

№2 наурыз
м а р т 2020 (21)

ЗИАТ

НУРУМОВ Б.А.

доктор философии PhD,
магистр психологии,
ассоциированный профессор РАМ

Редактор бағаны

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан жолы - 2050»: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауында: «Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – Мәңгілік Ел идеясы» деп, халқымызды алда күтіп тұрған асқар асуларды, төтенше маңызды мақсат-міндеттерді атап көрсетіп берген еді. Осы Жолдауда Қазақстан Республикасындағы білім беру мәселесін айрықша атап көрсетіп (Қазақстан жолы – 2050. 4 бағыт. БІЛІМ ЖӘНЕ КӘСІБИ МАШЫҚ - ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ, КАДР ДАЯРЛАУ МЕН ҚАЙТА ДАЯРЛАУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒДАРЫ/Біздің жұмыстарымыздың білім беру саласындағы басымдықтары), бұл салаға жаңашылдық енгізіп, түрліше реформалауды баса айтып көрсеткен.

Кез-келген мемлекеттің болашағы оның білім және ғылым деңгейінің қаншалықты дамуына тікелей байланысты. «Ел болам десек - бесігінді түзе» деп ұлы Мұхаң айтқандай, осы күні өсіп-жетіліп келе жатқан жас жеткіншектерге, оқушылар мен студенттерге білім берудің соңы тәсілдерін қолданып, олардың қоғамда толық азамат болып қалыптасуына ықпал ете білу керектігі күн тәртібінен түспеген мәселе.

Осы орайда «ZIAT» ғылыми-әдістемелік орталығы» ЖШС 2016 жылдың мамыр айынан бастап шығаратын «ZIAT» ғылыми-әдістемелік журналы білім беру және ғылым кеңістігіндегі инновациялық жаңалықтарды және педагогтар, студенттер, оқушылар мен мектепке дейінгі жастағы бүлдіршіндердің ғылыми-танымдық еңбектерін жариялап отырмақ. Журналдың негізгі міндеті: оқушылар, студенттер және ұстаздардың түрлі тақырып бойынша жазған еңбектерін көпшілік назарына ұсыну, мұғалімдерге білікті педагог ретінде қалыптасуға жәрдемдесу, ғылымдағы әр деңгейдің арасында қарым-қатынасты нығайтуға әрекет ету. Журнал мектепке дейінгі мекемелерден бастап жоғары оқу орындарына дейінгі аралықтағы мәселелерді қамтиды.

№2 (21)
март 2020

Құрылтайшы/Учредитель

"ZIAT" Ғылыми-әдістемелік орталығы
Научно-методический центр "ZIAT"

"ZIAT" журналы 2016 жылы 25 мамырда
Қазақстан Республикасы Мәдениет және
Ақпарат министрлігінде тіркеліп,
№16000-Ж куәлігі берілген.

Журнал "ZIAT"

зарегистрирован 25 мая 2016г
в министерстве Культуры и информации
Республики Казахстан и выдано
свидетельство №16000-Ж.
ISSN: 2617-1937

Журнал Қазақстан Республикасының
мерзімді баспасөз тізіміне енгізілген.

МББ индексі 74926.

Журнал включен в список
периодических изданий
Республики Казахстан.

Индекс ППИ 74926.

Шығу жиілігі: Жылына 6 рет шығады
Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын
тілдерінде басылады.

Периодичность:

Выходит 6 раз в год,

материалы публикуются на
казахском, русском, английском языках.

Адрес редакции:

010000

г.Нур-Султан,
ул. Иманова 50

E-mail:

ziat.journal@mail.ru

Сайт:

www.centeroir.kz

Журналды редакциядан
сатып алуға болады.
Жазыламын деушілер
жоғарыдағы мекен-жайға
хабарласа алады.

Таралымы/Тираж
1000

Редактор/ редактор:

Сергазина А.К.

Редактор орынбасары/Зам.редактора

Идрисов Б.Ш.

Беттеуші-дизайнер/Дизайн, верстка

Кимашева Г.Е.

Редакциялық алқа/Редакционный совет:

Жұманова Б.Қ. – ""ZIAT" ҒӨО-ғы" ЖШС директоры

Урынбасарова Э.А. – п.ғ.д., профессор

Орынбаев А. А. – п.ғ.к.,

ҚР білім беру ісінің құрметті қызметкері,

ҚазҰЖҒА корреспондент-мүшесі

Төрекұлова Д. М. – э.ғ.д., профессор,

ҚазҚЭжХСУ "Менеджмент" кафедрасының меңгерушісі

Төрекұлова Ә. Н. – PhD докторы,

""ZIAT" ҒӨО-ғы" ЖШС ғылыми қызметкері

Ұмбетпаева С. К. – жоғары категориялы ұстаз,

РФ-ның еңбек сіңірген қызметкері, Ресей құрметті ұстазы

Баймағамбет О.А. – педагог-әдіскер

Жуманова Б.К. – директор ТОО "НМЦ "ZIAT""

Урунбасарова Э.А – д.п.н., профессор

Орынбаев А. А. – к.п.н.,

Почетный работник образования РК,

член-корреспондент КазНАЕН РК

Турекулова Д.М – д.э.н., профессор,

зав. кафедрой "Менеджмент" КазУЭФимТ

Турекулова А.Н - доктор PhD,

научный сотрудник ТОО "НМЦ "ZIAT""

Умбетпаева С.К – учитель высшей категории,

Заслуженный работник РФ, Почетный учитель России

Баймағамбет О.А – педагог - методист

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

“Өнегелі ұстаз” энциклопедиясы/Энциклопедия “Өнегелі ұстаз”

Абишева Ғ.А.....	6
Ақылбаева Ж.А.....	8
Дюсебекова Д.Р.....	10
Изтаева А.К.....	12
Мужчиль С.А.....	14
Мусабекова Г.А.....	16
Мустафина К.Б.....	18
Нурумова Ф.А.....	20
Нурумов Б.А.....	21
Отепова Г.Е.....	23
Суюмбаева Н.Х.....	25

Педагогикалық тәжірибе/Педагогический опыт

Алимова И.И.....	27
Save our animals	
Базарбаева А.Б.....	30
Жолда жүру ережесін сақтаймыз!	
Бегеева А.Ж.....	32
My University	
Бодыбаева К.А.....	34
Ұлттық тағамдар	
Бүлекбаева А.М.....	35
Азық-түлік	
Гажук Н.И.....	37
Учимся дружить	
Гайруллаева А.М.....	41
Алғысымыз шексіз	
Данильченко О.В.....	43
Составление таблиц умножения и деления с числом 5. Режим дня.	
Даукиева У.Е.....	47
Ұлағатты отбасы-ұлт құндылығы	
Иргалиева Д.З.....	49
Mass media. Means of communication	
Куқыбаева Д.Г.....	51
The world of music	
Мұратова А.Я.....	53
5 саны	
Смагулова Д.С.....	55
Advantages and disadvantages of the internet	

Тусупкалиева А.С.....	57
Су қоймасы өсімдіктері мен жануарлары	
Ускенова А.А.....	60
Үй құстары	
Хиничева Т.А., Кытманова М.С.....	65
«Подарки феи» по мотивам сказки Шарля Перро	

Ғылыми ізденістер/Научное обозрение

Айнакулова Б.Қ.....	69
Бастауыш сынып оқушыларының математика сабағында танымдық іс-әрекетін қалыптастыру	
Акмалова И.М., Салина Н.А.....	72
Моя профессия	
Ақмұрат А.Н., Еркулова Г.С.....	73
Развитие корпоративного управления в Республики Казахстан	
Алжанкулов С.М., Алжанкулова А.М.....	76
Проблемалық оқытудың мәні	
Байдильдина Ж.Б.....	78
Әлеуметтік саясаттың жаңа кезеңі	
Буленков Д.П., Еркулова Г.С.....	82
Проектный подход стратегического развития в организации	
Гусманова Ш.А.....	85
Қазақ әдеби тілі және Махамбет мұралары	
Жақсылыкова М.Ж., Уалиева К.А.....	89
Проблемалы оқыту технологиясы	
Кайдарова Ж. Г.....	91
Совершенствование деятельности юридических служб государственных органов Республики Казахстан	
Калижанова К.А.....	93
Improving the mechanism of public-private partnerships to development of Kazakhstan	
Калин А.Б., Еркулова Г.С.....	97
Роль стратегического менеджмента и проектов в развитии организации	
Калкабаева С.А., Лесбек А.А.....	99
Бастауыш сыныптарда білім беру саясатын оңтайландыру және салауатты өмір салты туралы түсінік қалыптастыру мәселелері	
Каримов С.А., Назымбеков Г.И.....	102
Теплообмен урановой сферы в охлаждаемом потоке	
Қасаева Н.А., Айтбембетова А.Б.....	107
Мамандығым - менің болашағым	
Машканов Б.Х., Алжанкулова С.А.....	108
Заң пәндерін оқытуда жаңа әдістерді қолдану мәселелері туралы	
Расол В.....	111
Нәзипа Құлжанова – Қазақстандағы мектепке дейінгі тәрбиенің негізін салушы	

Темирова М.Е.	114
Влияние семьи и школы на формирование тревожности у младшего школьника	
Тогжанова Л.К.	117
Обучение русскому языку в вузе посредством использования новых методов	
Унербаева А.А.	121
Шынайы тарих	

Шығармашылық мүйісі/Уголок творчества

Творческая работа воспитанников «Ясли детский-сад» №4 г.Хромтау	124
---	-----

АБИШЕВА
Ғалия
Абиловна
Әдіскер

Абишева Ғалия Абиловна, 1959 жылы 09 қаңтарда Қарағанды облысы Жезқазған кентінде дүниеге келді, ұлты – қазақ, білімі – жоғары. Әкесі Абишев Абил зейнеткер, тыл ардагері.

Ө.А. Байқоңыров атындағы Жезқазған университетіне сырттай түсіп, аталған университеттің «Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытудың педагогикасы және әдістемесі» мамандығы бойынша үздік дипломмен аяқтаған. Тәрбиешілік қызметті ЖММ №12 «Гүлдер» бөбекжай балабақшасында 16 жыл атқарса, қазіргі таңда 2015 жылдан бері «Сәтбаев қаласының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің №36 «Ақбота» бөбекжай балабақшасы» коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорнында әдіскер қызмет атқарғанына 11 жыл. Педагогикалық еңбек өтілі 27 жыл.

Ғалия Абиловна балабақшамыздағы тәрбиешілердің заман талабына сай білімдерін жетілдіріп, шығармашылықпен жұмыс жасауына бағыт, бағдар беріп қолынан келгенше көмектеседі. Оның ұстанымы тәрбиешілерге кеңес беру, барынша жан жақты ізденіп ақпараттар алып, балабақша тәжірибесінде қолдану жолдарын іздестіріп ұсыну. «Әрбір педагог маман шеберлігін, шығармашылығын, талантын жаңғыртып, өз ісінің шебері атанса мен үшін үлкен мәртебе» - дейді Ғалия Абиловна.

Педагогикалық жұмыстың нәтижесінде әдіскер мынадай жетістіктер мен марапаттарға ие болды.

1. Сәтбаев қалалық мәслихатынан құрмет грамотасы, Сәтбаев-2011

2. «Дошкольник» ЖММ ұйымдастыруымен өткен ғылыми-практикалық конференциясына қатысқаным үшін Алғыс хат. Жезказған-2012
3. Сәтбаев қалалық білім қызметкерлері кәсіподақ одағының ұйымынан кәсіби мереке мұғалімдер күні құрметіне Мадақтама, Сәтбаев-2015
4. Халықаралық Педагогика және Инновациялық Технологиялар Ғылым Академиясынан Диплом **«Білім беру мекемесінің ең үздік маманы-2017»**, Ақтөбе-2017
5. Халықаралық Педагогика және Инновациялық Технологиялар Ғылым Академиясынан Диплом **«Лучший методист-2018»**, Ақтөбе-2018
6. «SKILLS AKADEMY» ЖШС «Martebe. Kz» ақпараттық білім парталы «Үздік балабақша тәрбиешісі» III Республикалық мектепке дейінгі ұйымның тәрбиешілері байқауынан Алғыс хат және **«Қазақстан ұстазы»** төсбелгісімен марапатталды, Алматы-2018
7. Халықаралық Педагогика және Инновациялық Технологиялар Ғылым Академиясынан **медаль «Маман мақтанышы»**, Ақтөбе-2019
8. «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» Педагогикалық премия 2019 Диплом в номинации **«Лучший методист -2019»** Ақтөбе-2019
9. «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» **Медаль «Кеменгер ұстаз»** және алғыс хатпен марапатталды. Ақтөбе-2019
10. 2019 жылы Халықаралық Педагогика және Инновациялық Технологиялар Ғылым Академиясы (МАНПиИТ) «Самғау» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналына мақаласын ұсынғаны үшін сертификат + журнал.
11. 2019 жылы Қарағанды облысының Білім Басқармасынан Алғыс хатпен марапатталды.
12. 2020 жылы «Халықаралық ғылыми тәжірибе» Республикалық қашықтық олимпиадалар орталығының ұйымдастыруымен өткен Абай Құнанбайұлының 175 жылдығына орай Республикалық «Қыс бейнесі» атты балабақша тәрбиешілері арасындағы эссе байқауында 2 дәрежелі дипломмен марапатталды.
13. «ZIAT» Ғылыми-әдістемелік орталығы «Тәжірибе инновациялық технологияларды қолдау» атты қашықтықтан өткізілген Республикалық конференциясының жинағына мақаласы жарияланғандығын растайтын сертификатқа ие болды. Нұр-Сұлтан қаласы, 2020 жыл

Ғалия Абиловна жас ұрпақ тәрбиесіне елеулі үлес қосып, балабақшаның оқу-тәрбие үрдісінің заманауи талаптарына сай қалыптасуына ықпал етіп, ұжымның және ата-аналар қауымының ықыласына бөленген жан. Отбасында аяулы ана, сүйікті әже, өнегелі ұстаз.

АҚЫЛБАЕВА
Жаңылған
Ақылбайқызы
Ардагер ұстаз
(1937ж.-2008ж.)

Ұстаз мамандығы – көп қырлы, қиын да, қызық, көп еңбектенуді талап ететін мамандық. Қай мемлекеттің де негізгі тірегі – білімді де, білікті, іскер де, белсенді адамдар. Сондай ұстаздардың бірі айтулы азамат, білімді де, білікті маман, қарапайым ұстаз болған менің анам - Ақылбаева Жаңылған Ақылбайқызы. 1937 жылы 9 наурызда Павлодар облысы, Ертіс ауданының Кайманачиха (қазір Луговое) совхозының, Ақбетей ауылында дүниеге келген. 1960 жылы Кайманачиханың №2 бөлімшесінің бастауыш мектебіне бастауыш сынып мұғалімі болып келді. 1962 жылы Семейдің Н.К.Крупская атындағы педагогикалық институтына түседі. Жоғары оқу орнына түсуіне байланысты 1966 жылы Жаңылған Ақылбайқызы Кайманачиханың сегізжылдық мектебіне биология пәнінің мұғалімі болып ауысады. 1967 жылы биология мамандығы бойынша Семейдің пединститутын бітірген. 1969 жылы тұрмыс құрып, Ертіс ауданының, Северный совхозы № 5 бөлімшесіне (қазір Қараағаш ауылы) келеді де осы ауылдың Чапаев атындағы сегізжылдық мектебіне биология, химия мұғалімі болып ауысады. 1974 жылы осы мектептің оқу ісінің меңгерушісі болып тағайындалады. Чапаев атындағы сегізжылдық мектебінің оқушылары түрлі конференцияларға, семинарларға қатысып, әр түрлі көрмелерде жүлделі орындарға ие болған. Әсіресе оқу-тәжірибелі үлескісінің жұмыстарымен көп көрінді. Жаңылған Ақылбайқызының басқаруымен оқу-тәжірибелі үлескісінде түрлі ағаштар, жемістер

өсірілген. Осы күнге дейін таңқурай жайылып өсіп, жемістерін беріп жатыр. Жаңылған Ақылбайқызының оқушылары биология пәніне байланысты агроном, мұғалім мамандықтарын таңдап, жоғары оқу орындарында оқып, қазіргі уақытта ел үшін өз үлестерін қосуда.

Тәлімгер ұстаз, өзінің ұстаздық қызметімен бірге, оқу ісінің меңгерушісі болып 1986 жылға дейін қызмет атқарады. Бұл қызметте де 12 жыл аянбай еңбек етті. Жаңылған Ақылбайқызының ерен еңбегін үкімет бағалап, 1988 жылы Қаз ССР ағарту министрлігінің «Халық ағарту ісінің үздігі» төс белгісімен марапатталды.

Сонымен бірге Ертіс ауданының білім бөлімі, мұғалімдер кәсіподақ аудан комитеті атынан көптеген құрмет грамоталарымен, алғыс хаттарымен марапатталған.

Ардагер ұстаз, 1994 жылы зейнеткерлік демалысқа шықты. Жалпы еңбек өтілі 34 жыл құрайды. Осы 34 жылда Жаңылған Ақылбайқызы шәкірттерге білім, тәрбие беру саласында қажырлы еңбек етіп, қаншама шәкірттерге білім мен тәрбие берді. «Ерінбегеннің еңбегі жанады, үйіне қыдыр келіп қонады» деген аталы сөз Жаңылған Ақылбайқызы сияқты ұстаздар еңбегіне берген бабалар батасы сияқты. Ол шәкірттер санасына табиғат жайлы білім нәрін септі, әрі сол әсем табиғаттың ажарын аялай білуге, сол арқылы экологиялық білім беруді үйретті. Осындай білікті маман, ұстаздың қыруар қызметінің нәтижесінде мектеп айналасы бүгінгі күнде жасыл баққа бөленуде.

Қызы Жібек Аманжолқызы Токсанбаева Павлодар облысы, Ертіс ауданы, Северный жалпы орта білім беру мектебінің химия, биология мұғалімі. Ардақты ұстаздың ісі жалғасын табуда.....

ДЮСЕБЕКОВА
Даметкен
Рахимжановна
Тәрбиеші

Дюсебекова Даметкен Рахимжановна 1965 жылы 20 тамызда Ұлытау ауданында қарапайым отбасында дүниеге келді. 1972 - 1982 жылдары Ұлытау аудандық №1 орта мектебінде оқыды. 1983 жылы Жезқазған педагогикалық училищесіне мектепке дейінгі бала тәрбиесі мамандығына оқуға түсіп, 1985 жылы 4 шілдеде балалар бақшасының тәрбиешісі атты квалификация бойынша диплом алды. 1988 жылға дейін Ұлытау аудандық балабақшада тәрбиеші болып жұмыс атқарды. 1988 жылы Сәтбаев қаласының № 7 балабақшасына ауысып, осы балабақшада 1999 жылға дейін тәрбиеші болып жұмыс істеді. Даметкен Рахимжановна «Сәтбаев қаласының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің №36 «Ақбота» бөбекжай балабақшасы» коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорнында 1999 жылдан бері жұмыс істейді. Мектепке дейінгі тәрбиеші мамандығы бойынша бірінші біліктілік санаты бар. Педагогикалық еңбек өтілі 35 жыл.

Ол өте еңбекқор, талапты да жауапкершілігі жоғары тәрбиеші. Әріптестері мен ата-аналардың арасында беделді. Қазіргі уақыт талабына сай жаңа стандарт талабы бойынша оқу-тәрбие жұмысын кешенді түрде ұйымдастырады. Педагог өз іс-әрекеттерінің нәтижелерін тек талдап немесе сынақ түрінде бағалап қана қоймай, алғыр ойларымен бөлісіп, өз шығармашылық деңгейін жүйелі түрде толықтыру үшін кәсіби, шығармашылық байқауларға белсене қатысып отырады.

Педагогтың жетістіктері: Бірнеше ғылыми-шығармашылық жұмыстары республикалық, облыстық басылымдарда жарияланған. «Тағылым» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының 2017 жылғы ақпан айындағы №2 (41) санында материалы жарияланды. 2017 жылы Tarbie.org ұстаздар сайтында авторлық материалы жарияланды. 2016-2017жж. Аймақтық «Әдістемелік вернисаж» педагогикалық жұмыстар фестивалінде

мадақтамаға ие болды. Халықаралық Педагогика және Инновациялық Технологиялар Ғылым Академиясынан IV Халықаралық сайыс «10 үздік ашық сабақ-2018» I дәрежелі Диплом 2018ж. Білімқұмар балаларға арналған Республикалық «Үркер» зияткерлік марафонында жүлдегер мен жеңімпаздарды дайындағаны үшін, Еліміздің бәсекеге қабілетті жас бүлдіршіндерін тәрбиелеуге және дамытуға қосқан үлесі үшін дипломмен марапатталды. 2018 жылы «Martebe. Kz» ақпараттық білім парталы «Үздік балабақша тәрбиешісі» III Республиклық мектепке дейінгі ұйымның тәрбиешілері байқауында II орын-диплом және «**Үздік тәрбиеші**» төс белгісімен марапатталды, Алматы қаласы. 2018 жылы Халықаралық Педагогика және Инновациялық Технологиялар Ғылым Академиясынан медаль «**Маман мақтанышы**» атты төс белгісімен марапатталды, Ақтөбе қаласы. Халықаралық педагогика және инновациялық технологиялар ғылым академиясы (ХП және ИТҒА) «Үздік тәрбиеші портфолиосы-2019» Халықаралық байқауының жеңімпазы I дәрежелі Дипломмен марапатталды. Халықаралық Педагогика және Инновациялық Технологиялар Ғылым Академиясы (МАНПиИТ) «Ашық сабақтар фестивалі - 2019» атты II Халықаралық байқауында I дәрежелі Дипломмен марапатталды. «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» Педагогикалық премия 2019 Диплом в номинации «Лучший специалист-2019». «Тәуелсіз ел жастары» қоғамдық қорының ұйымдастыруымен өткен балабақшалар арасындағы республикалық «Менің отбасым» атты онлайн сурет байқауына шәкірттерді дайындағаны үшін алғыс хат. Алматы-2019ж. 2019 жылы «Тәуелсіздік-тұғырым» атты республикалық өлең оқу байқауына дарынды шәкірт дайындағаны үшін алғыс хатпен марапатталды. 2020 жылы «Халықаралық ғылыми тәжірибе» Республикалық қашықтық олимпиадалар орталығының ұйымдастыруымен өткен Абай Құнанбайұлының 175 жылдығына орай Республикалық «Қыс бейнесі» атты балабақша бүлдіршіндері арасындағы сурет байқауына шәкірт дайындағаны үшін алғыс хатпен марапатталды. 2020 жыл «ZIAT» Ғылыми-әдістемелік орталығы «Тәлімі мол – тәрбиеші ұстаз» атты қашықтықтан өткізілетін X Республикалық мектепке дейінгі ұйым қызметкерлерінің конкурсында I орынға ие болып дипломмен марапатталды.

Отбасында үш баланың анасы, адал жар, бір немеренің сүйікті, мейірімді әжесі. Даметкен Рахимжановна заман талабына сай, қоғамға лайықты білімді де, білікті ұстаз екеніне сеніміміз мол.

ИЗТАЕВА
Айсұлу
Кушербаевна
Тәрбиеші

Издаева Айсұлу Кушербаевна 1965 жылы 01 шілдеде Жезқазған облысы Ұлытау ауданында дүниеге келді. 1982 жылы Ұлытау ауданындағы Ұлытау орта мектепті бітіріп, Жезқазған педагогикалық училищесіне түсті.

1985 жылы училищені ойдағыдай бітірген соң, жолдама бойынша туған жерге жол тартты. «Жылы ойым жыр сыйлаған кең мекенім, Білемін бақытымның сенде екенін»- деп, жыр төккенде менде туған ауылдың топырағын, жусан иісін аңсап, қасиетті мекен Ұлытауға келіп №1 Ұлытау орта мектебінде ұстаздық қызметімді бастадым, - дейді Айсұлу Кушербаевна. Сәтбаев қаласында 1988 жылдан тұрмыста, екі баласы бар. Екі баласынан 6 немере сүйіп отыр.

1989 жылдан бастап Сәтбаев қаласында балабақшада тәрбиеші қызметін атқарып келеді. 2015 жылы Жезқазған гуманитарлық колледжінде сырттай оқып бітірді, Диплом бойынша мамандығы мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиешісі. Қазіргі таңда «Сәтбаев қаласының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің №36 «Ақбота» бөбекжай балабақшасы» коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорнында қызмет етеді. Жалпы педагогикалық өтілі 35 жыл. Бірнеше жыл кәсіподақ ұйымының төрайымы болып қызмет еткен. Айсұлу Кушербаевна қазіргі уақыт талабына сай жаңа стандарт талабы бойынша оқу-тәрбие жұмысын кешенді түрде ұйымдастырады.

Айсұлу Кушербаевнаның педагогикалық жетістіктері:

- Білімқұмар балаларға арналған Республикалық «Үркер» зияткерлік марафонында жүлдегер мен жеңімпаздарды дайындағаны үшін, Еліміздің бәсекеге қабілетті жас бүлдіршіндерін тәрбиелеуге және дамытуға қосқан үлесі үшін дипломмен марапатталды.
- «Тағылым» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының 2017 жылғы ақпан айындағы №2 (41) санында материалы жарияланды.

- 2017 жылы www.bilimsite.kz халықаралық сайтында «Ойлайық та, ойнайық!» тақырыбы бойынша әзірленген сабағының электронды нұсқасы жарияланды сертификат берілді.

- Халықаралық педагогика және инновациялық технологиялар ғылым академиясынан номинация «Ең үздік маман 2017» дипломмен марапатталды.

- 2017 жылы «Алғашқы қадамдар» Ашық аймақтық фестиваль-байқауына қатысушыларды дайындағаны үшін алғыс хат

- 2017жыл. «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» ұйымдастырған «Менің қысқы демалысым» атты Халықаралық байқауында балабақша тәрбиеленушілеріне жетекшілік жасап I – II дәрежелі дипломмен марапатталды.

- 2018ж. Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қорымен өткізілген студенттерге, оқушыларға және мектепке дейінгі балаларға арналған Халықаралық байқауында жоғары нәтиже көрсеткен жеңімпаздарды дайындағаны үшін мадақтама.

- Халықаралық педагогика және инновациялық технологиялар ғылым академиясы (ХП және ИТҒА) IV Халықаралық сайыс «10 үздік ашық сабақ-2018» II дәрежелі Диплом.

- ХП және ИТҒА-ның «**Маман мақтанышы**» атты төс белгісімен марапатталды

- 2018 ж. «Martebe. Kz» ақпараттық білім парталы «Үздік балабақша тәрбиешісі» III Республикалық мектепке дейінгі ұйымның тәрбиешілері байқауы I орын-диплом және «**Үздік тәрбиеші**» төс белгісімен марапатталды

- 2018 жыл. «Тәуелсіз ел жастары» қоғамдық қорының ұйымдастыруымен өткізілген Республикалық «Менің отбасым» атты онлайн сурет байқауына шәкірттерді дайындағаны үшін алғыс хат.

- Халықаралық педагогика және инновациялық технологиялар ғылым академиясы (ХП және ИТҒА) «Ең үздік ашық сабақ-2019» Халықаралық байқауының жеңімпазы II дәрежелі Дипломмен марапатталды.

- Халықаралық педагогика және инновациялық технологиялар ғылым академиясы (ХП және ИТҒА) «Үздік тәрбиеші портфолиосы-2019» Халықаралық байқауының жеңімпазы I дәрежелі Дипломмен марапатталды.

- Ақтөбе, 2019 жыл ХП және ИТҒА-ның «**Ұлағатты ұстаз**» атты төс белгісімен марапатталды.

- 2019 жыл «Тәуелсіздік-тұғырым» атты республикалық өлең оқу байқауына дарынды шәкірт дайындағаны үшін алғыс хат

- «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» Педагогикалық премия 2019 Медаль «**Кеменгер ұстаз**» және алғыс хат иегері.

- 2020 жылы «Тәуелсіз ел жастары» қоғамдық қорының, Абай Құнанбайұлының 175 жылдығына орай «Әлем таныған Абай» жобасы аясында, мектеп оқушылары және балабақша тәрбиеленушілері арасында өткен Абай Құнанбайұлының «Қыс» атты өлеңін мәнерлеп оқудан республикалық байқауға дарынды шәкірт дайындағаны үшін алғыс хатпен марапатталды.

- 2020 жыл Республикалық ашық «Әдістемелік вернисаж» педагогикалық фестиваліне қатысып III – дәрежелі дипломмен марапатталды.

- 2020 жыл «ZIAT» Ғылыми-әдістемелік орталығы «Тәлімі мол – тәрбиеші ұстаз» атты қашықтықтан өткізілетін X Республикалық мектепке дейінгі ұйым қызметкерлерінің конкурсында I орынға ие болып дипломмен марапатталды.

Осындай білімді де білгір тәрбиешінің еңбегі, жеңісі, тәрбиеленушілер мен ата-аналардың құрметіне бөленуіде. Ол туралы ұжымдастарының да айтар пікірі көп.

МУЖЧИЛЬ
Савелий
Александрович
Преподаватель

Мужчиль Савелий Александрович родился 03.10.1989 года в городе Лениногорске (ныне-Риддере). В 1996 году поступил в среднюю школу №3 г. Лениногорска. Окончив 5 классов данной школы, переехал в Усть-Каменогорск, где в 2001 году поступил в школу-лицей №34 для одаренных детей. Окончил школу-лицей №34 в 2007 году с аттестатом особого образца. Обучаясь в этой школе, был участником республиканских научных соревнований школьников (2007 год), занимал 1 место в областном этапе республиканской олимпиады школьников по истории (2007 год), 1 место в городской олимпиаде по истории (2007 год), получил грамоту от директора школы-лицей №34 Кленына В.М. за активное участие в научно-исследовательской работе (2007 год), награжден похвальной грамотой за особые успехи в изучении казахского языка, истории (2007 год).

В 2007 году поступил в Казахстанско-Американский свободный университет на специальность «Юриспруденция». Обучался на американской программе. В 2012 году окончил университет с отличием (GPA 3, 94), получив академическую степень «бакалавр юриспруденции». В 2007 и 2008 годах занимал 1 место во внутривузовской олимпиаде по казахскому языку. В 2008 году вошел в книгу «Золотая молодежь Восточного Казахстана». В 2009 году занял 2 место в X Региональной Правовой студенческой олимпиаде, проводившейся в КазГЮИУ (г.Семей). В 2010 году вошел в «Почетный список Президента КАСУ» за блестящую академическую успеваемость. В 2010 году занял 2 место в международной студенческой научно-практической конференции «Студенческое научное творчество: международное партнерство и перспективные технологии». В 2011 году занял 1 место во внутривузовской олимпиаде по теории государства и права. В 2011 году награжден грамотой за участие в пленарном заседании Международной студенческой научно-практической конференции «Студенческое научное творчество: опыт и перспективы развития». В 2011 году стал победителем в конкурсе «Студент года КАСУ» в номинации «Научная деятельность». В 2012 году награжден сертификатом за высокий исследовательский уровень во II Международном фо-

руме молодых ученых «Современные научные направления: от прикладных исследований до инноваций».

С 2012 по 2014 год обучался в магистратуре КАСУ по специальности «Юриспруденция» (ГРА 3,95). Во время обучения в магистратуре прошел стажировку в Алтайской государственной академии образования им. В.М. Шукшина (2013 г.). По окончании магистратуры получил академическую степень магистра юридических наук.

После окончания магистратуры поступил в аспирантуру Омской гуманитарной академии (г.Омск) на специальность «Социальная философия». В 2017 году окончил аспирантуру с присвоением квалификации «Исследователь. Преподаватель-исследователь» по направлению «Философия, этика и религиоведение». Во время обучения в аспирантуре принял очное участие в международной научной конференции в РГПУ им. А.И. Герцена (г.Санкт-Петербург, 2017).

С 2007 по 2010 годы занимался общественной деятельностью. В 2008 году исполнял обязанности Председателя городского общественного объединения молодежи «За будущее Казахстана». В 2008-2009 годах был Заместителем Председателя Межвузовского совета по профилактике коррупции при народно-демократической партии «Нур Отан». В 2009 году был депутатом Молодёжного Маслихата г. Усть-Каменогорска, юристом Молодёжного Маслихата г.Усть-Каменогорска. В 2010 году был Заместителем Председателя Молодёжного Маслихата г. Усть-Каменогорска.

С 2012 года работает в сфере образования. С 2012 по 2015 годы был сотрудником КАСУ. С 2015 по 2018 годы был преподавателем Казахского гуманитарно-юридического инновационного университета (г. Семей). Награжден грамотой за активное участие в программе экологического образования, просвещения и воспитания молодежи с новым мировоззрением и подготовку команды КазГЮИУ с присвоением номинации «Лучший руководитель команды» городского экологического конкурса «ЭКО-Брейн-ринг 2016». В 2017 году награжден грамотой ректора КазГЮИУ Курманбаевой Ш.А. за высокий профессионализм, педагогические и научные достижения.

С 2018 года работает преподавателем Высшего колледжа ВКГУ имени С.Аманжолова. В 2019 году награжден благодарственным письмом ректора ВКГУ им.С.Аманжолова, профессора Толеген М.А. за активное участие в развитии научно-образовательной деятельности ВКГУ имени С.Аманжолова.

На данный момент им опубликовано более 50 научно-методических работ, в том числе авторский «Сборник научных трудов» (2014 год) и «Практикум по философии права» (2017 год).

Также им опубликованы 4 документальные книги: «Мои двадцать пять» (2014 год), «Скоро 80...» (2015 год), «Синие горы Кавказа, приветствую вас!» (2016 год), «Трудиться нужно, или Мадлоба, генацвале бебия!» (2017 год).

В 2018 году поступил в Восточно-Казахстанский государственный университет имени С.Аманжолова на бакалавриат по специальности «Иностранный язык: два иностранных языка».

Является педагогом в третьем поколении. Его дедушка, Романов Виктор Васильевич, был деканом исторического факультета Усть-Каменогорского педагогического института, кандидатом исторических наук. Его мать, Мужчиль Марина Дмитриевна, более 30 лет работает в Восточно-Казахстанском государственном университете имени С.Аманжолова, из них более 20 лет является заведующей кафедрой музыкального образования, кандидат философских наук.

Мужчиль С.А. уверен, что занимается очень важным и нужным делом – участвует в личностном и профессиональном становлении молодого поколения, используя имеющийся педагогический опыт и постоянно его совершенствуя.

МУСАБЕКОВА
Галия
Абдирбековна
Жоғары санатты
орыс тілі мен әдебиеті
пәні мұғалімі

Ұстаз жан-жақты білімділігімен, балаларға деген мейірімділігімен және үнемі оқытудың тиімді жолдарын шығармашылықпен, ізденушілігімен ерекшеленеді, оқыту әрекетіне жаңа технологияларды тиімді қолдана біледі. Білімі жоғары, мектепке дейінгі педагогика және психология әдіскері, орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі мамандығы бойынша 36 жыл педагогикалық өтілі бар.

Еңбек жолын Алматы қаласындағы «Подснежник» бала-бақшасынан бастап, Қарағанды облысы Ақтоғай ауданындағы Абай совхозындағы орта мектебінде жалғастырып, одан кейін Балқаш қаласындағы қалалық гимназияда, С.Сейфуллин атындағы №7 мектеп-гимназиясында және Абай атындағы №2 лицейде орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі болып, кейін А. Мусин атындағы Балқаш гуманитарлы-техникалық колледжінде 7 жыл директордың ғылыми-әдістемелік жұмысының орынбасары, әдіскер болып жұмыс жасады. Колледждің эксперименталды жобаларын құрып, үштілдік білім беру бойынша облыстық семинарларды, колледждер арасында қалалық, облыстық ғылыми-тәжірибелік конференцияларын ұйымдастырып, алғыс хаттармен марапатталды.

Қазіргі таңда Балқаш қаласындағы С. Сейфуллин атындағы №7 мектеп-гимназиясында орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі болып жұмыс жасайды, жаңартылған білім беру бойынша педагог-зерттеуші категориясын қорғап аттестаттаудың өтіп, педагогикалық үрдісте зерттеу жұмыстарын жалғастыруда.

Педагогтың жетістіктері:

- 1997 жылы орыс тілі және әдебиет пәнінен қалалық олимпиада орынға Қарсыбеков Ерлан – I орын, 10 сынып, **гимназия**), облыстық олимпиадада - III орынды иеленді, қалалық олимпиадаға оқушыны дайындағаны үшін Құрмет грамотасымен марапатталды;
- 2002 жылы қалалық «Жыл мұғалімі - 2002» «Жаңашыл мұғалім» номинациясы бойынша Дипломмен марапатталды;
- 2002 жылы орыс тілі және әдебиет пәнінен қалалық олимпиадасында оқушысы II орынға (Кутумова Жібек - 10 сынып, **№7 мектеп-гимназиясы**), облыстық олимпиадасында - IV орынға ие болды;

- 2003 жылы орыс тілі және әдебиет пәнінен қалалық олимпиадасында оқушысы II орынды (Кутумова Жібек - 11 сынып, **№7 мектеп-гимназиясы**), облыстық олимпиадасында - III орынды, облыстық олимпиадасында - I орынды, республикалық олимпиадасында - 8 орынды иеленді, 10 үздіктің ішіне кірді;
- 2004 жылы орыс тілі және әдебиет пәнінен қалалық олимпиадасында оқушысы II орынға (Жакенова Малика - 10 сынып, **№2 Абай атындағы лицей**), облыстық олимпиадасында - II орынға ие болды, ұстаз облыстық білім Департаментінің Құрмет грамотасымен марапатталды;
- 2005 жылы орыс тілі және әдебиет пәнінен қалалық олимпиадасында - III орын (Жакенова Малика - 11 сынып, **№2 Абай атындағы лицей**), қалалық білім бөлімінің алғыс хатымен марапатталды;
- 2008 жылы қалалық пән олимпиадада оқушысы (Бейсембекова Әсел-10 сынып, **№2 Абай атындағы лицей**) III орынға ие болды;
- 2008 жылы 5-7 сынып арасында қалалық пән олимпиадада оқушылары (Кенжебекова Баян – 7А сынып, Сатбекова Диана – 6 сынып, **№2 Абай атындағы лицей**) орыс тілі мен әдебиет пәндерінен жүлделі I және II орындарды иеленді; ұстаз шығармашылық еңбегі үшін және оқушыларға терең білім беру мен тәрбиелеудегі жетістіктері үшін қалалық білім бөлімінің грамотасымен марапатталды;
- 2010 жылы облыстық I «Лингвист – 2010» олимпиадасында оқушылары (Алимжанова Айдана – 7А сынып, Молдакаш Мади -7А сынып, **қалалық гимназия**) жүлделі I, III орындарға ие болды; «Сарыарқа дарыны» аймақтық ғылыми-әдістемелік орталығының жоғары деңгейде оқушыларды дайындағаны үшін алғыс хатымен марапатталды.
- 2010 жылы Алматы қаласындағы «Дарынды балалар – Қазақстан болашағы» энциклопедиясының редакциясы мен қоғамдық консультациялық кеңестің ұсынысы бойынша табысты және нәтижелі жұмысы үшін 2010 жылының қызмет қорытындысы бойынша «Ұстаз» атты номинациялық дипломға ие болды;
- 2011 жылы Алматы қаласында «12 жылдық білім беруге көшу жағдайында білім ұйымдары басшыларының кәсіби құзырлылығын дамыту» атты республикалық семинарда «Білім ұйымдары басшыларының кәсіби құзырлылығын қалыптастырудағы инновациялық амалдар» атты көрмені қорғағаны үшін Құрмет грамотасымен марапатталды.
- 2013 жылы – Мәскеу қаласының «Гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдарының қазіргі мәселелері» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясында «Колледж білім беру үрдісінде интербелсенді оқыту әдістерін қолдануда ғылыми-әдістемелік сүйелдемеу» мақаласы жарияланды;
- 2014 жылы – Астана қаласында өткен «Кәсіби кадрларды даярлау стратегиясы: мәселелер мен перспективалар» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясында мақаласын қорғады;
- 2016 жылы – Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдық мерекесіне арналған «Қазақ елінің үздік ұстазы» «Шың» редакциясымен ұйымдастырылған басылымда орыс тілі және әдебиет пәнінен ашық сабақ жоспары жарияланып, ерекелік төсбелгісімен марапатталды;
- 2018 жылы – «Үштілді білім беруді енгізу жағдайында жаңартылған білім беру факторы» облыстық семинарда үштілдік оқыту кафедрасының ашық отырысын жүргізгені үшін Қарағанды облысы оқу-әдістемелік орталығының алғыс хатымен марапатталды.
- 2019 жылы «Просвещение» Республикалық ақпараттық-әдістемелік орталығының орыс тілі пәнінен Республикалық олимпиададан оқушылары I, II дәрежелі дипломға ие болды.

МУСТАФИНА
Кульай
Балтабаевна
Тәрбиеші

Мустафина Кульай Балтабаевна 25 тамызда 1962 жылы Қарағанды облысы Қаражал қаласында, жұмысшы отбасында дүниеге келді.

Білімі орта арнаулы. 1983 жылы Жезқазған педагогикалық училищесін «Балалар мекемесінде тәрбиеші» мамандығы бойынша бітіріп шыққан. Педагогикалық өтілі 31 жыл.

№36 «Ақбота» бөбекжай-балабақшасында Кульай Балтабаевна 1994 жылдан бері қызмет етеді. Мектепке дейінгі тәрбиеші мамандығы бойынша бірінші біліктілік санаты бар. Кульай Балтабаевна шығармашылықпен жұмыс істейді. Тәрбиешінің әр сабағы қойылған мақсатқа сай өте қызықты, тартымды өтеді. Ол өзінің іс-тәжірибесін тәрбиешілермен бөліседі, әсіресе жас мамандармен. Кульай Балтабаевна қалалық, облыстық сайыстарға, семинарларға, педкеңестерге, тақырыптық апталықтарға белсене қатысады. Әріптестері мен ата-аналардың арасында беделді. Қазіргі уақыт талабына сай жаңа стандарт талабы бойынша оқу-тәрбие жұмысын кешенді түрде ұйымдастырады.

Педагогтың жетістіктері мен наградалары:

1) 2012 жылы ғылыми-тәжірибелік конференцияға қатысты. Ол «Математикалық дидактикалық ойындар» деген тақырыпта өзінің іс-тәжірибесімен бөлісті, дипломмен марапатталды.

2) «Нұр Отан» партиясынан құрмет грамотасы-2012ж.

3) Тәрбиешінің еңбегі 2016 жылы Қарағанды облысының білім басқармасының Алғыс хатымен марапатталынды.

4) 2018 жылы Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қорымен өткізілген студенттерге, оқушыларға және мектепке дейінгі балаларға арналған Халықаралық байқауында жоғары нәтиже көрсеткен жеңімпаздарды дайындағаны үшін мадақтама.

5) Халықаралық Педагогика және Инновациялық Технологиялар Ғылым Академиясынан IV Халықаралық сайыс «10 үздік ашық сабақ-2018» I дәрежелі Диплом.

6) Халықаралық педагогика және инновациялық технологиялар ғылым академиясы (ХП және ИТҒА)-ның «**Маман мақтанышы**» атты төс белгісінің иегері және Диплом в номинации «Лучший специалист - 2018». Ақтөбе қаласы.

7) «Martebe. Kz» ақпараттық білім парталы «Үздік балабақша тәрбиешісі» III Республикалық мектепке дейінгі ұйымның тәрбиешілері байқауында III орын-диплом және «**Үздік тәрбиеші**» төс белгісімен марапатталды, 2018 жыл Алматы қаласы.

8) Халықаралық педагогика және инновациялық технологиялар ғылым академиясы (МАНПиИТ) «Үздік тәрбиеші портфолиосы-2019» Халықаралық байқауының жеңімпазы I дәрежелі Дипломмен марапатталды.

9) 2019 жыл «Тәуелсіз ел жастары» қоғамдық қорының ұйымдастыруымен өткен балабақшалар арасындағы республикалық «Менің отбасым» атты онлайн сурет байқауына шәкірттерді дайындағаны үшін алғыс хат.

10) 2019 жылы «Абай-дана, Абай-дара әлемде» атты Абай өлеңдерін оқудан республикалық сайысына шәкірттерді дайындағаны үшін алғыс хат.

11) «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» Педагогикалық премия 2019. Медаль «**Кеменгер ұстаз**» және алғыс хат. Ақтөбе қаласы.

12) «Пони» халықаралық балалар зияткерлік сайысы. 2019-2020 оқу жылы дипломмен марапатталды.

13) II Республикалық «Үздік мектепке дейінгі ұйым қызметкері» олимпиадасына қатысып III – дәрежелі Диплом және Сертификатпен марапатталды. Алматы, 2020 жыл.

14) «SAMURYQ» өнер-білім орталығы «Қыс қызығы» атты балабақша тәрбиеленушілері арасында қолөнер және сурет салудан республикалық онлайн сайысына шәкірт дайындағаны үшін алғыс хат. Алматы, 2020 жыл.

15) «Тәуелсіз ел жастары» қоғамдық қорының, Абай Құнанбайұлының 175 жылдығына орай «Әлем таныған Абай» жобасы аясында, мектеп оқушылары және балабақша тәрбиеленушілері арасында өткен Абай Құнанбайұлының «Қыс» атты өлеңін мәнерлеп оқудан республикалық байқауға дарынды шәкірт дайындағаны үшін алғыс хатқа ие болды. Алматы, 2020 жыл.

16) Қазақстан педагогтар қауымдастығының ұйымдастыруымен өткізілген республикалық «Педагогика майталманы – 2020» байқауына ұсынған жұмыстары үздік деп танылғаны үшін дипломмен марапатталды және Қазақстан педагогтар қауымдастығы Төралқасының шешімімен ұрпақ тәрбиесі мен еліміздің білім беру ісіне қосқан елеулі үлесі үшін «**Педагогика майталманы**» төсбелгісімен марапатталды. Алматы, 2020 жыл.

Осындай жетістіктермен еңбек жолын шырдап келеді. Обасында үш баланың анасы, адал жар, 5 немеренің сүйікті және мейірімді әжесі.

Жолдасы Мустафин Мақсұт Көкенайұлы – білімі жоғары. ТОО «Надежность и долговечность» мекемесінде мастер болып қызмет атқарады.

Қыздары: Айжан Максұтовна – білімі жоғары. КарГУ бітірген биолог. Қарағанды медициналық колледжде оқытушы. Айғаным Максұтовна – білімі жоғары. Нұр-Сұлтан қаласында Каспий банкінде Каспий гид болып қызмет атқарады.

Ұлы: Ержан Максұтович - білімі жоғары. ТОО «Надежность и долговечность» мекемесінде участок бастығы болып қызмет атқарады.

НУРУМОВА Фарида Аблаевна

Нурумова Фарида Аблаевна (09.05.1950г. – 01.05.2010г.). Родилась в многодетной семье, в селе Кенес Павлодарского района Павлодарской области Казахской ССР. Отец: Нурумов Аблай Кучербаевич, 1926 года рождения, ветеран, участник Второй мировой войны. Мать: Нурумова Злиха Тантовна, 1927 года рождения, мать-героиня. Нурумова Фарида Аблаевна в 1967 году заканчивает Ямышевскую среднюю школу в селе Ново-Ямышево Павлодарского района, Павлодарской области. После окончания средней школы, Решением Районного отдела народного образования Павлодарского района, в 1967 году начинает работать в Ямышевской средней школе в качестве лаборанта.

В 1969 году Нурумова Фарида Аблаевна назначается пионервожатым в Кенесскую восьмилетнюю школу Павлодарским Районным отделом народного образования. Фарида Аблаевна показывает себя в качестве пионервожатого и наставника школьников как педагог, знающий и умеющий применять педагогические способности в обучении и воспитании школьников и подростков. За время работы она неоднократно награждается грамотами и благодарственными письмами за педагогическую и воспитательную работу от руководства Кенесской восьмилетней школы.

В 1974 году Районный отдел народного образования Павлодарского района переводит её заведующей в Маяковскую начальную школу Павлодарского района. В Маяковской начальной школе она одновременно занимается педагогической деятельностью, ведет уроки учебной программы для школьников начальных классов.

В связи с расформированием села Маяк, в 1979 году Нурумову Фариду Аблаевну переводят в Романовскую среднюю школу Павлодарского района Павлодарской области, где она продолжает свою педагогическую деятельность как учитель начальных классов.

Нурумовой Фариде Аблаевне, как многодетной матери, воспитавшую шестерых детей, в 1995 году назначают пенсию по выслуге лет. Но, она продолжает свою педагогическую деятельность в Романовской школе.

Нурумова Ф.А. проработала более 40 лет в системе образования Павлодарского района. Любовь к детям, любовь к педагогической деятельности как учителя, всегда оставалась в сердце у этого замечательного человека и учителя. Бывшие воспитанники и ученики, благодарны за её любовь и уважение к детям, коллегам. Фарида Аблаевна всегда останется в памяти её учеников, коллег, родителей.

НУРУМОВ Бауржан Аблаевич

*доктор философии PhD,
магистр психологии,
ассоциированный
профессор РАМ*

Нурумов Бауржан Аблаевич, родился 08.03.1964 года. В 1981 году заканчивает Ямышевскую среднюю школу в селе Ново-Ямышево Павлодарского района Павлодарской области Казахской ССР. После окончания средней школы в 1981 году, по решению районного отдела народного образования Павлодарского района, его принимают учителем истории и русского языка в 4 и 5 классах в Кенесскую восьмилетнюю школу села Кенес.

С 1982 по 1984 годы Нурумов Б.А. служит в рядах Советской Армии. В войсковой части 62608 Краснознаменного Сибирского военного округа, где он служит, военное руководство штаба войсковой части назначает его комсоргом 2-ой роты, которая дислоцируется на военном полигоне «Шилово» Новосибирской области РСФСР. Демобилизуется он из рядов Советской армии в составе сержанты. В 1984 году Нурумов Б.А. поступает в Семипалатинский педагогический институт имени Н.К. Крупской на художественно-графический факультет, где обучается 5 лет. Дипломную работу он выполняет в городе Томске, на заводе керамических изделий «Богашово» и в 1989 году защищает дипломный проект и заканчивает обучение в Семипалатинском педагогическом институте с

вручением диплома специалиста учителя изобразительного искусства, черчения и труда.

После окончания вуза в 1989 году, Департамент образования Павлодарской области распределяет Нурумова Бауржана Аблаевича методистом по эстетике в Успенский отдел народного образования, где курирует общеобразовательные школы района и проводит встречи и семинары с учителями и заведующими по воспитательной и учебной работе.

В 1991 году по переводу в Павлодарский педагогический институт, Бауржан Аблаевич продолжает педагогическую деятельность преподавателем на кафедре методики начального образования.

В 2001 году он продолжает деятельность преподавателя на кафедре психологии в Павлодарском государственном университете имени Султанмахмута Торайгырова. В 2003 году Бауржана Аблаевича переводят старшим преподавателем на кафедру социальной и практической психологии. Нурумов Б. А. продолжая свою педагогическую деятельность в университете в качестве старшего преподавателя, начинает учиться в магистратуре и защищает магистерскую диссертацию по специальности «психология».

Нурумов Бауржан Аблаевич в 2018 году, окончив докторантуру, защищает докторскую диссертацию на тему «Социально-философский анализ эстетической проблематики на материале экспериментальных исследований (социокультурный и экзистенциальный подходы)» на доктора философии PhD по специальности 09.00.11 -Социальная философия в Международном Университете Кыргызстана в городе Бишкек.

За свою педагогическую деятельность Нурумов Б.А. опубликовал более 70 научных работ, в том числе, он издал свои учебные пособия для учителей и преподавателей вузов: учебное пособие «Изобразительное искусство». – ПГПИ, 2009г.; учебное пособие «Социально-педагогическая деятельность в системе социальной работы» для специальности 5В012300-«социальная педагогика и самопознание». – ПГПИ, 2012г.; учебное пособие на казахском языке «ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТЫҢ ЖҮЙЕСІНДЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТ» для специальности 5В012300-«социальная педагогика и самопознание». - ПГПИ, 2012г.; книгу «Особенности развития эстетических ценностей школьников». – Фонд национальной немецкой библиотеки. Германия, 2013г.; монографию «Социально-философский анализ эстетической проблематики на материале экспериментальных исследований». – ПГПИ, 2015г.; учебное пособие «Изобразительное искусство. Программа по эстетическому и художественному развитию детей в общеобразовательной школе». - ПГПУ, г.Павлодар, 2018г.

Нурумов Б.А. в 2019 году участвовал в конкурс II Республиканских педагогических чтений «Модернизация системы непрерывного педагогического образования в условиях цифрового Казахстана» в городе Тараз. Его учебное пособие «Изобразительное искусство. Программа по эстетическому и художественному развитию детей в общеобразовательной школе» занимает второе место в номинации «Лучший учебник 2019 года».

Бауржан Аблаевич в данное время продолжает работать в высшей школе педагогики в Павлодарском государственном педагогическом университете.

Педагогической деятельностью Нурумова Б.А. занимается более 35 лет. За время работы учителем и педагогом-наставником, Нурумов Бауржан Аблаевич воспитал и обучил многих детей и студентов Павлодарского Прииртышья. В настоящее время продолжает свою педагогическую деятельность в деле обучения и воспитания подрастающего поколения.

ОТЕПОВА Гульфира Елубаевна

*доктор исторических
наук, профессор*

Гульфира Елубаевна родилась в п. Качиры, Павлодарской области в обыкновенной советской семье, 24 мая 1963 года. Отепова Г.Е. закончила среднюю школу № 11 города Павлодара с золотой медалью. Уже в школе стали проявляться основные черты ее характера: организованность, дисциплинированность, настойчивость, которые необходимы во всякой трудовой деятельности, но в научной, исследовательской работе особенно. В 1980 г. сразу после окончания школы она поступила на исторический факультет Казахского государственного университета им. С.М.Кирова.

С большим уважением и благодарностью вспоминает Гульфира Елубаевна обо всех своих преподавателях, преклоняется перед их опытом, знаниями. Среди них ученые историки Серовайский Я.Д., Дулатова Д.И., Жумагулов К.Т., Коржева К., Дахшлейгер Г.Ф., Оразбаев А., Каражанов К.С., Елеуов М., Машимбаев С.М. и многие другие.

В 1985 г. Отепова Г.Е. начала свою трудовую деятельность на кафедре истории КПСС Павлодарского индустриального института (ПИИ). В общей сложности трудовой педагогический стаж доктора исторических наук, профессора Отеповой Г.Е. составляет на сегодняшний день более 30 лет, из которых последние 15 лет она работает в Павлодарском государственном педагогическом институте. В середине 90-х годов она работала старшим преподавателем, доцентом на кафедре истории в Павлодарском университете (ПАУ, ИнЕУ). Прошла годичную научно-педагогическую стажировку на кафедре истории Московского автомобильного института (МАДИ). Гульфира Елубаевна стояла у истоков создания Павлодарского филиала КазГЮУ, с 1999 г. по 2001 год работала в данном заведении заместителем директора по учебной части. С 2001 г. по 2003 г. находилась в должности зав. аспирантурой ПГУ им. С. Торайгырова. С 2004 г. по 2012 г. была зав. кафедрой экономики, права и философии ПГПИ. В настоящее время Отепова Г.Е. работает профессором на кафедре истории и Ассамблеи народа Казахстана вышеназванного вуза.

Параллельно с педагогической деятельностью Гульфира Елубаевна совмещала и активную научную деятельность. В 2003 году она защитила кандидатскую диссертацию на тему: «Общественно-политическая деятельность К. Тогусова» по специальности 07.00.02 – Отечественная история. Гульфира Елубаевна часто говорит, что выбор темы докторской диссертации стал переломным и решающим в ее жизни. В этом она видит провидение судьбы и дальновидность своего научного консультанта, доктора исторических наук, профессора КазНУ им. аль-Фараби Атабаева Камбар Махамбетовича. Именно он привил ей любовь к историческим источникам, умение работать с многочисленными законодательными документами и материалами, научил находить в них по крупицам необходимую для ученого информацию. Именно Камбар-ага, наставник, учитель с большой буквы, всегда поддерживал Гульфиру Елубаевну во всех начинаниях и исследованиях, вселял в нее надежду и уверенность. В 2009 году под его руководством она успешно защищает докторскую диссертацию по теме: «Законодательные акты Российской империи как исторический источник по колониальной истории Казахстана» по специальности 07.00.09 – историография, источниковедение и методы исторического исследования.

Гульфира Елубаевна занимается не только научно-исследовательской работой, она постоянно в центре событий общественно-политической жизни института и общества. Она проявляет себя как организатор, руководитель, пропагандист, воспитатель, наставник. Ее публичные выступления и лекции интересны, содержательны, доступны, призывают общественность занять активную жизненную позицию, воспитывают чувство патриотизма и ответственности за судьбу своего государства. Она неоднократно принимала участие в работах международных конференций, семинаров, в летних выездных школах для преподавателей вузов. Ею разработаны и внедрены в учебный процесс несколько спецкурсов для студентов и магистрантов исторических факультетов.

Гульфира Елубаевна является членом ученого совета ПГПУ, член совета областного историко-краеведческого музея им. Г.Потанина, входит в состав редакционного совета международного научного журнала Sworld, научного журнала «Педагогический вестник Казахстана». Отепова Г.Е. неоднократно являлась руководителем научных проектов, которые выполнялись при грантовом финансировании МОН РК. Участие в работе проектов дало ей возможность успешно и плодотворно продолжить свое научное исследование по законодательным источникам Российской империи по истории Казахстана.

Научная и педагогическая деятельность Отеповой Г.Е. по достоинству оценена Министерством образования и науки Казахстана. В 2011 году она награждена почетной грамотой МОН РК за вклад в развитие образования. В 2010 году Гульфира Елубаевна стала обладателем международной стипендии Президента РК «Болашак». Отепова Г.Е. награждена многочисленными грамотами и юбилейными медалями вуза и города. В 2012 года стала академиком Академии истории и общественных наук РК. В 2017 году стала обладателем звания «Лучший преподаватель вуза» МОН РК. В 2019 году избрана членом Диссертационного совета по специальности «История» при ЕНУ им. Л.Н.Гумилева.

СҮЮМБАЕВА
Найля
Хамитовна
Балабақша меңгерушісі

Суюмбаева Найля Хамитовна 19.06.1969 жылы Никольский қаласында дүниеге келді. Білімі жоғары. 1986 жылы Жезқазған педагогикалық институтының физика-математика факультетіне оқуға түсіп, оны 1991 жылы бітірді. 1991-1994 жж №19 балалар бақшасында тәрбиеші болып жұмыс істеді. 1994 жылдың ақпан айынан бастап №36 «Ақбота» бөбекжай балабақшасында тәрбиеші болып ауысты. 2015 жылы Жезқазған гуманитарлық колледжінде сырттай оқып бітірді, Диплом бойынша мамандығы мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиешісі. 2009 жылдың шілдесінен бастап 2015 жылдың қаңтарына дейін № 12 «Гүлдер» бөбекжай балабақшасында меңгерушісі болып қызмет атқарды. 2015 жылдың қаңтарынан бастап осы уақытқа дейін «Сәтбаев қаласының білім бөлімі» ММ «№36 «Ақбота» бөбекжай балабақшасы» коммуналдық мемлекеттік қазналық кәсіпорнында басшы қызметін атқаруда. Қазіргі заман технологияларын оқу-тәрбие үрдісіне енгізуде педагогикалық ұжым үшін кеңесші, бағыттаушы Найля Хамитовна өзінің педагогикалық іс-әрекетінде тәлімгерлікті де таныта білетін ұстаз.

Найля Хамитовна әр баланың шығармашылық қабілетін және де әр тәрбиешінің бойындағы ерекшелік қабілетін бағалап, оның болашақта өз бойындағы қасиетін дамыта білуіне дұрыс жол сілтеп, жоғары шеберлікпен нәтижеге жетуіне қол ұшын бередін педагог. Балабақшада балалардың қазіргі заман талабына сай тәлім-тәрбие алуына көп көңіл бөледі. Ол кісінің басшылығымен балалар және балабақша қызметкерлері көптеген іс-шараларға қатысып, жүлдері орындарға ие болды.

Педагогтарымыз халықаралық, республикалық, облыстық және қалалық байқауларға қатысып, жүлделі орындарды иеленіп жүр. Балабақшамыздың жетістіктері:

2017 жылы «Сәтбаев қаласының білім бөлімі ММ «Лучший детсадовский двор» Грамота III орын иелендік.

2017 жылы ХП және ИТҒА (МАНПиИТ) Үздік білім беру мекемесі – 2017 ПРЕМИЯ 2017 Диплом және статуэтка Үздік білім беру мекемесі - 2017

2018 жылы «SKILLS AKADEMY» ЖШС «Martebe. Kz» ақпараттық білім парталы «Үздік балабақша тәрбиешісі» III Республикалық мектепке дейінгі ұйымның тәрбиешілері байқауынан «Үздік ұжым» номинациясы – плакеткасы. Алматы, 2018

2018 жылы ХП және ИТҒА (МАНПиИТ) Үздік білім беру мекемесі – 2018 ПРЕМИЯ 2018 Диплом және статуэтка Үздік білім беру мекемесі - 2018

2019 жылы «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» Педагогикалық премия 2019 Диплом және хрусталь статуэтка «Үздік білім беру мекемесі – 2019» Ақтөбе, 2019

Найля Хамитовнаның жетістіктері мен наградалары:

Қалалық оқу бөлімінен грамота 2014 ж., 2017ж

2017 год Международная Академия Наук Педагогики и Инновационных Технологий награждена медалью «Руководитель года»

«SKILLS AKADEMY» ЖШС «Martebe. Kz» ақпараттық білім парталы «Үздік балабақша тәрбиешісі» III Республикалық мектепке дейінгі ұйымның тәрбиешілері байқауынан Алғыс хат және «Қазақстан ұстазы» төсбелгісімен марапатталды, Алматы-2018

2018 жылы ХП және ИТҒА (МАНПиИТ) ПРЕМИЯ 2018 Медаль «Руководитель года» Ақтөбе қаласы.

2019 жылы «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» Педагогикалық премия 2019 Медаль «Руководитель года» Ақтөбе қаласы.

Қарағанды облысының Білім Басқармасынан Мадақтама 2019 жыл.

Найля Хамитовна - бүдіршіндерге өнегелі тәлім-тәрбие беруде іскер басшы, жастарға қамқоршы ұстаз, отбасында аяулы ана, немересінің әдемі әжесі.

Save our animals

Алимова Ирина Игоревна, учитель начальных классов
Федоровской общей средней общеобразовательной школы №1
Западно-Казахстанская область, Теректинский район, п. Федоровка.

Long-term plan unit: Unit 6. Healthy world		School: FOSOSH1	
Date: 04.03.2020		Teacher name: Alimova I.I.	
Grades: 4 B		Number present: 14	absent: -
Theme of the lesson: Save our animals			
Learning objectives(s) that this lesson is contributing to		R6 understand with some support, some specific information and detail in short, simple texts on a growing range of general and some curricular topics W5 link with some support sentences using basic coordinating connectors	
Lesson objectives		write words correctly, read for specific information	
Success criteria		• Writes words correctly • Reads the text • Answers the questions in written form • name the animals write sentence on description of people and animals read the text without mistakes and translation make up sentences with new words	
ICT skills		no ICT skills are focused on this lesson	
Previous learning		All words and phrases which are connected to topic, Present Simple. Learners will know lexical sets related to the body and face, food and drink, family, animals, and they will be familiar with some vocabulary related to everyday objects we use. They should know how to use some adverbs and simple conjunctions.	
Plan			
Time	Planned activities		Resources
Beginning 2 min	Organizational moment Teacher greets students; students respond to greeting and take their places. Good afternoon? Glad to see you.		Card for quiz for each student
10 min	How are you? What is the day today? What is the weather like today? (D) Let’s divide into 3 groups by pictures of animals. 1group: 2 group: Warming up [D] Spelling Quiz. Spell ad write familiar words accurately.		
	   		

	<table><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> Assessment criteria: 8-7- “excellent” 6-5-“good” 4-3-“satisfactory” 2-0-“unsatisfactory” 2)(G,W)Learners take turns to write animals in mind map according to categories: <i>mammal-</i> [ˈmætməl] <i>млекопитающие</i> <i>reptile-</i> [ˈreptail] <i>рептилии</i> <i>insects –</i>[ˈinsekt] <i>насекомые</i> <i>penquin –</i>[penɫwɪn]<i>пингвин</i> <i>panda-</i>[ˈpændə]<i>панда</i> <i>whale –</i> [weɪl] <i>кит</i> <i>snake-</i>[sneɪk]<i>змея</i> <i>elephant-</i>[ˈelɪfənt]<i>слон</i> <i>tiger</i> [taɪgə]<i>тигр</i> <i>panther-</i><i>пантера</i> <i>bear-</i><i>медведь</i> <i>gorilla-</i><i>горилла</i> (W, I) Endangered Species Here are some more endangered species. How many of each animal are there in the world? Look at the pictures. Read the information and write the number of animals under each picture.									Card with new words for each learner PPT
										
Middle 20 min	(I)what animal am I? Read and write.p92 (W,I, f) Students read the text. Task 1. Read the text. Answer the questions. Saiga antelope Saigas are antelopes that lived in the Western Europe, Eurasian continent, Alaska. Today there are less than 50 000 animal remain. They live on the territory of Kazakhstan, too. This animal is unusual in appearance. It has a huge, humped nose, a round body, thin legs and a short tail. They are very good runners. They can swim across rivers. Their coats protect them from the cold. Saigas live in steppes and grasslands. They can be very aggressive. Saigas are migrating in summer and winter. They eat grass and their big noses help them to filter out dust and cold air. They can have one or two babies. - Where do saigas live now? - What makes their appearance special? - What can saigas do well? (P) Students work in pair and answer the question in written form,	 Card with ques-								

	using information from the text. 1. What's the name of the animal? 2. Where does it live? 3. How much does the male weight? 4. How many babies does the female have? 5. What does it eat? 1. What's the name of the animal? 2. Where does it live? 3. How big is it? 4. What can it do? 5. What does it eat?	tions for each pair
	Descriptor: Task 1 Task 2 <i>A learner</i> ☐ reads the text; ☐ answers the questions; ☐ write answers FA Name _____ Grade _____ Write the report about animals using fact file information. The report №1 The Siberian tiger is _____, it measures about _____. This wild mammal is found in _____. It lives for _____ on the average and eat small and large animals like _____. The Siberian tiger is an endangered species because there are between _____ left. They are at risk of distinction because of the _____. Of course, we can't stay indifferent to these problems, we must _____ the Siberian tiger from the danger of extinction, we must _____ and _____ it. We mustn't _____ and _____. _____, we mustn't _____ and _____, because life without animals is colorless. Name _____ Grade _____ Write the report about animals using fact file information. Homework: learn new vocabulary	Card with questions for each pair
End 2 min	(I) Wrap-up. 	Card for reflection

Жолда жүру ережесін сақтаймыз!

Базарбаева Айда Базарбайқызы, тәрбиеші

Алматы облысы «Қапшағай қаласының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Ақдидар» балабақшасы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорны

Мақсаты: Балаларды жолда жүру ережесімен таныстыру, жол қауіпсіздігін есте сақтауға, білуге жол ережесінің белгілерімен таныстыру, балаларды көшеде дұрыс жүріп, жол ережесін сақтауға тәрбиелеу.

Көрнекілігі: Бағдаршам, жол белгілері салынған суреттер, видео ролик.

Ұйымдастыру кезеңі:

Жүргізуші: Балаларды шеңберге тұрғызып, балалар мен сендермен бүгін ерекше оқу қызметін өткізгім келіп отыр, бірақ оқу қызметін ойын түрінде бастаймыз.

Ойын: Дұрыс па? Бұрыс па?

1. Машинада неше дөңгелек бар?
2. Бағдаршамның неше көзі бар?
3. Қандай?
4. Жолда ойнауға бола ма?
5. Машинаның қасында ойнау қауіпсіз бе?

Тәрбиеші: Жарайсындар балалар өз орындарымызға отырамыз.

Жол заңы дұрыс жүріп, абай болуды талап етеді. Жол тәртібін бұзба ол қатер тудырады. Жолдың қалыпты қозғалысы көбінесе балалардың жол бойында қалай болса солай жүріп, доп қуалайтыны, шаңғы тебетіні, жүріп бара жатқан машинаға жабысатыны, қалтарыстан жолға шығып келетін салдарынан бұзылады. Үлгілі, тәртіпті бала көшеде, жолда жүру ережесін заңын бұзбайды. Сонымен қандай бала жол ережесін бұзбайды?

Балалар: Үлгілі, тәртіпті бала.

Тәрбиеші: Олай болса ойын сауығымызды жұмбақпен бастайық.

1. Ала таяқ ұстаған,
Жол тәртібін нұсқаған.
Өмірінді күзеткен. (Автобус)
2. Көліктің қаншасын үстінен өткізген,
Іргеден басталып, алысқа жеткізген. (Жол)
3. Жоқ өзінде баста, ауызда да, құлақ та,
Бақырайған үш көзі бар бірақта. (Бағдаршам)

Тәрбиеші: Егер өтетін жерде бағдаршам болмаса көшеден өте бере әуелі сол жаққа қараймыз. Көшенің орта тұсына жеткенде, оң жағымызға көз саламыз. Егер ол жақтан машина келе жатса, өтіп кеткенше, сол орнында күте тұрамыз. Ендеше, мына жолдармен бағдаршамсыз, бағдаршам барда қалай жүретінімізді көрейік.

Бала қалай өтетінін көрсетеді.

Инспектор:

Көрген дау қырағы.

Көшемізде тұрады.
Оның аты-бағдаршам,
Жол сілтейді әрқашан.
Ол бергенде команда,
Бағынамыз әмәнда.

Бағдаршам:

Тұрамын көшенің қиылысын тұрақтап,
Қашпаймын мүдіріп, ешқандай сұрақтан.
Белгісі жолдардың төрт топтан тұрады,
Жарқырап көрінер түндеде жырақтан.

Бағдаршам:

Ашса кезек үш көзін,
Айтты деп үш сөзін.
«Токта, сақтан, жол апшық!»
Жүрме жолға таласып.

Ақниет:

Төрт топтан құралған,
Белгілер туыстай.
Жол сілтеп тұрады.
У-шусыз ұрыспай.
Сақтандыру, ескерту белгісі
Қып-қызыл үшбұрыш,
Қауіптен сақ бол деп сәт-сапар, қолдаған.
Тыйым салу белгісі
Қызылмен бояған, шеңбермін аумақты,
Мен тұрған жерлерде хақын жоқ жүруге,
Қауіп бар, бағдарла көз салып жан-жақты.

Міндеттеу белгісі

1. Белгімін көрсетер жылдамдық бағытты,
Міндетті бұрылыс, әйтпесе қауіпті.
Барлығын анықтап тұрамын жолында.
2. Жолда жүру әліппесін
Білген жөн бес саусақтай.
Сонда ғана жүре аласын,
Сен өзінді сау сақтап

Сахналық көрініс:
«Маймақ аюдың достары»

Инспектор:

Апай, қараңыз мына сұмдықты,
Маймақты кім қынжылтты?

Медбике:

Маймағым, не болған өзіңе,
Көкпенбек ісінген бас-көзінде?

Аю:

Айтайын мен жасырмай шынымды-ай,
Сақтап қал, апа жанымда шыбындай.
Жармасып бал тасыр машина үстіне
Домалап түсіп шыңғырдым құлындай.

Медбике:

Бір асар тәтті бал үшін,
Тәртіпті бұздың қарынның қамы үшін.
Міне енді еңіреп тұрғаның ұят-ақ,
Тәртіп керек, біліп ал, жан үшін!

Аю:

Медбике апай, инспектор жолдас, енді тәртіпті бұзбаймын. Кешіріңіздер мені!

Тәрбиеші: Аю енді жол ережесін бұзбайсын деп ойлаймын.

Балалар кәнекей баріміз видеороликке назар аударайық.

1. Жүргіншілер қай жолмен жүру керек?

Жиек жолмен жүреміз

2. Жиек жол болмағанда ше?

Жер асты жолымен.

3. Жолдың қай жағымен жүру керек?

Оң қол жақпен жүреміз.

4. Қоғамдық көліктермен қай жерден отырамыз?

Аялдамадан отырамыз.

Тәрбиеші: Жарайсындар балалар

Қортындылау:

Тәрбиеші: Балалар, бүгін немен таныстық.

Балалар: Бағдаршаммен.

Тәрбиеші: Бағдаршамның неше көзі бар?

Балалар: Үш көзі бар

Тәрбиеші: Қандай-қандай түсті шамдар?

Балалар: Қызыл, сары, жасыл.

Тәрбиеші: Көшелерден белгіге қарамай жүгіріп өтуге бола ма?

Балалар: Жоқ.

Тәрбиеші: Ал көшенің қай жерімен өтуге болады.

Балалар: Ала сызықты жерінен.

Балаларды белсенді қатысқандарын мадақтау.

Күтілетін нәтиже: Жолда ережесін балалар толық меңгерді.

My University

*(Методическая разработка по проведению практических занятий по дисциплине
«Иностранный язык» (уровень В1) для студентов всех специальностей)*

Бегеева А.Ж.

Старший преподаватель

*Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга имени Ш.
Есенова*

Main aim: By the end of session the students will have practiced in different types of activities as speaking, listening, reading and writing skills on the topic "University" and will have learnt the rules of using Gerund, peculiarities of this verb form.

Items needed: interactive board, slides, some new words of the text, handouts, small pictures

Resource: Kakzhanova F.O. pp 31-33.

Good grammar book, p78.

<http://www.interactive-English.ru>,

<http://azenglish.ru/rasskaz-o-seme-na-angliyskom-yazyike/>.

I. Read the text about your University' and ask your fellow students:

- 1) when your University was founded;
- 2) if the University is one of the largest education establishments in our country;
- 3) where the University is situated;
- 4) how many faculties the University has;
- 5) what faculty he (she) studies at;
- 6) where the dean's office of his (her) faculty is situated;
- 7) who is the dean of his (her) faculty;
- 8) what year student he (she) is;
- 9) when he (she) entered the University;
- 10) if he (she) lives in a hostel;

II. Name:

- a) the people who work and study at the University;
- b) the faculties of the University;
- c) the subjects studied at the University.

III. Give synonyms for the following word combinations:

to be present at lectures; to leave school; to be a first year student; to be absent from lectures; correspondence department; to be housed; education institution.

IV. Give antonyms for the following:

to attend lectures; to pass an examination; to be good at a subject; to miss lectures; part-time students; final examinations; to enter the University; a fresher.

V. Say in English:

учиться на втором курсе; быть высококвалифицированным специалистом; делать успехи по физике; читать лекции по математике; поступить в университет; хорошо успевать по иностранному языку; закончить университет; закончить школу; не выдержать экзамен; сделать все возможное; сдать экзамен.

VI. Give the definitions. Example: a fresher - A fresher is a first year student.

A post-graduate, entrance exams, a full-time student, a part-time student, profound knowledge, final exams, a highly qualified specialist.

VII. What do you do if (when)

- ... you are a student on duty ?
- ... your classes are over?
- ... the academic year is over?
- ... the term is over?
- ... you pass your exams successfully?
- ... you fail in an examination?

VIII. Speak about the faculty you study at. Why have you chosen this particular faculty?

Advertise your university to a group of foreign students. Explain why you've become a student of this university.

Home assignment: prepare the portfolio about your University.

Ұлттық тағамдар

Бодыбаева Кенішкүл Абытқызы, тәрбиеші

Қызылорда облысы, Қармақшы ауданы, Тұрмағамбет ауылы «Дауылкөл ауылдық округі әкімінің аппараты» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің №8 «Қызғалдақ» бөбекжай балабақшасы» коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорыны

Білім беру саласы: Әлеумет.

Оқу қызметі: Қоршаған орта.

Тақырыбы: Ұлттық тағамдар.

Мақсаты: Төрт түлік өнімдері туралы білімдерін бекіту. Ұлттық тағамдар туралы түсініктерін молайту. Асты құрметтеуге, қадірлеуге тәрбиелеу.

Әдіс-тәсіл: ойын технологиясы.

Көрнекілігі: Ұлттық тағам түрлері: құрт, ірімшік, май, айран, қаймақ, сүт, қазы-қарта, слайд көрсету.

Билингвалды компонент: айран-кефир, сүт-молоко.

Сөздік жұмыс: қазы- қарта, май сөк.

Барысы:

Ұйымдастыру.

Жылулық шеңбері

Қазақ ұлты дарамыз,

Өсіп келеді санамыз.

Жылуыңа жылу қос,

Болашаққа бірге барамыз. *(Балалар қол ұстасып айтады)*

Балалар орнымызға барамыз.

Тәрбиеші: Балалар бүгінгі оқу қызметімізді бастаймыз. Біздің бүгінгі өтетін оқу қызметіміз «Қоршаған орта», тақырыбы «Ұлттық тағамдар».

Балалар көгілдір экранға назар аударайық. (экраннан ұлттық тағамдардың, төрт түліктің суреттерін слайд арқылы көрсету).

Балалар, мына төрт – түлік малдың аттарын білесіздер ме? Кім айтады? (жауап береді)

Өте жақсы, барлығымызда ұлттық тағамдардың түрлерін, қайдан алынатынын жақсы білеміз екен.

Балқаймақ - Түйе сүтінен немесе айраннан пісірілетін тағам.

Құрт - Ашытылған түйенің сүтінен немесе ашылатын жасалатын сусын.

Шұбат - Тайлақты түйенің сүтінен ашытылған жасалатын сусын.

Ежегей - Жаңа төлдеген малдың уызына қант қосылып пісірілетін тағам.

Айран - Жас түйенің сүтінен алынатын сусын.

Қымыз - Жылқы сүтінен алынып ашытылатын сусын.

Ірімшік - Сиыр сүтінен қант қосылып пісірілетін тағам.

Бұжы - Малдың іш майына ұн қосылып ішекке салынып пісірілген тағам.

Қазы - Жылқы етін тұз бен бұрыш қосып, ішекке салып пісірілетін тағам.

Қуырдақ - Төрт – түлік малдың етінен май араластырып пісіретін тағам.

Бауырсақ - Бауырсақты білмейтін қазақ жоқ шығар, ұлттық тағамның ұлы асы. Ұн мен майға пісірілетін тағам.

Билингвалды компонент: айран-кефир, сүт-молоко.

Сергіту сәті. Айя мен Әлидің төрт түлік әні (Музыка терапиясы)

Дидактикалық ойын: «Құртты кім көп жинайды?»

Ойын шарты: Енді, балалар қолдарымызды берілген ыдысқа құртты кім тезірек және көп жинайды. Олай болса бастайық.

Тәрбиеші: Балалар, енді мына суреттерге назар аударалық.

(Тақтаға ұлттық тағам түрлерінің суреттерін ілінеді, балалар тағы бір қайталап айтып өтеді).

Бата:

Дастарханымызға береке берсін,

Бастарымыз мереке берсін.

Астарымызға адалдық берсін,

Елімізге амандық берсін.

Әумин, әумин!

Азық-түлік

Бүлекбаева Айнур Мусағалиевна, II санатты тәрбиеші

Өскемен қаласы әкімдігінің «Мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған

«Алтын дән» балабақша» КММ

Бұл ұйымдастырылған оқу іс - әрекетінде азық-түлік туралы сабақтың үлгісін ұсынамын. Сабағымның басты мақсаты-ерекше білімді қажет ететін балалардың таным процестері мен сөйлеу тілін дамыту. Арнайы бағдарлама мен жаңа формативтегі тапсырмалармен жұмыс жасау шаралары көрсетілген.

Білім саласы: Қатынас

Бөлімі: Тіл дамыту. Көркем әдебиет.

Тақырыбы: «Азық-түлік».

Мақсаты: «Азық-түлікпен» таныстыруды жалғастыру.

Міндеттері:

Түзету білімділік: Азық-түлік туралы түсініктерін кеңейту, ішкі ойын жеткізе білуге жетелеу.

Түзету дамытушылық: Ой өрісін, сөйлеу тілін, ұсақ қол моторикасын, есту қабілеттерін, сөздік қорларын молайту. Таным үрдістерін арттыру, шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Түзету тәрбиелілік: Балаларды тазалыққа, қамқорлыққа тәрбиелеу. Күнделікті өмірде дұрыс, анық сөйлеуге тәрбиелеу.

Әдіс-тәсілдер: Ойын, ақпараттық, мнемотехника, денсаулық сақтау технологиясы.

Сабақ түрі: Қайталау сабағы.

Көрнекіліктер: Тақырыпқа сай суреттер, үлестірмелі карточкалар, интерактивті тақта, қарындаш.

Іс әрекет кезеңі	Мұғалім-логопедтің іс әрекеті	Балалардың іс әрекеті
Ұйымдастыру кезеңі:	Сәлеметсіңдер ме балалар! Балалар бүгін бізде ерекше күн, өйткені бізге көп қонақтар келіпті. Қане қонақтарымызбен амандасып алайық.	Сәлеметсіз бе! Балалардың жауабы
Шаттық шеңбер:	Үлкенге де сіз	

Мотивация:	Кішіге де сіз, Барлық адамдарға Құрметпен бас иеміз біз.	Шеңберде тұрып орындайды
Негізгі бөлім:	Балалар қазір қай жыл мезгілі? Аптаның нешінші күні? Есік қағылады хат келеді: Біреу сендерден көмек сұрап хат жіберіпті. Ол хат жай емес ерекше хат екен оны сендерге диск арқылы жіберіпті. Қәнеки тыңдап көрейікші. Айгүл сөзі: Балалар менің бүгін анамның туған күні, мен анама дастархан жайып сыйлық жасайын деп едім, бірақ азық-түлік аттарын ұмытып қалыппын, сондықтан дүкенге бара алмай тұрмын. Сендер маған оларды есіме түсіруге көмектесесіңдер ме? Көмектесейік пе балалар? Ол үшін балалар біз көптеген тапсырмалар мен ойындар ойнауымыз керек.	Балалардың жауабы.
Сергіту сәті:	Енді балалар біз топқа бөлініп отырайық ол үшін қолдарымздағы білезіктерге қарайық кімде бірдей суреттер кездеседі сол бойынша топпен бөлініп отырады. Балалар өткен ойын сабақта біз азық –түлік түрлерін өткенбіз. Есімізге түсірейікші? Слайд арқылы суреттер көрсетіледі? Азық- түліктердің пайдасы туралы әңгімеленеді. Азық – түлікке байланысты тыйым сөздерді айтқызу. Аружан: Нанды бір қолмен үзуге болмайды. Азиза: Ақты жерге төгуге болмайды. Жәнібек: Дәнді шашпа, нанды баспа. Д.О. «Шатасқан азық-түліктер орналастыр». Шарты: Әр азық-түлікті түріне қарай орналастыру. (тоңазытқышқа, сөреге) Балаларды топпен бір-бірін бағалату. Видео ролик.	Балалардың жауабы тыңдалады.
Байланыстырып сөйлеу: Ұсақ қол моторикасы:	Мнемотехника арқылы сөйлем құрастыру. Саусақ жаттығуы. Қуыр-қуыр, қуырмаш Балапанға бидай шаш Бас бармақ Балан үйрек Ортан терек Шылдыр шүмек	Тапсырманы орындау. Іс-қимылмен жасау. Тапсырманы орындау.

Рефлексия:	Кішкене бөбек. Лабиринт. Қане балалар тапсырманы орындап болдық па? Олай болса мен тексеріп шығайын. Өте жақсы барлықтарың дұрыс орындапсындар. Ал ендеше балалар мен сендермен тағы бір ойын ойнағым келіп тұр. Ойынның аты. Д.О. «Көңілді айналым». Шарты: Балалар шеңбер бойына тұрып, алдына келген азық-түліктер туралы, сұрақ-жауап арқылы әңгімелейді. Олай болса орнымызға отырайық. Бүгін біз балалар кімге көмектестік? Олай болса Айгүл дүкенге бара алып па? Айгүлдің сөзі. Сонымен балалар бүгін біз Айгүлге көмектестік. Азық-түлік түрлерін еске түсіріп, пайдасын білдік. Ендеше балалар бүгін біз сендерге өте жақсы деген бағамен бағалағымыз келіп тұр. Қорытынды Сабаққа ынталы қатыстындар!	Балалардың жауабы тыңдалады.
--------------------------	---	-------------------------------------

Күтілетін нәтиже:

Білу керек: Азық түліктің жеке атауларын.

Білді: Азық түлік пайдасын.

Игерді: Тазалықты, қамқорлықты.

Учимся дружить

Гажук Наталья Ивановна

Учитель начальных классов

КГУ «Школа – лицей № 6 отдела образования акимата города Экибастуза»

Класс: 2	Урок: Самопознание
Тема урока:	Учимся дружить. Урок № 1.
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу):	
Позитивное общение в дружбе. Качества, необходимые в дружбе. Дружба в классе.	
Цели урока:	расширять знания учащихся о природе как источнике вдохновения для человека через общечеловеческую ценность - Ненасилие
Цели обучения	Все учащиеся смогут: Расширение представлений о понятии «дружба». Развитие уважительного отношения к окружающим. Большинство учащихся будут уметь: Раскрывать значение понятий «дружба», «забота», «преданность»; Некоторые учащиеся смогут: Изучат материалы учебника и дополнительной литературы, заполнить схему на листах.
Критерии успеха	научатся понимать понятие «дружба», кто такой «настоящий друг»,

	кто с кем может дружить.
Привитие ценностей	Ценности, основанные на национальной идее «Мәңгілік ел»: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность; уважение; сотрудничество; труд и творчество; открытость;
Межпредметные связи	Взаимосвязь с предметами: самопознание, познание мира, естествознание, музыка.
Навыки использования ИКТ	На данном уроке используется музыкальная физкультминутка, просмотр мультфильма
Предварительные знания	Решение проблемных задач, готовность к коллективной работе, освоение основ межкультурного взаимодействия в классе, способность развития умений составлять диаграмму

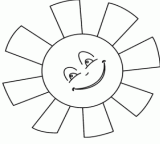
Ход урока

[illegible]

	ните значение казахской пословицы.	
Критерии успеха	Понимает значимость дружбы, как источник жизни.	
Середина урока	3. «Дерево держится корнями, а человек – друзьями». -Для чего дереву корни? -У человека есть такие корни? -Прочитайте пословицу и найдите главное слово в этой пословице. - Умению дружить, общаться с людьми, надо учиться с детства. Нельзя быть равнодушным к чужому горю, нужно всегда помнить, что человек живет один раз на Земле, поэтому нужно каждый день творить добро.	пословица
3 мин.	4. А сейчас, можно смело выйти из корабля, и нас встречает музыкальная физкультминутка. Музыкальная физкультминутка «Друзья»	Музыкальная физкультминутка «Друзья»
3 мин.	5. Многим кажется, что дружить очень просто. Но быть настоящим другом – это очень тяжело. А как же должны вести себя настоящие друзья? На этот вопрос вы получите ответ, когда посмотрите подарок, который приготовили для вас жители этой доброй планеты.	
9 мин.	Просмотр мультфильма «Давайте дружить»	Мультфильм «Давайте дружить»
4 мин.	5. Беседа по просмотренному мультфильму. 1.Правильно ли поступил Барбос, можно ли его назвать настоящим другом? Почему? 2. Кого щенок может назвать настоящим другом? На каких примерах вы это увидели? 3. Как вы думаете, они вместе теперь станут хорошими настоящими друзьями? 4. А как бы вы поступили как Барбос или как Полкан? Почему?	Вопросы низкого и высокого порядка
5 мин. (выполнение) +3 мин (защита)	6. Работа в группах. У каждой группы будет своё задание. Когда задания будут выполнены, спикеры групп озвучат нам результаты. 1,2 группы - Задание: Составьте «Законы дружбы» 3 группа - Задание: -Каким должен быть друг? - Обвести цветным карандашом нужные квадратики при выборе характеристики друга. Каким должен быть друг? добрым ☐ умным ☐ смелым ☐ вредным ☐ сердитым ☐ жадным ☐ честным ☐ злым ☐ справедливым ☐ 4 группа – Задание: Собрать начало и конец пословиц. Объяснить значение. Не имей сто рублей, а имей ... сто друзей. Старый друг лучше... новых двух. Друга ищи,а найдёшь береги. 5 группа Проводит исследование, затем итог опроса учащихся представляют в виде диаграммы. - С кем можно дружить? (мальчики с мальчиками, девочки	Работа в группах Каждой группе – фломастеры, карандаши цветные. клей, листы А- 4 Разрезанные карточки с пословицами Исследование

	с девочками, мальчики с девочками) - А мальчики могут дружить с девочками? Задание: составить диаграмму дружбы учащихся в классе: мальчики с мальчиками, девочки с девочками, мальчики с девочками) Учащиеся групп оценивают выполненную работу. - Что помогло выполнить задание? (Дружба)	Фронтальная беседа Ф.О
Критерии успеха	Ученики демонстрируют свои знания. Оценивают работу своих одноклассников.	
3 мин.	7. Ну а сейчас, немного отдохнём. Групповое пение: песня «Настоящий друг», учебник, стр. 95	Учебник, стр. 95 Аудиозапись
1 мин.	8. Домашняя работа. Разноуровневое задание. Задание №1: «Цветок дружбы». Напиши в середине цветка своё имя. На лепестках имена своих друзей. Раскрась каждый лепесток в свой цвет: Оранжевый- друзья – сверстники; Желтый- друзья взрослые; Зелёный – друзья – животные; Синий – друзья- герои произведений (фильмов). Задание №2: Подбери слова, обозначающие качества, присущие настоящей дружбе. Запиши их на лучиках солнца. Задание №3: Составь стихотворение, со словом «Дружба»	Карточка
Конец урока 2 мин.	9. Рефлексия. Закончите предложения: - Настоящий друг – это тот, кто.... - Друзья всегда.... - Со мной можно дружить, потому что.... Спасибо всем за урок, вы хорошо поработали сегодня.	Презентация
Критерии успеха	Делают выводы по пройденному материалу урока. Оценивают себя.	

Список используемой литературы

1. Учебник «Самопознание», 2 класс. Авторы: Р.А.Мукажанова, Г.А. Омарова, А.А. Карабутва, О.Н. Ковригина, С.Р. Керимбаева, Е.М. Лосева, О.М. Токовенко, - Алматы, ННПООЦ «Бобек», 2017год.
2. С.И. Ожегов "Словарь русского языка" Издательство "Советская энциклопедия", Москва, 1964 год.
3. Аудиозапись, сказочная музыка.
<https://pedportal.net/attachments/000/751/372/751372.mp3?1427794895>
4. Сборник пословиц
<http://hl.mailru.su/mcached?q=мини%20сборник%20пословиц%20о%20дружбе&c=22-2%3A20-1%3A555-2&r=5066889&qurl=http%3A%2F%2Fposloviz.ru%2Fcategory%2Fdruzhba&frm=webhsm>
5. Музыкальная зарядка «Друзья» <https://www.youtube.com/watch?v=c3fxUviMH0>
6. Мультфильм «Давайте дружить» <https://www.youtube.com/watch?v=XW8XHW3hs3o>
7. Аудиозапись песни «Настоящий друг» <http://chudesenka.ru/>

Алғысымыз шексіз

Гайруллаева Азиза Мирзакаримқызы, тәрбиеші

Алматы облысы, «Қапшағай қаласының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Ақдидар» балабақшасы» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорны

Мақсаты: Көктемгі табиғат туралы түсініктерін кеңейте отырып, көктем мезгіліндегі табиғат өзгерістерін сезіне білуге, балалардың «сыйластық» құндылығы туралы түсініктерін кеңейту, ризашылық пен алғыс туралы түсінік беру.

Дамытушылық: үлкен - кішіге деген сүйіспеншілігін, сыпайылық қарым - қатынасын дамыту.

Тәрбиелік: әдептілікке, кішіпейілділікке, ізеттілікке тәрбиелеу.

Билингвальды компонент: рахмет-спасибо.

Көрнекіліктері: қағаз, желім, губка, бояу, гуаш.

Тәрбиеші: Балалар бүгін бізге көптеген қонақтар келіпті, қәне амандасып алайықшы.

Балалар: Сәлеметсіз бе!

Тәрбиеші: Балалар осы көтеріңкі көңіл күймен шаттық шеңберімізді құрайық.

Шаттық шеңбер:

Амансың ба, алтын күн!

Амансың ба, жер ана!

Амансың ба достарым!

Мен сендерді жаксы көремін!

Здраствуй небо,

Здраствуй солнце.

Здраствуй земля,

Здраствуй друзья.

Гуд монинг, гуд монинг

Гуд монинг ту ю.

Гуд монинг, гуд монинг

Айм глод ту су ю.

Тәрбиеші: Өте жақсы балалар. Бүгінгі ашық оқу қызметіміз ерекше болмақ. Бүгін көктемнің алғашқы күні, ал сіздер білесіздер ме? Бүгін қандай мереке екенің?

- Алғыс айту күні.

- Дұрыс балалар бүгін «Алғыс айту» күні бүгін біз достарымызға, тумаластарымызға, таныс жақындарымызға жанымызда болғандары үшін, жақсылық жасағандары үшін алғыс айтуымыз керек. Олай болса, оқу қызметімізді бастамас бұрын бір-бірімізге жылы лебізімізді білдірейік. (Жүрекшені жылы сөз айту арқылы бір-біріне беру).

Тәрбиеші: Балалар бізге көктем аруы пошташыдан сыйлық беріп жіберіпті. Ашып көрейік.

Пошташы: Сәлеметсіңдер ме балалар! Алғыс айту күні құтты болсын! Мен сендерге көктем аруыны сыйлығын алып келдім. Сыйлықты ашып көрейік.

Тәрбиеші: балалар көктем аруы біздің білімімізді тексергісі келеді. Сол үшін бізге видео арқылы тапсырмалар жіберіпті. Пошташы сіз біздің балалардың білімін видеоға түсіріп отырыңыз.

Балалар тапсырманы орындау үшін біз жұмыс жасайтын 4 орталыққа бөлінейік. Өздерінің қалаған орталықтарыңа бөлініп отыра қойыңдар.

- Балалар қазір жылдың қай мезгілі?

- Көктем мезгілі.

- Көктем мезгілінде неше ай бар?

- 3 ай бар.

- Қандай атаңдаршы?

- Наурыз, сәуір, мамыр.

Ғылым орталығы:

Тәрбиеші: Балалар, ғылым орталығына қош келдіңіздер!

Ғылым орталығында су мен лимоннан іс- тәжірибе жасаймыз. Бірінші балалар судың дәмін татып көреді, оған лимон шырынын қосады. Одан кейін тағы ішіп көріп, өзгерісті байқайды. Бұл топта балалар ұжымдасып жұмыс жасайды.

Өнер орталығы: (сахналық қойылым)

1-бала Мұқағали Мақатаев «Ана»

2-Абай Құнанбаев «Ғылым таппай мақтан ба»

3- би «Испан биі»

4-бауырсақ ертегісін сахналау

Көркем әдебиет орталығы: (ертегі айту)

1-қызыл телпек ертегісі

2-шалқан ертегісі

3-жеті лақ

4-бауырсақ

Шығармашылық орталығы:

Губканы бастыру арқылы жүрекшені салу;

2-жылтыр себу арқылы жүрекшені безендіру;

3-ермексаз арқылы суретті толықтыру;

4-саусақты бастыру арқылы сурет салу;

Балалар әр орталықтардың балаларына өз ризашылдықтарын білдіріп шеңберге тұрады.

Сергіту сәті.

Ал, балалар, тұрайық.

Алақанды ұрайық,

Оңға қарай иіліп.

Солға қарай иіліп.

Бір отырып, бір тұрып.

Бойымызды созайық.

Белімізді жазайық

Қорытынды:

Тәрбиеші әр орталықтан бір сұрақтар қоя отырып, қорытындылайды.

- Ризашылық дегеніміз не?

- Алғыс дегенді қалай түсінесіңдер?

- Адам өзінің ризашылығын, алғысын қандай сөздермен білдіреді?

- Сендерге кім қандай жағдайда алғыс айтты?

- Өздерің қандай жағдайда алғыс айтып көрдіңдер?

Балалардың жауаптары тыңдалады.

- Балалар, жылы сөз, қайырымды іс, жақсы ой, кіршіксіз сезімдерінді ешкімнен ешқашан аямаңыздар. «Рахмет» деген қасиетті сөзді жиі айтыңдар. Бүгінгі оқу қызметіне

барлығыңыз өте жақсы қатысқаны үшін смайликпен мадақтаймын! Осымен балалар оқу қызметіміз аяқталды, келген қонақтарымызға сау болыңыз айтайық.

- Сау болыңыз! Адам алғыс пен ризашылықты естіген сайын, жақсылық жасағысы келіп тұратынын есте сақтаңдар. Өмірдің әрбір сәтін бағалай білуге үйреніңдер және Табиғат – Анаға мейірімді күні үшін, көңілді жаңбыры мен ақ қары үшін, жұмсақ ақ ұлпа бұлтты үшін, жақын адамдарға қайырымдылығы мен риясыз махаббаты үшін алғыс айтуды ұмытпаңдар. Ал ендеше мен қазір біз бүгінгі оқу қызметінің өте тамаша өткені үшін бір - бірімізге алғыс айтайық.

Составление таблиц умножения и деления с числом 5.

Режим дня.

(Технологическая карта урока-исследования Lesson Study.

Урок математики во 2 классе)

Данильченко Ольга Викторовна

Учитель начальных классов

КГУ «Средняя школа Бозанбай» Уланского района Восточно-Казахстанской области

Урок-исследование Lesson Study			
Тема исследования	Как групповая работа влияет на повышение активности учащихся с использованием подхода Lesson Study		
Ключевая идея исследования	Понимание смысла составления таблицы умножения и деления на 5		
Обоснование темы исследования	Для ученика XXI века характерны коммуникативные навыки и умение работать в группе для выработки решения сложившейся проблемы. В начальных классах формируются эти умения. Для учителя важно отслеживать уровень овладения указанными навыками		
Урок: математика	Тема: Составление таблиц умножения и деления с числом 5. Режим дня.		Урок № 82
Дата: 07.02.20	К-во присутствующих:	К-во отсутствующих:	2 «Б» класс КГУ «СШ Бозанбай»
Цели обучения	2.1.2.4**. Составлять, знать и применять таблицу умножения на 2; 3; 4; 5. 2.5.1.3. Анализировать и решать задачи на: нахождение суммы одинаковых слагаемых; деление по содержанию и на равные части; составлять и решать обратные задачи.		
Цели урока	Будут понимать деление, как действие обратное умножению, для того, чтобы в дальнейшем обучении устанавливать связи между компонента-		

	ми деления и умножения для решения уравнений
Ожидаемый результат	Все учащиеся смогут: понимать деление, как действие обратное умножению, использовать таблицу умножения и деления на 5 при выполнении вычислений
	Большинство учащихся смогут: составлять, знать и применять таблицу умножения и деления на 2, 3, 4, 5 анализировать и решать задачи на: нахождение суммы одинаковых слагаемых; деление по содержанию и на равные части
	Некоторые учащиеся смогут: применять таблицу умножения и деления на 5 при вычислениях, составлять и решать обратные задачи.
Языковая цель	Объяснять, как составлена таблица умножения на 5, смысл действий умножения и деления
Предметная терминология	Умножение, деление, делимое, делитель, частное, таблица умножения и деления на 5.
Используемый язык для диалога	Как составлена таблица умножения с числом 5? Как составить таблицу деления на число 5? Объясните записи действий умножения. Что показывает каждое число? Как оно называется?

План

Время	Этапы урока	Планируемые мероприятия	Ресурсы
0-2 мин	Создание положительного настроения. Мотивация. Цель: в ходе беседы учащиеся установят значение режима дня жизни для детей. Беседа об активном образе жизни – – Объясните смысл пословицы «Делу время – потехе час»? Бережное отношение к времени, правильное его распределение помогает не только сохранить здоровье, но и добиться хороших результатов в учебе и труде		Картинки слайд №1
3-5 мин	Актуализация жизненного опыта. Целеполагание Цель: подвести учащихся к формулированию цели урока через проблемную ситуацию. (К, И) На доске записаны выражения. Вычислите, запишите только ответы на ламинированном листе $1 \cdot 5$ $5 \cdot 1$ $2 \cdot 5$ $5 \cdot 2$ $3 \cdot 5$ $5 \cdot 3$ $4 \cdot 5$ $5 \cdot 4$ – Что помогло вам быстро выполнить вычисления в выражениях 1-го столбика? -Какое свойство умножения знаем? Составьте выражения, используя переместительное свойство умножения. Какой одинаковый множитель есть во всех выражениях? -Какой вывод сделаем? Постановка цели (проблемная ситуация). Объявляю тему урока: Составление таблицы умножения и деления на 5 (К)– Как вы думаете, какую цель поставим на уроке? Сегодня мы должны научиться составлять таблицу умножения и деления на 5, постараться ее запомнить для того, чтобы		Презентация ламинированные листы слайд №2

	использовать таблицу в дальнейших вычислениях. - Сегодня на уроке вы работаете по лестнице знаний. Можете ли вы сказать, как составить таблицу умножения и деления? Отметьте ступеньку, на которой вы находитесь по знанию данной темы.	лестница знаний
6-15 мин	Открытие нового Цель: подвести учащихся к осмыслению процесса составления таблицы умножения и деления на 5, опираясь на установку связи деления с умножением и знание переместительного свойства умножения. (К, И) –По сколько вишен на веточке? –Сколько раз по 5 вишенок? Запишите выражение с помощью сложения на ламинированном листе -Как еще можно вычислить количество вишен? (Заменить сложение одинаковых слагаемых умножением) –Какой способ удобнее и быстрее?	
3 мин	Первичное закрепление с проговариванием Цель: с помощью заданий составить таблицу умножения и деления в групповой работе. (Г) В группе обсудите, как будете составлять и составьте таблицу умножения на 5. -С какого выражения начнете? Почему можно начать запись со случая $5 \cdot 5$? Заполнить таблицу, используя результаты предыдущих вычислений, составьте выражения с использованием переместительного свойства умножения и выражение на деление по предоставленному образцу. $5 \cdot 5 = 5 \cdot 4 + 5 =$:5=5 $5 \cdot 6 = 5 \cdot 5 + 5 = 30$ $6 \cdot 5 = 30$ $30 : 5 = 6$ -Какой вывод можно сделать? (При составлении таблицы умножения можно использовать предыдущий результат вычислений, надо знать переместительное свойство умножения, если произведение разделить на множитель, то получим другой множитель) Распределить роли в группе. Составить постер с использованием раздаточного материала. Взаимопроверка постеров группами у доски. -Какой вывод можно сделать? $a \cdot b = c$ $c : a = b$ $b \cdot a = c$ $c : b = a$	слайд №3 ламинированные листы
3 мин	Самостоятельная работа Цель: через групповую работу закрепить новые знания (Г) Выполнение групповое: записать числа, которые делятся на 5 на ламинированный лист. Проверка: каждая группа по очереди называет по одному числу.	Раздаточный материал. А4 с таблицей слайд №4 Тренажер Времени года
16-17 мин	Динамическая пауза танцуют со снеговиками из тренажера	
18-23 мин	Применение нового. Цель: через парную и индивидуальную самостоятельную	

	работу закрепить новые знания (К, И) Сколько корзин потребуется, чтобы разложить 10, 25, 45, 15 мячей по 5 в каждую корзину? Запись решения в тетрадь. Взаимопроверка в парах по критериям (критерии составляются совместно с детьми): За каждое правильное выражение 1 балл После проверки дети озвучивают количество своих баллов	слайд №5
24- 35 мин	Работа над ранее изученным Цель: закрепить знание смысла умножения и деления (Г) Результат в таблицу пишете по очереди. Задачу обсуждаете вместе, решение записывает секретарь. Спикер расскажет решение. Проверка: спикеры вывешивают работы, озвучивают решение. Оценивание «Светофор» Запасной методический прием, если останется время. Задание на ориентирование по таблице. Тренажер «На день рождения к пчелке Майе». Найти значение выражений, раскрыть пазлы, узнать, кто пришел на день рождения.	Раздаточный материал тренажер
36- 37 мин	Инструктаж домашнего задания. С.39, №4, составить равенства и неравенства по 5 в каждом столбике.	Учебник
38-40 мин	Рефлексия. Цель: установить, на каком уровне понимания смысла деления и знания его компонентов находятся учащиеся. -Что вы запомнили из урока? Как составляется таблица умножения? -Как вы думаете, на какой ступеньке лестницы знаний вы находитесь? Отметьте ее.	Лестница знаний.

К данному уроку составляется карта наблюдений за учениками А, В, С.

Список использованной литературы:

1. Математика. Учебник для учащихся 2 класса общеобразовательной школы. Часть 3. /А.Б. Акпаева, Л.А. Лебедева, М.Ж. Мынжасарова. – Алматы: Алматы-кітап баспасы, 2017. – с. 84, ил.
2. Математика. Методическое руководство для учителей 2 класса общеобразовательной школы. Часть 3. /А.Б. Акпаева, Л.А. Лебедева, М.Ж. Мынжасарова. – Алматы: Алматы-кітап баспасы, 2017
3. Пит Дадли. Lesson Study: руководство. Lesson Study UK www.lessonstudy.co.uk
4. https://ust.kz/word/materialy_po_provedeniyu_lesson_study-135375.html
5. <http://lessonstudy.kz/>

Ұлағатты отбасы - ұлт құндылығы «Келіндер сайсы»

Даукиева Улбосын Еламановна, тәрбиеші
Ақмола облыс, Бурабай ауданы. Щучинск қаласы
МКҚК «Ақбота» бөбекжайы

Жүргізуші:

Мен қазақ қыздарына қайран қалам,
Жанары жаны жаздай жайраңдаған.
Қыз өссе елдің көркі деген сөзді,
Қапысыз қалай айтқан қайран бабам.

Армысыздар құрметті қонақтар және әріптестер! Бүгінгі өткелі отырған «Ұлағатты отбасы-ұлт құндылығы» атты келіндер сайысы Елбасымыздың «Рухани жаңғыру» бағдарламасын жүзеге асыру аясында «Гүлдер» кіші топ аналарының қатысуымен ұйымдастырылып отыр. Бүгінгі сайысымызға қош келдіңіздер!

Жүргізуші:

Сайыс, сайыс көңіл шіркін тасысын
Сайыс сайын жанкүйерлер қол ұрсын
Өнерлерін аямайтын біздерден

Сайыскерлер ортамызға кеп енсін – деп отырып бүгінгі сайысқа қатысушы жас келіндерімізді қол соғып құрметтеп ортаға шақырамыз.

Каюмова Инкар Тилавбаевна
Нурмаганбетова Гульжаухар Хамитбековна
Басымов Арайлым Жолдангаровна
Бердимурат Ардақ

Жүргізуші:

Ашық жарқын жүзді әділқазыларымызды таныстыруға рұқсат етіңіздер.

1. Гулнар Кенесовна Бурабай ауданы Тілдерді оқыту орталығының маманы.
2. Ботакөз Сартаевна Бөбекжайымыздың әдіскері.
3. Гульнар Бахытовна Бөбекжайымыздың қазақ тілі мұғалімі.

Жүргізуші: Көп сөйлеп жөн жобадан біз аспайық

Қандай сайыс болса да біз қашпайық

Ал, ендеше рұқсат болса сайыстың шарттарымен таныстырып өтейік.

Жүргізуші: Сайыстың барысы:

1. Қане таныс болайық (Өздерін таныстырып өтеді).
2. Өнерлі өрге жүзер (ән, би, қол өнер, мәнерлеп өлең шумақтарын оқу).
3. Қазақтың ұлттық тағамдары (Үй жұмысы).
4. «Сыр - сандық» сұрақ-жауап сайысы.

Жүргізуші:

Келін біздің күніміз,
Келін біздің гүліміз.

Балаларды қуанытып,

Ұзақ өмір сүріңіз - дей отырып, кезекті таныстыру кезеңіне береміз.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Жүргізуші:

Ал, кімнің өнері бар қаншалықты?

Толғанта ән салдырып, билетіп,

Жасына қарамастан бұл ортада,

Қай келін таң қалдырар бұл халықты – деп «Өнерлі өрге жүзер» кезеңін тамашалайық.

Жүргізуші:

3. Келесі кезекте үй жұмысы «қазақтың ұлттық тағамдары»

Келіндеріміз үйден қандай тамақ дайындаған екен тамашалайық.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Жүргізуші:

4. «Сыр- сандық» сұрақ-жауап сайысы.

Яғни, «Білекті бірді жығады, білімді мыңды жығады»-деп, келіндерімізге сұрақ-жауап кезегін берсек. Ол үшін берілген әділ қазылардың алдындағы билеттерді таңдаймыз.

1. Босаға майлау дегеніміз не?
2. Қазақтың ұлттық аспаптарын ата.
3. Киіз үй бөліктерін ата
4. Үш жұртты ата.
5. Жасау дегеніміз не?

Жүргізуші: Біздің келіндеріміз, өз өнерлерін жоғарғы деңгейде көрсетті – деп ойлаймын, әділқазылар не шешеді оны біраз уақыттан киін білетін боламыз.

Әділқазылар ақылдасып ойланғанша тамаша ән тыңдаңыздар.

Ән: «Келін келді» Улбосын Еламановна.

Жүргізуші: Сөз кезегі әділқазыларда!

Жүргізуші: Құрметті қонақтар «Гүлдер» тобы ұымдастырған сайысқа белсене қатысқан аналарымызға және қонақ болып келген көрермендерімізге көп рахмет айтамыз! Әр отбасына қуаныш, бақыт тілейміз.

Сайыс барысынан фотосурет

Mass media. Means of communication

*(Методическая разработка по проведению практических занятий по дисциплине
«Иностранный язык» (уровень В1) для студентов всех специальностей)*

Иргалиева Д.З.

Старший преподаватель

*Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
имени Ш. Есенова*

General aim: to speak to students about mass media, what belongs to it, its role in delighting people's attitude and informing them about every event in the society.

Education aim: To teach the students some new words, read a new text and discuss it, a new grammar rule and do some exercises by using them.

Development aim: to develop students reading, speaking skills in English and increase their lexical and grammatical knowledge.

Grammar: Present and Past Passives.

Resource: Headway(Pre-Intermediate)p10-11.Badanbekkyzy Z. p223.

Good Grammar pp.105-107.

Theme: Mass media, means of communication

Visual aids: Text-books, tables, cards.

Resources: Headway(Pre-Intermediate)p10-11.

Badanbekkyzy Z. p223.

Good Grammar pp.105-107.

Brainstorming: Let's see vocabularies connected with the theme "Mass media": media, newspaper, internet, e-mail, channel, information, technology, view, coverage, satellite, important, programme, news, watch TV, listen.

New text: "People the great communicators"

New vocabulary: mass media, imagine, civilization, to entertain, regulate, be addicted, effect, human, compare, promise, explain, persuade, ancient, hieroglyphics, influence, infinity.

1. Do you look through the newspapers every day?
2. What information do you get from mass media?
3. What is the value of internet in your life?

Grammar rule: "Present and Past Passives"

1. Complete the sentences with am/are/is. Present Passive.

Example: A lot of paper ..is... made from wood.

1. What this called in English?
2. I paid on the first of every month.
3. Jane often sent to the Singapore office.
4. any classes taught on Wednesdays?
5. More chocolate..... eaten in the US than in any other country.

2. Make simple past passive negatives and questions.

Example: 'We weren't paid when we finished the work.' (not pay)

'When were you paid?' 'Two months later.'

- 1 'My father in England.' (not educate)
- 2 'The letters on Tuesday.' (not post)
- 3 'This in butter (not cook)
- 4 'My suitin England.' (not make)
- 5 'The restaurant bill in cash.' (not pay)

1. "People the great communicators"

We can communicate with other people in many different ways.

We can talk and write, and we can send messages with our hands and faces. There is also the phone (including the mobile), fax and e-mail. Television, film, painting, and photography can also communicate ideas.

Animals have ways of exchanging information, too. Bees dance and tell other bees where to find the food. Elephants make sounds that humans can't hear.

Whales sing songs. Monkeys use their faces to show anger and love. But this is nothing compared to what people can do. We have language- about 6000 languages, in fact. We can write poetry, tell jokes, make promises, explain, persuade, tell the truth, or tell lies. And we have sense of past and future, not just present.

Communication technologies were very important in the development of all the great ancient societies:

Around 2900 BC, paper and hieroglyphics transformed Egyptian life.

The ancient Greeks loved the spoken word. They were very good at public speaking, drama and philosophy. The Romans developed a unique system of government that depended on the Roman alphabet. In the 14th century, the printing press helped develop new ways of thinking across Europe.

Radio, film and television have had a huge influence on society in the last hundred years. And now we have the Internet, which is infinite. But what is this doing to us? We can give and get a lot of information very quickly. But there is so much information that it is difficult to know what is important and what isn't. Modern media is changing our world every minute of every day.

Answer the questions:

- Which animals are mentioned in the text?
- What can they do?
- What is special about human communication?
- What can we do?
- Which four forms of media are mentioned in the last paragraph?
- What is good and bad about information technology today?

Home task: prepare the presentation of different kinds of means of communications and share with other students

The world of music

*(Методическая разработка по проведению практических занятий по дисциплине
«Иностранный язык» (уровень В1) для студентов всех специальностей)*

Кукыбаева Д.Г.,

Старший преподаватель

*Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
имени Ш. Есенова*

Main aim: By the end of this session the students will have practiced The Past Simple Tense and able to use them in practice and lexical material, vocabulary notes. Grammar: The Past Simple Tense. Positive, Negative and Question Forms. Grammar exercises.

Teacher's aim: Developing abilities of using grammar and speaking.

Items needed an interactive blackboard, computer, handouts

By the end of this session the students will have practiced in:

- Speaking, listening, reading and writing skills on the topic "music".
- Expressing their own point of view and their ideas.
- Enriching their outlooks.

Items needed: interactive board, some new words of the text, handouts, small pictures.

Resources: Pre-Intermediate : New Headway English course.p91.

Murphy R p21-22 Ex 5.1-5.4

Какжанова Ф.

Cutting –Edge (student's book) p16Ex.2.

http://www.eslHolidayLessons.com/06/world_music_day.html

Warmer: answer the questions

- a. How often do you listen to music?
- b. What music do you like?
- c. Is music important in your life?
- d. Do you like to listen to music quietly or do you prefer to "crank it out" (play it loud)
- e. What is the role of music in our lives? Why do we listen to music?

Vocabulary

In one minute how many words connected with music can you think of?

Think of these categories

- Musical instruments - *guitar, cello...*
- Kinds of music - *classical, dance...*
- Words to describe music - *fast, melodic, jazzy...*
- Feelings to describe listening to music - How does it make you feel? - *happy, energetic, relaxed...*

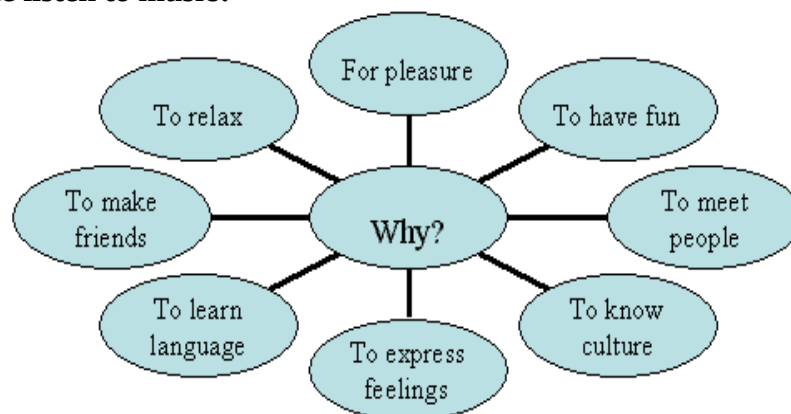
In pairs, make discussion about your answers to these questions:

- Is music important: to you, to society, to the world? Why (not)?
- How often do you listen to music? Music has a useful psychological effect.
- Do you play music while you study, or work? If so, how do you concentrate on the other things?

- Have you ever been to see your favourite musicians live? Were they as good as on the CD?
- What is your favourite music?
- Did you like it the first time you heard it?
- Is there any music you can't stand? What is it, and why don't you like it?
- Have your tastes in music changed a lot over the last five years? How?
- Do you think music can heal sick people?
- Do you like classical music? Why (not)?
- Can you sing? Do you want to demonstrate now?

Why do people listen to music?

Presentation: READING

New vocabulary :

Solstice, amateur, busk, buskers, fee, pitch, unique

Practice: 1.Activity (reading)

PHRASE MATCH

Match the following phrases from the article.

Paragraph 1

1. It is actually known	a. day of the year
2. the longest	b. amateur musicians
3. It quickly spread to	c. goers
4. buskers can be professional or	d. fee
5. These are free for concert-	e. over one hundred cities
6. the artists receive no	f. as the Fête de la Musique

Paragraph 2

1. combining vocal or	a. living from making it
2. All music shares some	b. of music comes from India
3. Many of us cannot live	c. sound
4. the lucky ones make a	d. instrumental sounds
5. its own unique and distinctive	e. common elements
6. We know instantly whether a piece	f. without it

PUT THE TEXT BACK TOGETHER

Number these lines in the correct order.

- () for concert-goers and free for organizers – the artists receive no fee.
- () tempo. The word 'music' originally comes from Greek. Music is a part of all

- cultures. Many of us cannot live
- () of form, harmony, and expression of emotion.” All music shares some common elements including pitch, rhythm and
 - () and culture. This gives the music from each country its own unique and distinctive sound. We know instantly
 - (1) World Music Day is on June the 21st. It is actually known as the Fête de la Musique, because it began in
 - () buskers can be professional or amateur musicians. The second way is to hold free concerts. These are free
 - () festival to take place on the longest day of the year, the summer solstice. His idea was adopted in France in
 - () Music is defined as “the art or science of combining vocal or instrumental sounds (or both) to produce beauty
 - () 1982. It quickly spread to over one hundred cities around the world. The idea behind World Music Day is to promote
 - () music. This happens in two different ways. People play their music and perform, or busk, in the streets. These
 - () Internet, and the lucky ones make a living from making it. Each country has its own music traditions
 - () whether a piece of music comes from India, Africa, Australia or South America.
 - () without it. We have to listen to it or produce it. We sing in the shower, download digital music from the
 - () France. In 1976, an American musician, Joel Cohen, suggested the idea of an all-night music celebration. He wanted the

Production: Find more information about World Music Day. Talk about what you discover with your partner(s) in the next lesson.

5 саны

Мұртова Айзат Яхияқызы, тәрбиеші

*Қызылорда облысы, Қармақшы ауданы, Тұрмағамбет ауылы
«Дауылкөл ауылдық округі әкімінің аппараты» коммуналдық
мемлекеттік мекемесінің №8 «Қызғалдақ» бөбекжай
балабақшасы» коммуналдық мемлекеттік қазыналық
кәсіпорыны*

Білім беру саласы: Таным.

Ұйымдастырылған ашық оқу қызметі: Математика негіздері

Тақырыбы: 5 саны

Мақсаты: 5-ке дейін тура және кері санауды жетілдіру және геометриялық пішіндер туралы ұғымдарын тиянақтап, түстерді ажыратуға, логикалық тапсырмаларды шешуді үйрету

Әдіс-тәсілдер: ойын технологиясы.

Көрнекілігі: сандар, түрлі-түсті шарлар, геометриялық пішіндер, үлестірмелі материалдар, АКТ.

Билингвалдық компонент: бір-один, екі-два, үш-три, төрт-четыре, бес-пять.

Ұйымдастырылған ашық қызметі барысы:

I. Ұйымдастыру

«Тамаша» ойыны

-Біз бүгін ашық оқу қызметімізді барлығымыз көңілді болып отыруымыз керек. Сондықтан сендермен бірге «Тамаша» ойынын ойнағым келіп отыр. Олай болса, мен сендерге сұрақ қоямын, сол сұраққа тек «тамаша» деп жауап беруіміз керек.

-Бүгінгі көңіл күйіміз қандай?

-Біздің балабақшамыз қандай?

-Біздің тобымыз қандай?

-Біздің ұлдарымыз қандай?

-Біздің қыздарымыз қандай?

-Біздің тәрбиешілеріміз қандай?

-Керемет балалар!

II. Негізгі бөлім

- Бір жылда неше мезгіл бар?

- Төрт мезгіл. Кәне, атап шығайық... (қыс, көктем, күз, жаз)

Бұл шарлардың түсі де сол төрт мезгілді белгілейді.

- Мына шардың түсі қандай? (ақ)

- Бұл шардың түсі қай мезгілді білдіреді? (қыс)

- Қыста жер қандай болады? (ақ)

Сары шарды көрсету

Бұл түс қандай жыл мезгілін білдіреді. (күз)

- Себебі күзде ағаштардың жапырақтары сарғайып жерге түседі.

Жер беті сары кілемге ұқсайды.

Жасыл шарды көрсету.

Бұл түс шөптердің түсі сияқты.

- Табиғат көктемде оянып, жер беті жасыл шөпке толады.

Ағаштар бүршік жара бастайды. (көктем)

Қызыл шарды көрсету.

- Қызыл түс қандай жыл мезгілін білдіреді?

Қай уақытта гүлдер қызыл түске боялады? (жаз)

Балалар мына шарлардың түстерін білдік, енді сиқырлы шардың ішінде не бар екенін білгілерің келе ме? Кәне, шарды кім жарады. Бір бала шығып шарды жарады.

-Балалар, бізге тапсырмалар берілген, осы тапсырманы дұрыс орындайық.

1 - тапсырма. 1-ден 5-ке дейін тура және кері санау. Екі тілде санау.

2 - тапсырма. Дидактикалық ойын: «Санына қарай цифрларын тап»

Сергіту сәті

Айя және Әлимен бірге санамақ айту

3 - тапсырма. Жұмбақ шешу.

• Шуақ шашқан күнге ұқсаймын көбірек, менің атым (дөңгелек)

• Барлық шатыр ұқсайды тек өзіме, бірден білер құлақ асқан сөзіме. (үшбұрыш)

• Теледидар таныс екен баршаға, ал пішінім ұқсайды ғой (шаршыға)

4- тапсырма. Логикалық тапсырмалар

1) Табакта бір алма,

Қолымда екі алма.

Барлығын қосқанда, Шығады неше алма? (3 алма)

2) Үш алмұрттын біреуін,

Досың сұрап алады.

Айтшы сонда нешеуі,

Өз қолыңда қалады? (2 алмұрт)

3) Ақ балапан,

Сары балапан.

Шұбар балапан,

Қара балапан.

Барлығы неше балапан? (4 балапан)

4) Ағашта бір қарға бар еді,

Қасына бір қарға ұшып келді.

Ағашта неше қарға қалды? (2 қарға)

III. Қорытынды

- Жарайсыңдар, балалар! Бүгінгі оқу қызметімізге жақсы қатысқан балаларды мадақтап, қорытындылау.

Күтілетін нәтиже:

Түсінеді: 1-ден 5-ке дейін тура және кері санауды, логикалық есептерді шығаруды.

Қолданады: Түстерді ажыратып, геометриялық пішіндерден сурет құрастыруды.

Advantages and disadvantages of the internet

(Методическая разработка по проведению практических занятий по дисциплине «Иностранный язык» (уровень В1) для студентов всех специальностей)

Смагулова Д.С.

Старший преподаватель

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга имени Ш. Есенова

Main aim: By the end of this session the students will have practiced new vocabulary and use them on speaking. Also, the students will have practiced The Past Perfect Tense. Grammar: The Past Perfect Tense.

Teacher`s aim: Developing abilities of using vocabulary notes in practice and be able to speak in Past Perfect Tense.

Items needed: New active words, work sheets, white board.

Resources: Good grammar book, p78.

Kakzhanova F.O.

<http://www.interactive-English.ru>,

Warmer: To make the students to think about types of a communications and choose or guess the main way of connecting.

Vocabulary: to deny, convenient, a mainstream, to avoid, precious, profitable, apparently.

1. What makes our life easier?

2. How do people connect more easier nowadays?

3. What is the advantage of internet?

4. Which disadvantages has internet?

Practice: 1.Activity (reading)

It is hard to deny that we want our life to become easier day after day. It is really comfortable to live in such conditions when any moment you can see what is going on in Australia, even if you are in Russia or write an essay about Shakespeare's life without going to a library.

How could any person hundreds years ago imagine that it will be possible nowadays? And it is, fortunately, possible! Now you can shopping and travel online, have electronic money and even work online!

Times change and high technologies make everything simpler and more convenient... but there are as a rule two sides of every situation.

Advantages of the internet

As I guess almost every third person on our Earth has a Facebook account or Twitter. It is a mainstream thing and such a life-style is hard to avoid. Well, actually, there is no need to avoid it, on the contrary, it is absolutely great to have an opportunity to get to know a lot of people all over the world, gain precious experience and just enjoy communicating.

All in all, Internet is a thing where you can find almost everything and, what is more, you don't have to go somewhere to get it – just launch your browser.

Moreover it is a reliable friend of any student – there are a lot of articles, essays, topics and texts that can be in need while you are searching for information for your studies. All you should do is to type tag-words of your follow-up activity and you will get the information.

And final, but not a minor thing – you can not only receive the thing you need (for example, songs, pieces of news) but also upload your work in the Internet. So, it means that people all over the world will be able to see your photos, listen to your music or read your poems. There are also a lot of ways to make it a profitable business.

Disadvantages of the internet

Though Internet-surfing is usually a very useful thing, there are, as always, a few disadvantages. First of all, a lot of people are not able to use Internet properly - as everything they do all day long is chatting, listening to music and watching series.

Well, it is normal to use it for entertainment, but still, self-development is much more useful and it is a pity a few people can understand it. So, maybe it is better to read an article or watch a piece of news online instead of idleness? It is up to you.

There is also a so-called communicating problem. The thing is that people have become addicted to online-life and it is a usual thing to play with your friends online or have a Skype-conference instead of going out.

So, are we becoming lazier? There must always be limits but nobody seems to notice it. So is it possible to live without Internet? Apparently not.

Presentation: Past Perfect

+ I had seen, you had seen, he/she/it had seen

? had I seen, had you seen, had he/she/it seen

- I had not seen, you had not seen, he/she/it had not seen

*To make past perfect, put **had** with the **past participle (seen, lost)**

Make past perfect sentences:

Examples:

I couldn't get in because I *had forgotten* my keys. (forget+)

Ann wasn't at home. Where *had she gone*? (go?)

Telephone wasn't working because we *hadn't paid* the bill. (pay-)

1. The woman told me that she.....in China a few years before. (work+)

2. Everything in the garden was brown because it..... (rain-)

3. The bathroom was full of water. What.....?. (happen?)

4. I knew Ithat man somewhere before. (see+)

Make sentences using the past perfect after when;

Example:

Jan finished her dinner . Then she sat down to watch TV.

When Jan had finished her dinner , she sat down to watch TV.

David phoned his girlfriend . Before that he did his piano practice.

David phoned his girlfriend, when he had done his piano practice.

1. George ate all the chocolate biscuits. Then he started eating the lemon ones.

.....

2. I turned off the lights in the office. Then I locked the door and left.

.....

3. I borrowed Karen's newspaper. Before that she read it.

.....

Home assignment: To retell the text and discuss about the advantages and disadvantages of the internet using new vocabulary.

Су қоймасы өсімдіктері мен жануарлары

Тусупкалиева Алма Сатыбалдиевна

Жоғары санатты бастауыш сынып мұғалімі

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы №25 ЖОББМ

Сабақтың тақырыбы	«Су қоймасы өсімдіктері мен жануарлары»		
Сабақтың мақсаты	«Су қоймасы» деген ұғымның мағынасын түсіндіру арқылы еліміздегі көлдер, өзендер, тоғандар туралы білімді еске түсіру. Су ішіндегі тіршілік жағдайлары, өсімдіктері, жануарларының алуан түрлілігі туралы білімдерін кеңейту; Оқушының сөздік қорын молайту, оқушының ой-өрісін, дүниетанымын кеңейту, тіл байлығын молайтып, ойлау, көру, қабылдау қабілеттерін дамыту. Бойларына жақсы қасиеттерді жинай білуге, жақсы мен жаман әдет қылықтарды ажырата білуге, жауапкершілік сезімі бар жеке тұлғаны тәрбиелеу.		
Сілтеме	Оқулық «Дүниетану» 4-сынып, мазмұнды суреттер, слайд, «Су қоймасы өсімдіктері мен жануарлары» бейнекөрсетілімі. http://bilimland.kz/kk/#lesson=14746.		
Сабақтың әдіс-тәсілдері	Интерактивті оқыту әдісі, сұрақ-жауап, сын тұрғысынан ойлау стратегиялары, диалогтік оқыту, жеке, жұптық, топтық жұмыс.		
Сабақтың түрі	Жаңа тақырыпты меңгерту сабағы.		
Тапсырмалар	Кеңейтілген: А, Б, С деңгейлік тапсырмалары, bilimland.kz ресурсы тапсырмалары.		
Күтілетін нәтиже	- Оқушыларда су қоймасы өсімдіктері мен жануарларының жеке түрлері туралы түсінік қалыптасады; - Топпен жұмыс істеуге дағдыланады; - Сабаққа қызығушылықтары артады; - Сын тұрғысынан ойлауға дағдыланады.		
Сабақ барысы			
Сабақтың	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушының	іс-

кезеңдері		әрекеті						
Ынтымақтас тық атмосферасын қалыптастыру Үй тапсырмасын тексеру	Оқушылар шеңберге жиналып, бір-біріне тілектерін айтады. – Балалар, айналамызда көңіл-күйі көтеріңкі, жақсы адамдардың болғанын бәріміз ұнатамыз. Ендеше қол ұстасып, бір-бірімізге жақсы көңіл-күй мен саулық тілейік. Қайырлы күн досым, Қайырлы күн болсын. Бейсенбіде сабақ, Сәттілікке толсын. Бүгін сенің алар баған, Тек ғана бестік болсын! Мозайка арқылы топ атын анықтап алғаннан кейін, әр топ бір-біріне үй тапсырмасына байланысты сұрақтар қояды. «Серпілген сауал» әдісі арқылы I топ. «Жануарлар» II топ. «Өсімдіктер» III топ. «Құстар»	Оқушылар шеңберде жиналып, мұғаліммен бірге бүгінгі сабаққа сәттілік тілейді. Оқушыларды топқа бөліп, топ басшысын тағайындап, бағалау парақшасын беру. Бағалау. Қол шапалақтау арқылы						
Қызығушылықты ояту Ой қозғау	"Суретті болжам" стратегиясы арқылы ой қозғау. Әр топ өздеріне берілген сурет бойынша не білетіндерін айтады. Ортақ сөзді тапқызу. Жаңа тақырып атауын болжау. «Суқойма» 1-топ "Жануарлар" тобы – Сазқұндыз 2-топ "Өсімдіктер" тобы – Тұңғиық 3-топ "Құстар" тобы – Аққу Жаңа сабаққа деген қызығушылықтары оянып, ерекше ынтамен кіріседі. БББ стратегиясы арқылы жұмыс жүргізіледі. <table border="1"> <tr> <td>Білемін</td><td>Білгім келеді</td><td>Білдім</td></tr> <tr> <td></td><td></td><td></td></tr> </table> «Суқойма» сөзіне топтастыру жасау Жеке жұмыс. Кестені толтыру. Қазақстандағы суқоймаларының атын жазу. Жасанды суқоймалары жөнінде бейнефильмдерді көрсету. Картамен жұмыс.	Білемін	Білгім келеді	Білдім				Оқушылар сұрақтарға жауап бере отырып, білгендерін айтады, бір-бірін толықтырады. Жаңа сабаққа деген қызығушылықтары оянып, ерекше ынтамен кіріседі. Бүгінгі сабақтың тақырыбын анықтайды.
Білемін	Білгім келеді	Білдім						

Картамен жұмыс	<table><tr><th>Табиғи</th><th>Жасанды</th></tr><tr><td>«Жайық» өзені, «Каспий теңізі», «Балқаш» көлі, «Арал» теңізі т.б.</td><td>Ертіс өзенінде «Бұқтырма» суқоймасы, Іле өзенінде «Қапшағай» суқоймасы, Шу өзенінде «Тасөткел» суқоймасы, Сырдария өзенінде «Шардара» суқоймасы</td></tr></table>	Табиғи	Жасанды	«Жайық» өзені, «Каспий теңізі», «Балқаш» көлі, «Арал» теңізі т.б.	Ертіс өзенінде «Бұқтырма» суқоймасы, Іле өзенінде «Қапшағай» суқоймасы, Шу өзенінде «Тасөткел» суқоймасы, Сырдария өзенінде «Шардара» суқоймасы	
Табиғи	Жасанды					
«Жайық» өзені, «Каспий теңізі», «Балқаш» көлі, «Арал» теңізі т.б.	Ертіс өзенінде «Бұқтырма» суқоймасы, Іле өзенінде «Қапшағай» суқоймасы, Шу өзенінде «Тасөткел» суқоймасы, Сырдария өзенінде «Шардара» суқоймасы					
Презентациямен жұмыс Мағынаны тану Оқулықпен жұмыс Дәптермен жұмыс Ойын ресурстары	Су туралы, ондағы өсімдіктер мен жануарлар туралы не білесіңдер? Өздерінің көргендері туралы әңгімелету. Су қоймаларын презентациядан көрсетіп мағлұмат беру. 3-топ бөліп оқып, әр топ мазмұнын айтады. Өздеріне берілген бөлік бойынша топ болып, түсінгендерін толықтырып қорғап шығады. Әрбір өсімдік пен жануардың атын астына жаз. Ойын ресурстарын пайдалану арқылы білімдерін пысықтайды. Топтық жұмыс: http://bilimland.kz/kk/content/lesson/14746-su_qojmasy_osimdikteri_men_zhanuarlary «Жануарлар» тобы: «Сөздерді бос орындарға қойыңыз, сөйлемдерді толықтырыңыз» «Өсімдіктер» тобы: «Өсімдіктер мен жануарларды атауларымен сәйкестендіріңіз» «Құстар» тобы: «Дұрыс жауапты таңдап, сұрақтарға жауап беріңіз»	Сұрақтарға жауап береді. Оқулықпен жұмыс жүргізеді. 3-топ бөліп оқып, әр топ мазмұнын айтады. Өздеріне берілген бөлік бойынша топ болып, түсінгендерін толықтырып қорғап шығады. Бейнекөрсетілімді тамашалайды. Ойын шарты. Сөйлемдердегі бос орындарға төмендегі сөздердің тиістісін қой. Топтық жұмыс. Әр топ қағазға шығарылған тапсырмаларды орындайды. Бағалау «Басбармақ» арқылы				

		
Бекіту.	Жеке жұмыстанып өз ойларын жазады 1-топ "Жануарлар" тобы – Суқоймаларының пайдасы мен зияны. 2-топ "Өсімдіктер" тобы – Өсімдіктердің жақсы өсіп жетілуі үшін не істеу қажет деп ойлайсыздар. 3-топ Суқоймаларының экологиялық жағдайы қалай, ол үшін қандай жұмыстар жүргізілуі тиіс.	Жоғары дәрежелі сұрақтарға өз бетінше дайындалып жауап беру.
Рефлексия	«Жетістік баспалдағы».	Оқушылар алдарында жатқан стикерлерді жабыстырады.
Бағалау	Топ басшылары бағалау парағына бағалайды. Соны негізге алып бағалау.	
Үй тапсырмасы	73-76 бет тапсырмаларды оқу, мазмұндау. Дәптердегі тапсырманы орындап, суқойма жануарлары мен өсімдіктері туралы мәлімет жазып келу	Күнделіктеріне түртіп алады.

Үй құстары

Ускенова Ақзия Амангелдиевна, тәрбиеші
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы,
№4 «Балапан» балабақшасы МКҚК

«Ботақан тобында ұйымдастырылған оқу қызметінің технологиялық картасы

Білім беру саласы: Қатынас. Әлеумет.

Ұйымдастырылған оқу қызметінің түрі: Сөйлеуді дамыту. Жаратылыстану.

Тақырыбы: «Үй құстары»

Мақсаты: Үй құстары және олардың балапандарымен таныстыру, үй құстары жайлы түсініктерін ажырата білуді үйрету. Үй құстарына камқор болуға, оларды күте білуге, құстарды қорғауға тәрбиелеу.

Көрнекі құралдар: Интеративтік тақта, үй құстары туралы слайд, үй құстарының суреттері, атрибуттар.

Оқу	Нұсқаушының оқу-қызметі	Балалардың оқу-
------------	--------------------------------	------------------------

қызмет кезеңдері		қызметі
Мотивациялық қозғаушылық	Жылулық шеңбері: Балалар ең алдымен «Амандасу - адамгершіліктің, әдептіліктің баспалдағы» деп, келген қонақтарымызбен амандасайық. Балалар, қазір жылдың қай мезгілі? Қыста ауа – райы қандай болады? Балалар, күн суық болса да біздің жүрегіміз жылы. Жылуымызды жан – жағымызға беріп, жылулық шеңберін құрып, Күнге қарап қолымды Бір, екі, үш деп соғайын Қарап тұрған көршіме Мен қолымды бұлғайын Жылы –жылы жүзбенен Жылы – жылы сөзбенен Жүрегімді сыйлайын Өте жақсы. Жарайсыңдар, Орындарыңа отыра ғойыңдар! Балалар сендер қандай құстарды білесіңдер? Жарайсыңдар! Балалар бүгін біз үй құстарымен танысамыз.	Балалар келген қонақтармен амандасады. Қыс. Суық болады. Қар бар екен. Балалар жылулық шеңберін қимыл – қозғалыспен орындайды. Қарға,бүркіт,аққу, тауық,қаз
ізденістік	Балалар сендер ертегі тыңдағанды ұнатасыңдар ма? Олай болса қазір қиял-ғажайып еліне саяхаттап, серуендеп емес, қиялдап, көзімізді жұмайық. (Сиқырлы әуен ойналады). («Екі әтеш» ертегісін тыңдайды). Ертегінің ішінде қандай кейіпкерлер бар екен? Иә дұрыс айтасыңдар. Әтеш, балапандар үй құстарына жатады. Балалар бүгін бізде қатынас саласы бойынша сөйлеуді дамытудан «Үй құстары» тақырыбында ашық оқу қызметі болады. Балалар, қанекей бәріміз интеративтік тақтаға назар аударайықшы. Тауық, үйрек, қаз, әтеш – бұлардың бәрі үй құстары деп аталады. Мынау тауық. Шұбар түсті тауық екен. Міне мынау жұмыртқасы. Ал мынау үйрек. Үйректің түсі жасыл екен. Бұл құстар суда жүзгенді ұнатады. Мынау қаз. Қаздың мойыны, тұмсығы ұзындау болады. Ал мынау қанаттары. Мынау әтеш. Мына әтештің түсі қара екен. Әтеш тауыққа тауыққа қарағанда үлкендеу болады. Тауық-балапан Қаз-мамыр Үйрек-шүрегей. Балалар неліктен үй құстары дейміз? Себебі адамдар	Иә, ұнайды. Балалар ертегіні мұқият тыңдайды. Әтеш, тауық, балапандар.. Тауықтың дауыстары. Балалар интеративтік тақтаға қарайды. Мұқият тыңдайды.

	жемін, суын береді, корасын тазалайды. Балалар үй құстарының дыбысын салу арқылы тілімізге жаттығу жасайықшы Тауық қалай дыбыстайды? Үйрек қалай дыбыстайды? Қаз қалай дыбыстайды? Өтеш қалай дыбыстайды? Балалар мен сендерге үй құстарына байланысты тақпақ айтып беремін, сендер мені мұқият тыңдаңдар. Тауық туралы. Ақ тауық-ау, ақ тауық, Ақ тауық неткен қақсауық Аяп жүрсем тауықты Бір жұмыртқа тауыпты Жарайсыңдар! Енді үйрек туралы тақпақ айтайықшы Үйрек айтты га-га-га. Шыға алмаймын жағаға. Су іздесең мұнда кел. Самал жел бар мұнда да. Енді қаз туралы тақпағымызда айтайық Қазым,қазым қаңқылда Көлде жүзіп салқында Жем шашайын жейсің бе? Кәмпит бері дейсің бе? Жоқ, жоқ, жоқ. Кәмпит тәтті болмайды, ас Арпа менен бидай шаш. Өте тамаша! Балалар бағанадан бері ертегі тыңдап, үй құстарымен және олардың балапандарымен таныстық, үй құстарына байланысты тақпақ айтып шаршаған боларсыңдар. Қане, бәріміз ұйықтап демалып алсақ қалай қарайсыңдар? Сергіту сәті: Айтқаныма көне ғой Жем берейін келе ғой Тары шашам жүгіріп Соңымнан сен ере ғой Балапансың баласың Тез алданып қаласың Бұршақ жауса дән бе деп Шоқып, шоқып аласың Шеп, шеп, шеп, шеп, шеп Шоқып, шоқып, аласың. Жарайсыңдар. Балалар үй құстарын өз көздеріңмен көргілерің келе ме? Ендеше саяхатқа шығайық, құс фермасына барайық. Балалар немен барамыз? Қатар қатар тұрайық	Қыт-қыт-қыт Иә. Ойын шарты бойынша балалар тақтадағы әтешке кезектеп мамықтарды жабыстырып шығады.
--	---	---

	Ойын сауық құрайық. Автобусқа мініп ап Саяхатқа шығайық. Фермер: Салеметсізбе балалар. Балалар, менің құс фермама қош келдіңдер! Менің құс фермамда құстың көптеген түрлері өсіріледі. Мынау қаз,мынау тауық. Балалар менің құс фермам туралы не білгілерің келеді? -Үй құстарының қандай пайдасы бар? -Үй ұқстарының адамға және қоғамға тигизер пайдасы өте зор. -Ең бастысы еттерін тағам ретіндежіне сендердің сүйіп жейтін бәліштер мен құймақтарыңды мына құстың жұмыртқасынан жасаймыз. -Мынау қаздың жұмртқасы, ал мынау тауықтың жұмыртқасы. -Құстардың қауырсындарыда өте пайдалы,одан жастықтар және жылы күртелер әзірлейміз. -Құстар ауырмау үшін не істеу керек? -Балалар құстар ауырмау үшін ең бастысы уақытылы тамақтандырып және уақытылы екпелерін жасап отыру керек. Тәрбиеші: балалар фермерші апайдың сендерге қандай сыйлығы бар екен? Фермер: балалар сендер құстар туралы көптеген мәлімет біледі деп ойлаймын, сол үшін сендерге көптеген тапсырмалар дайындап қойдым. Осы тапсырмаларды орындаған жағдайда сендерге сыйлықтарым бар. Өте тамаша. Рақмет сендерге балалар! Тәрбиеші: -Балалар біз жаңа қайда бардық? -Құс фермасына. -Құс фермасы сендерге ұнады ма? -Ия -Балалар біз фермершінің берген тапсырмаларын орындайық, ол үшін біз үш топқа бөлінеміз. 1-топ: Ақпараттандыру 2-топ: Өнерлі балалар. 3-топ: Құрлысшылар. Ақпараттандыру тобы ферманың суретін саламыз. Өнерлі балалар тобы балапан мүсіндейміз. Құрлысшылар ферманың макетін құрастырамыз. Балалар тапсырмаларды орындайды. Жұмбақ шешу.	Әтештің мамығын сипап ұстап көреді. Сау болыңыз. Ия Автобуспен.
Рефлексиялық – түзетушілік	Қорытынды: Балалар, сонымен үй құстарына нелер жатады? Үй құстарының балапандарын не деп атаймыз? Жарайсындар балалар тілімізге жаттығу жасау үшін үй	Массаже Тауық,әтеш,үйрек, қаз. Тауық-балапан,

	құстарының дауысын салдық, енді есте сақтау қабілеттеріңді тексеру үшін «Ойлан, тап!» логикалық ойын ойнаймыз, ойынның шарты дауысын есту арқылы қандай үй құсы екенін табуымыз керек. Жарайсыңдар! Есте сақтау қабілеттерің өте жақсы екен. Бүгін бізге қонаққа не келді? Иә, ойындарын ұнады ма сендерге? Блингвальді компонент: Үй құстары-домашние птицы, әтеш-петух, тауық-курицы, балапан-цыпленок, қаз-гусь, мамыр-гусенок, үйрек-утка, шүрегей-утиенок. Жарайсыңдар балалар! Бүгін сендер ашық оқу қызметіне өте жақсы қатысқандарың үшін, жаңа әтеш тастап кеткен мына сиқырлы жұмырқалардың ішіндегі тәттілерді сендерге сиға тартамын. Қонақтармен қоштасамыз. Шөжелер биі: Сау болыңыздар.	Қаз-мамыр Үйрек-шүрегей. Тауықтың дауысы. үйрек дауысы Қаздың дауысы Әтештің дауысы Әтеш. Иә. Балалар қайталайды. Балалар сиқырлы жұмыртқаның ішінен тәттілерді алады. Балалар қонақтармен қоштасады.
--	---	--

Күтілетін нәтиже:

Орындайды : Үй құстары туралы, олардың немен қоректенетінін, адамдарға деген пайдасын, үй құстарының түрлерін білуі керек.

Түсінеді: Үй құстарының дыбыстарын, жүрістерін меңгереді.

Баланың қолынан келуі: Үй құстарына деген қамқорлықтарын, өмірде пайдалана білуі.

«Подарки феи» по мотивам сказки Шарля Перро

(Конспект интегрированного занятия)

Хиничева Татьяна Анатольевна

педагог – психолог

*КГКП «Ясли-сад «Ботагоз» акимата города Шахтинска
отдела образования города Шахтинска*

Кытманова Марина Сергеевна

учитель - логопед

*КГКП «Ясли-сад «Ботагоз» акимата города Шахтинска
отдела образования города Шахтинска*

Аннотация: Сказкотерапия – один из наименее травмоопасных и безболезненных способов коррекционной помощи. Интегрированное занятие учителя-логопеда и педагога-психолога «Подарки феи» составлено на основе данной технологии. Оно имеет четкую структуру и наполнено играми и упражнениями коррекционно-развивающего характера, направленными на развитие: эмоционально-волевой сферы, коммуникативных навыков, совершенствование звукопроизношения, развитие зрительного и слухового восприятия, внимания, памяти, мышления и мелкой моторики; снятие мышечного напряжения.

Технологии, применяемые на протяжении занятия: сказкотерапия; здоровьесберегающие: зрительная, дыхательная, артикуляционная гимнастика, самомассаж, развитие мелкой моторики, психогимнастика, релаксационные упражнения; игровые технологии; мнемотехника; ИКТ.

Цели:

образовательные – закрепить произношение звука [с] изолированно, в словах, предложениях, скороговорках; закрепить умение различать неречевые звуки; составлять предложения; рассказывать скороговорки по мнемодиаграммам;

коррекционно-развивающие – развивать артикуляционную и мелкую моторику, развивать зрительное и слуховое восприятие, внимание, мышление, память, уверенность в себе, понимание своих чувств и чувств других людей, умение невербально выражать заданное эмоциональное состояние, снижение психоэмоционального напряжения;

воспитательные – воспитывать интерес к художественной литературе, эстетический вкус, развивать эмоционально-волевую сферу, коммуникативные навыки, произвольное поведение, наблюдательность, положительную самооценку.

Оборудование: браслеты, ноутбук, интерактивная доска, презентация, тренажёры - домики для дыхательной гимнастики, счётные палочки, листы формата А4 с изображёнными на них нитками, стеклянные камешки, ракушки, ножницы, кляксы из цветной бумаги, 2 шка-тулки.

Ход занятия:

1. Ритуал вхождения в сказку. Психолог: Сегодня я предлагаю вам отправиться в одну очень интересную сказку про волшебные подарки. Для этого вам необходимо надеть на руку зачарованный браслет, закрыть глаза, пожелать очутиться в сказке и сказать волшебные слова:

Давайте наполним сказку былью, У синей ласточки на крыльях
Где будем только я и вы. Перенесемся в мир мечты.
- Вот мы с вами и попали в сказку.

2. Упражнение «Пожелание». Психолог: Давайте сядем в круг и передадим свой браслет вместе с хорошим и добрым пожеланием своему соседу справа.

Психолог: *«Жила когда-то на свете вдова, и были у нее две дочери. Старшая – вылитая мать: то же лицо, тот же характер. Обе, и старшая дочь, и мать, были до того грубы, спесивы, заносчивы и злы, что все люди, и знакомые и незнакомые, старались держаться от них подальше».* **Слайд 1.**

3. Игра-ассоциации. Психолог: Сядьте на ковер, закройте глаза и попробуйте представить себе мать и ее старшую дочь. Какой цвет им соответствует, какой запах, какие звуки им подходят, на каких животных они похожи, на какие растения?

«А младшая дочка была вся в покойного отца – добрая, приветливая, кроткая, да к тому же еще и красавица, каких мало».

Продолжение игры-ассоциации.

Логопед: *«Мать без ума любила старшую дочку и терпеть не могла младшую. Она заставляла её работать с утра до ночи. Девушка вставала каждый день с первыми лучами солнца, открывала окно, в которое задувал свежий ветерок».* **Слайд 2.**

4. Дыхательная гимнастика «Окошко». Логопед: Давайте мы превратимся в ветерок и подуем на шторы в открытые окошки. (Дети дуют на дыхательные тренажёры «Домики» с окошками и бумажными шторами).

5. Зрительная гимнастика «Глазки». Логопед:

«Младшая дочка с любопытством разглядывала окрестности из окна».

Глазки видят всё вокруг, (сделать глазами круг слева - направо)

Обведу я ими круг.

Глазкам видеть всё дано - (переводить взгляд из стороны в сторону)

Где окно, а где кино. слева – направо)

Обведу я ими круг, (сделать глазами круг справа - налево)

Погляжу на мир вокруг.

6. Артикуляционная гимнастика. Логопед: «Младшая дочь радовалась солнышку, которое просыпалось вместе с ней (упражнение «Улыбка»), подметала полы во всём доме (упражнение «Часики»), замешивала тесто (упражнение «Месим тесто»), пекла блинчики (упражнение «Блинчик»), гладила бельё (упражнение «Утюжок»).

7. Развитие мелкой моторики «Кувшин». Логопед: «Кроме всех прочих дел, младшая дочка должна была по два раза в день ходить к источнику и приносить оттуда полный доверху кувшин воды».

-Давайте мы сделаем такие кувшины для воды. (Дети выкладывают кувшины из счётных палочек по образцу). **Слайд 3.**

8. Произношение изолированного звука [С]. Логопед: «Как-то раз, когда девушка брала воду, к ней подошла какая – то бедная женщина и попросила напиться. Девушка сплоснула кувшин и зачерпнула воды в самом глубоком месте». **Слайд 4.**

- Произнесите звук льющейся воды. (Дети поют «Песенку водички» - произносят звук [С]).

9. Произношение слов со звуком [С]. Игра «Подарки». Логопед: «Женщина (а это была самая настоящая фея) отпила несколько глотков воды и сказала девушке: «Ты так хороша, добра и приветлива, что мне хочется подарить тебе что-нибудь на память: с этого дня каждое слово, которое ты промолвишь, упадёт с твоих губ либо цветком, либо драгоценным камнем». **Слайд 5.**

- Ребята посмотрите на коробки с подарками, отгадайте и назовите, что в них находится. (Дети отгадывают по контуру коробки, что в ней находится и называют). **Слайд 6.**

«Когда девушка пришла домой, мать стала бранить её за то, что она замешкалась у источника. «Простите, матушка, - сказала девушка. – Я и вправду запоздала». После этих слов с её губ упали несколько роз, жемчужин и алмазов. «Что это с тобой приключилось дочка»? Девушка рассказала матери обо всём, что с ней случилось у источника».

10. Упражнение «Украшения». Психолог: Ребята, как вы думаете, что можно сделать из жемчуга и алмазов? Давайте вместе соберем красивые бусы из этих замечательных камней и ракушек. (На листе А4 нарисована произвольная линия «бус», детям предлагается совместно выложить бусы из камней и ракушек).

11. Произношение предложений со звуком [С]. Игра «Путаница». Логопед: Ребята, а теперь давайте соберём бусы из слов. (Логопед называет слова в неправильном порядке, а дети составляют из них предложения).

«Ну, если так, - сказала мать, - надо мне послать к источнику и старшую дочку... Девушка нехотя послушалась и пошла. На всякий случай она захватила с собой серебряный кувшинчик, самый красивый, какой был у них в доме». **Слайд 7.**

12. Тренинг эмоций «Злюка» и «Упрямая девочка». Психолог: Давайте поочередно, с помощью мимики и пантомимики изобразим злого человека. (Ребенок садится на стул, смотрит на остальных детей со злостью и недовольством; брови сдвинуты, верхняя губа закушена).

- А теперь давайте изобразим упрямого ребенка, который топает ногой и кричит: «Не хочу!», «Не пойду!».

«Едва успела она подойти к источнику, как навстречу ей из леса вышла нарядно одетая дама и попросила глоток воды.

- Уж не думаете ли Вы, что я притащилась сюда, чтобы дать вам напиться? – сказала девушка дерзко. – Ну конечно, только для этого! Я и серебряный кувшинчик нарочно захватила, чтобы поднести воду вашей милости!.. А впрочем, мне все равно. Пейте если хотите...

- Однако вы не очень-то любезны, - сказала спокойно фея. – Ну что ж, какова услуга, такова и награда. С нынешнего дня каждое слово, которое сорвется с ваших губ, превратиться в змею или жабу. Прощайте!». **Слайд 8.**

13. Самомассаж лица «Жаба». Логопед: «Как только девушка вернулась домой, мать кинулась к ней навстречу: «Это ты, доченька? Ну как?»

— А вот так, матушка! — буркнула в ответ дочка, и в то же мгновение две гадюки и две жабы плюхнулись на порог».

Аба – аба – аба -

Живёт в болоте жаба..лба

Уть – уть – уть -

Будет дождь когда – нибудь?

Ать – ать – ать -

(массировать лобную зону - от середины к вискам)

(поглаживать нос от спинки к крыльям)

(постукивающими движениями

Капли начали стучать.

массажировать щёки)

Ша – ша- ша -

(поглаживать шею сверху – вниз)

Вот погодка хороша!

14. Релаксационное упражнение «Звуки природы». Психолог: «Мать кинулась на младшую дочку с кулаками. Бедняжка в страхе бросилась бежать и укрылась в соседнем лесу».

А сейчас давайте удобно устроимся на ковре и внимательно послушаем, кто и что делает в лесу. (Дети в течение 2 минут слушают звуки природы). **Слайд 9.**

15. Развитие фонематического восприятия «Звуки природы». Логопед:

- Ребята, какие звуки вы слышали в лесу? (Дети дают ответы).

16. Произношение скороговорок со звуком [С] по мнемотаблицам. Логопед: «Младшая дочка встретила в лесу сову и лису».

- Ребята, давайте расскажем про них скороговорки. (Дети, опираясь на мнемотаблицы из презентации, рассказывают скороговорки). **Слайд 10.**

У совы в сосне дупло. Шла лиса по лесочку

Спит сова, когда светло. К лисятам: сыну и дочке.

«В лесу девушку встретил молодой принц, сын короля этой страны. Она рассказала ему свою историю. Королевский принц увез девушку во дворец, к своему отцу, и женился на ней». **Слайд 11.**

17. Беседа о поступках. Психолог: Скажите, какие подарки фея сделала двум девушкам? Почему они получили такие подарки? Что можно получить еще в ответ на добрый поступок?

18. Упражнение «Кляксы». Психолог: Посмотрите на эти кляксы, какие из них похожи на хорошие поступки? Давайте попробуем вырезать из них что-то доброе и красивое.

19. Рефлексия «Две шкатулки». Логопед: Ребята, возьмите камешки и поместите их в первую шкатулку, если вам всё понравилось на занятии; во вторую, если вы столкнулись с какими-то препятствиями или чувствовали себя некомфортно. (Дети размещают камешки по шкатулкам).

20. Ритуал выхода из сказки. Психолог: А теперь давайте прощаться со сказкой: для этого нужно закрыть глаза, снять свои браслеты и сказать:

Все ребята это знают –

Сказки в жизни помогают:

Быть нам честными всегда,

Не бояться никогда,

Слабым помогать в пути,

К людям с добротой идти.

Слайд 12.

Список литературы:

1. Типовая Учебная Программа дошкольного воспитания и обучения. – Астана 2018г.

Бастауыш сынып оқушыларының математика сабағында танымдық іс-әрекетін қалыптастыру

Айнакулова Баян Қарақойшиновна, бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды облысы, Нұра ауданы Абай атындағы Шұбаркөл ЖОББ мектебі

Бастауыш сыныпта 6 жастан бастап 12 жас аралығында танымдық іс – әрекетті белсенді дамытуға мүмкіндік бар. Жаңа білім жүйесіне көшудегі өзекті мәселенің бірі – оқыту технологиясын жетілдіру. Оны ізгілендіру және демократияландыру педагогикалық – психологиялық тұрғыдан сауатты оқушы тәрбиелеу баршаның ортақ ісі. А.Х. Аренова, бастауыш сынып оқушыларының танымдық іс-әрекетін қалыптастыру бұл оқу әрекетінің субъектілері ұстаз бен оқушының бір – бірімен қарым – қатынасының бірлігін дәлелдейтін күрделі тұлғалық құрылым, деп анықтама берген.

Осы анықтамаға сүйене отырып бастауыш сынып оқушыларының танымдық іс-әрекетінің қалыптастыру моделін шығаруға болады.

Жаңа оқу технологиясында танымдық іс – әрекетті қалыптастыру басым. Әсіресе математика пәнінде оқушылар үнемі білімділік жаттығуларға ұқсас типтес есептер шығарумен айналысады. Мұндай жаттығулар орындау бір шешім іздеу оны өз күшін байқау мүмкіндігінен айырады. Танымдық іс – әрекетті қалыптастыратын жаттығулар оқушының шығармашылық шыңына жетуге көмектеседі. Ол үшін төмендегі міндеттерге көңіл бөлу қажет.

Баланың танымдық іс – әрекетін дамытуды ерте бастан қолға алған жөн.

Баланы жүйелі тұрақты ұйымдастырылған танымдық іс – әрекеттерін дамытатын тапсырмалармен ойлау мүмкіндігін ең жоғарғы деңгейге жетілдіру керек. Ол күнделікті сабақта біртіндеп жоғарылайтындай болған жөн. Осындай тынымсыз ой қызметі ғана баланың танымдық іс – әрекетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Танымдық іс – әрекетті қалыптастырудағы ең негізгі шарт баланың өзіндік ойлауына еркіндігі болуы. Ол баланың тапсырманы орындауына қызығушылығын арттырады.

Баланың өз ойымен қиындықты жеңе білуіне, жаңалық ашуына жағдай жасаған жөн.

Бүгінгі күнде оқытудың жаңа технологиялары балалардың танымдық іс – әрекетін дамыту негізінде білім беруді көздейді. Бұл оқушылардың ойлауын, қиялын, белсенділік әрекетінің дамуына көп көңіл бөледі. Осы орайда танымдық іс – әрекетін дамыту жұмыс бағыты төмендегі модельге сәйкес жүзеге асырылады.

Бұл оқушыны математика пәніне терең даярлауда оның жеке тұлға болып қалыптасуына ойлау әрекетін дамытып, белсенділігін жетілдіріп, пәнге деген икемділігін, қызығушылығын арттырады.

Оқушылардың танымдық іс-әрекеттерін дамытуда ұстаздар алдына мынадай шарттар қойылады:

Қызығушылығын дамыту шарттары:

- Интеллектуалдық өсуіне жағдай туғызу;
- Танымдық іс – әрекеттері бар сабақтар ұйымдастыру;
- Өзіндік таным мен зерттеу дағдыларының қалыптасуына ықпал ету;
- Оқушылардың бастамалары мен өзіндік жұмыс істеулеріне қолдау көрсету немесе мақтау, мадақтау;

Логикалық ойлауды дамыту шарттары:

- Еркін ойлауға жол ашу;
- Жұмыс істеу барысында оқушының зейінін тұрақтандырып, логикалық ойға шоғырландыру;
- Қиял-әрекетіне еркіндік бере отырып қолдану;

- Логикалық ойлау әрекетіне бағыт- бағдар беру;

Белсенділікті дамыту шарттары:

- Әр оқушының еркін дамуына жағдай жасау;
- Әр оқушының потенциалдық мүмкіндіктерін ашуға қолдау көрсету;
- Білім беру үрдісінің ерекше формалары мен білім берудің мазмұнын өзгертетін жұмыстарды іске асыру (топтық, жеке, жұппен).

Танымдық іс-әрекет белсендігі проблемалық сұрақтың жауабын іздестіруге, өзіндік жұмыс ұйымдастыруда жүзеге асады.

Оқушылардың өздігінен игерген білімі негізінде пікір алысады, жеке фактілер мен бақылаудан ой тұжырымдауға, талқылауға, өз бетімен шешім қабылдау жолдарын, әдіс-тәсілдерін қарастырады.

Танымдық іс-әрекеттерін дамытатын жаттығуларды математика пәнінде терең меңгертіп, оны жетілдіру әр ұстаздың шығармашылық ізденісіне байланысты.

Математика сабағында оқушылардың танымдық іс-әрекеттерін **дамытатын жаттығулар**.

1. Таңертеңгі сағат 9-да балық аулауға барған бала кешкі 8-де қайтіп келеды. Бала балық аулауға қанша уақыт жіберген?

2. Қыста үйде тұрған екі жылқыға 20 кг жем осындай мөлшермен беріледі. Осындай мөлшермен 7 сиырға қанша килограмм жем беріледі?

3. Ажардың ағасы әрқайсысы 3 кг болатын 3 шортан балығын алып келді. Ол барлығы неше килограмм балық әкелді?

4. Диастың апасы әрқайсысы 6 килограммнан 18 кг табан балық әкелді. Ол неше балық әкелді?

5. Алты – жеті айлық әр ботаға күніне орта есеппен 6 кг пішен беріледі. Күніне 3 ботаға неше килограмм пішен беріледі?

6. Бір жұмыртқа 4 минутта піседі. Ал төрт жұмыртқа неше минутта піседі?

7. Атыраудан Қарағандыға дейін поезбен 24 сағатта, ал ұшақпен одан 6 сағат бұрын жетуге болады. Автобус неше сағат жүреді?

8. Шұғыланың апасы 18 кг бірінші сортты, одан 16 килограмм артық жоғары сортты ұн сатып алды. Шұғыланың апасы барлығы неше килограмм ұн сатып алды?

9. Қатарды жалғастыр:

2, 4, 6, 8, ...

1, 3, 5, 7, ...

1, 10, 100, 1000, ...

1, 2, 4, 8, ...

10. Мына теңдіктерде бір таяқша дұрыс қойылмаған. Қатесін түзе.

$$XII + IX = II$$

$$IV - V = I$$

$$X = VII - III$$

$$X + X = I$$

$$VI - VII = XI$$

$$VI - I + V = II$$

11. Мына сандарды цифрмен жаз.

67 мың

18 млн

98 млрд

..... 45 млн

8 мың

2 млрд

756 мың

12. Разрядтық қосылғыштар түрінде жіктеп жаз.

674 _

5467

22410

463004

506789

13. Әр сіріңкенің шиінің ұзындығы 4 см 5 мм. 15 сіріңкенің шиінен метр сөзін қалай шығаруға болады?

14. Барлығы неше тік төртбұрыш және не үшбұрыш бар?

15.1 «б» сыныбында 27 бада бар. Ұлдардың қыздардан 3-уі артық. Сыныпта неше қыз бала бар?

16. Жандос 7 дәптер сатып алды. Егер бір дәптер 5 теңге тұрса, ол барлық дәптерге қанша төлеген?

17. Дүкенге әрқайсысы 4 адамнан 5 машина келді. Дүкенге барлығы неше адам келді?

Сабақтың тақырыбы: Өрнек пен санды салыстыру.

Сабақтың мақсаты:

а) Сандарды салыстыру, өрнек пен санды салыстыру нәтижесін $<$, $>$ таңбалары арқылы өрнектерді орындай алуға үйрету

ә) Танымдық ойындар ойнату арқылы ойлау қабілетін жетілдіру, есептеу дағдылары арқылы білімдік дағдыларын қалыптастыру

б) Тапқырлыққа, жылдамдыққа тәрбиелеу.

I. Ұйымдастыру кезеңі

II. Үй тапсырмасын тексеру

7 санының құрамын сұрау

Үлгі бойынша 0-ден бастап бағытталған сызықпен өсу ретімен біріктіреді. Үлгі бойынша 6, 7 цифрларын жазып шығады.

Жаңа тақырыпты бекіту:

5 тапсырма. Логикалық ойлау қабілетін дамытуға арналған тапсырма.

Таяқшалардан құрастырылған фигураны қарап, 2 таяқшаны алып тастағанда, шаршылардың саны қалай өзгергенін табу керек.

Өлең есеп

(Бәрі нешеуі)

Асан, Арман екеуі,

Қос қуыршақ

Бір құлыншақ

Екі ойыншық

Құстай ұшып

Үйден шықты

Нешеуі? (жетеуі)

Табакта екі алма

Қолымда екі алма

Қосқанда екі алма

Қосқанда барлығы

Болады неше алма? (төрт)

Үйге тапсырма беру. Бағалау

Әдебиеттер:

1. Бантова М.А. Бастауыш кластарда математиканы оқыту методикасы / М.А. Бантова.- Алматы: Мектеп,

2. Бидосов Ә. Математиканы оқыту методикасы / Ә. Бидосов.-Алматы: Мектеп, 1981.- 221 бет.

3. Дарменова Қ. Көрнекілік арқылы ойлау қабілетін арттыру/Қ.Дарменова//Бастауыш мектеп.- № 4.- 12-14 бет.

4. Корпешова Г. Оқушылардың қызығушылығын арттырудағы көрнекіліктің рөлі / Г.Корпешова // Қазақстан мектебі. - 1986.- № 4.- 20-21 бет.

5. Қаниева Г. Оқушының ойлау қабілетін дамыту / Г.Қаниева // Қазақстан мектебі.- 1991.-№ 5.- 3-10 бет.

6. Ушинский К.Д. Балаларды тәрбиелеу және оқыту жөніндегі пікірлері / К.Д. Ушинский.-Алматы: Мектеп,

Моя профессия

Акмалова Ильяна Мансуровна

студентка группы ХТП-2016

Темиртауского высшего политехнического колледжа

Карагандинской области города Темиртау

Руководитель:

Салина Надежда Алексеевна

преподаватель Темиртауского высшего политехнического колледжа Карагандинской области города Темиртау

Кем быть? Такой вопрос задает себе каждый человек на определенном этапе своей жизни. Колледж или университет, учитель или экономист? Будущая профессия должна приносить радость. Чтобы отправляясь на работу не испытывать чувство тяжести, нужно любить то дело, которым ты будешь заниматься. Есть такая поговорка: «Все работы хороши - выбери на вкус». При выборе профессии нужно еще добавить свои интеллектуальные способности, личностные черты, исполнительную дисциплину. [1, с.9]

Когда я училась в 8 классе, то на первой лабораторной работе по химии со мной случилось нечто особенное: наблюдая за работой учителя, я почувствовала огромный интерес к химии и непреодолимое желание знать об этой науке все. Чем больше я узнавала о химии, тем больше убеждалась в том, что и сама наука и труд химиков важны и незаменимы для человечества. [2, с.42]

Я окончательно определилась со своим профессиональным будущим и решила, что буду химиком-технологом, обучаясь в 9 классе. Меня привлекает работа с химическими веществами, проведение экспериментальных исследований, возможность совершить научное открытие. Я занялась поиском учебных заведений в моем городе Темиртау. Рассматривая различные сайты учебных заведений, меня заинтересовал Темиртауский высший политехнический колледж, который является одним из крупнейших в Казахстане средних профессиональных учебных заведений. Обучение ведется на 4 отделениях (в том числе и на заочном). Колледж сумел выстоять в трудных условиях вхождения в рыночную экономику, и не только не растерял накопленный опыт, традиции, но и продолжает расширять педагогический потенциал, материально-техническую базу.

Большую роль в выборе данного колледжа сыграло то, что он осуществляет обучение по специальности «Химическая технология и производство», как раз это то направление который манил меня своим волшебством. Набор студентов в группу осуществлялся исходя из результатов тестирования. Поступив в колледж, он не переставал меня удивлять. На 1 курсе нас интересно посвятили в студенты химического отделения. В колледже проводились разнообразные интересные масштабные мероприятия, в которых участвовали студенты всех курсов. На 2 курсе начались специальные предметы непосредственно связанные с нашей специальностью. Меня удивило то, что преподаватели дают нам полный доступ к самостоятельному проведению химических экспериментов, анализов и разрабатывать методики. Обучаясь на 3 курсе в колледже, преподаватели отделения провели ознакомительные экскурсии

на промышленных предприятиях нашего города. Тем самым, облегчив нам выбор возможно будущего места работы. На данный момент я обучаюсь на 4 курсе, и я точно знаю то, чем я буду заниматься после окончания колледжа. Также один из плюсов данного учебного заведения является то, что он предусматривает трудоустройство студентов, что не маловажно.

Не спору, выбранная мною работа ничуть не легкая и я осознаю ту ответственность, что ляжет на мои плечи. Но я сделала свой выбор и ни за что не поменяю решение. Я готова трудиться день и ночь, чтобы достичь высот в этой стезе и стать гордостью своих родителей, преподавателей, наставников. Я верю в себя, и я уверена, что стать химиком - мое предназначение! [3, с.8]

Список литературы

1. Касаев М.К. Все профессии важны. –М.: Высшая школа, 2007, с.235.
2. Кирюшкин Д.М. Внеклассные практические занятия по химии. –М.: Просвещение, 2005, с.288.
3. Потапов В.М., Хомченко Г.П. Химия. –М.: Высшая школа, 2005, с.432, ил.

Развитие корпоративного управления в Республике Казахстан

Ақмұрат Айгерім Нұржанқызы магистрант

Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им.Ш.Есенова

Научный руководитель: Еркулова Г.С.

*Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш.Есенова,
г. Актау*

Аннотация. В этой статье рассматриваются развитие корпоративного управления в Казахстане.

Ключевые слова: корпоративная управление, корпоративные отношения, инвестиции, корпорации, финансовая прозрачность.

В критериях жесткой конкуренции, когда перед промышленными предприятиями стоит задача не элементарно достичь свое пространство на рынке, но отстаивать его благополучно и результативно функционируя, одним из более важных моментов и основным плюсом конкурентной борьбы показывает эффективную систему коллективного управления.[1].

Мировой навик развитых государств внушительно обосновывается как эффективность, например и неминуемую закономерность становления коллективного управления как обязательной части прогрессивной системы управления фирмой. Недооценка роли коллективного управления приводит к неэффективному применению вещественных, интеллектаульных, организационных, трудовых и денежных ресурсов фирмы. К огорчению, на нынешний дни в отечественной экономике имеется неспешное развитие и становление системы коллективного управления.

С одной стороны, мало интенсивной промышленной политикой в сфере помощи коллективного управления, а с иной - непророботанностью инвентаря, нацеленного на внедрение новшеств в корпоративной управление.

Для передового Казахстана заключение задач перехода к корпоративному управлению является главным характером, т.к. раскрывает способности для вербования побольше дешевого капитала, увеличения рыночной цены фирм. Важно почеркнуть, что это дорога решения

задачи «создания системы стратегического управления ходом формирования конкурентоспособной казахстанской экономики».

Совершенствование коллективного управления содействует действенному применению компаниями личного и заемного денежных средств, а еще обеспечиванию учета компанией интересов широкого круга заинтересованных лиц. В собственную очередь, это несомненно поможет достичь корпорации действовали в рамках определенной системы поведенческих норм на благо всего общества. Необходимость создания в Казахстане привлекательного инвестиционного климата уже давно ни у кого не вызывает сомнения. Основные атрибуты привлекательного инвестиционного климата также широко известны: благоприятный налоговый режим, развитое законодательство, условия для справедливой конкуренции, эффективная судебная система, минимальные административные барьеры и качественная инфраструктура для развития бизнеса.

В последнее время большое внимание по праву уделяют вопросам, связанным с культурой корпоративных отношений: взаимодействием между акционерами, руководством, персоналом и обществом. Однако, создавая привлекательный инвестиционный климат, необходимо четко представлять, что инвесторы представляют собой довольно широкий круг субъектов рынка с разными целями, приоритетами, принципами принятия инвестиционных решений и отношением к риску. Поэтому предпочтения при выборе инвесторов должны основываться на более глубоком понимании структуры отечественной экономики и особенностей ее развития.

Сегодня в конкурсе побеждает не компания, владеющая важными активами, а та, которая с большей вероятностью будет создавать и развивать новые активы. То есть лидерство в конкурентной борьбе зависит от основных компетенций, которыми владеет компания, а также от ее динамических возможностей. Ключевые компетенции должны создавать реальные препятствия для конкурентов: бизнес-процессы, организационные структуры, специфические навыки персонала, исследования и разработки, отношения с дилерами и дистрибьюторами и т. Д. Однако критические компетенции часто упускаются из виду. Это способность быстро и эффективно привлекать капитал без потери лидерства на рынке. Без внешнего капитала нельзя говорить о способности быстро создавать и развивать новые активы. Фирма обязана владеть вероятностью, в случае надобности способно и недорого завлекать капитал, как всякий иной ресурс, требуемый для становления бизнеса. К сожалению, подавляющее большинство отечественных компаний тщетно пытаются финансировать рост компаний только за счет банковских кредитов или собственной прибыли. В то же время, они не имеют достаточного обеспечения для получения кредитов, а время, потраченное на накопление их собственной прибыли, приводит к убыткам для конкурентов, которые могут привлечь внешний капитал. Теория о необходимости значительного увеличения объема иностранных инвестиций, привлекаемых в региональную экономику, стала неотъемлемой частью любой крупномасштабной экономической программы. Поэтому важно провести исследование по разработке механизма развития корпоративного управления как фактора повышения привлекательности инвестиций.

Доказано, что развитие корпоративного управления как фактора повышения инвестиционной привлекательности зависит от ряда негативных факторов («прозрачность», мотивация менеджеров и крупных акционеров в борьбе за корпоративное управление, низкая ликвидность).

В настоящее время ведущую роль в установлении стандартов корпоративного управления играют регулирующие органы, которые начали обширную образовательную кампанию - внедрение культуры хорошего корпоративного управления через специально разработанные принципы хорошей практики корпоративного управления для Казахстана. Тем не менее, нет никаких сомнений в том, что участие представителей корпораций должно быть более очевидным. Корпоративное поведение и корпоративная культура казахстанских компаний

можно кратко описать следующим образом: В республике нет независимых директоров в «западном» смысле. Подход «Я буду голосовать за вас, если вы проголосуете за меня» широко принят в принятии решений. Есть только несколько примеров, когда директора голосовали в интересах всех акционеров. Наиболее распространенными примерами являются случаи, когда директора защищают интересы групп акционеров, которые голосовали за этих директоров. Показывает недопонимание директоров своих фидуциарных обязанностей и деловой этики: Мы часто слышим об использовании конфиденциальной информации. В свою очередь, правление казахстанских компаний достаточно пассивно и состоит в основном из аутсайдеров. Основываясь на результатах исследования, совет директоров обычно состоит из четырех групп: контролирующий частный владелец, руководство и сотрудники, представители правительства и небольшие внешние акционеры.

В последнее время имеется желание ставить независимых директоров для обороны интересов миноритарных акционеров. Данная редчайшая практика ещё не возымела широкого распространения. В внутренних условиях, когда часто возникают конфликты между различными группами акционеров, защита узкой группы миноритарных акционеров может иметь негативные последствия для экономической деятельности акционерного общества.

Основные права акционеров включают :

- 1) надежные методы регистрации прав собственности;
- 2) продажа или передача акций;
- 3) своевременно и регулярно получать необходимую информацию о компании;
- 4) участие и голосование на общих собраниях акционеров;
- 5) участие в выборах совета директоров;
- 6) доля прибыли компании.

Акционерам, в том числе институциональным инвесторам, следует рассмотреть вопрос о том, какие издержки и выгоды влекут за собой осуществление их права голоса. Эти принципы не содержат рекомендаций по какой-либо конкретной инвестиционной стратегии для инвесторов и не устанавливают задачу определения оптимальной степени активности инвесторов. Тем не менее, многие инвесторы пришли к выводу, что можно достичь положительного финансового результата, проводя аналитические исследования в разумных пределах и используя свои права голоса. Некоторые институциональные трейдеры еще открывают информацию о политическом деятеле, проводимой ими в отношении фирм, в которые они инвестируют.[3].

В заключение необходимо сказать, что данная стратегия развития корпоративного управления является одним из методов успешного развития казахстанского рынка. Деятельность любого бизнеса зависит не только от правильной стратегии, грамотного управления, наличия ресурсов и ценных рынков. Успешное развитие любого бизнеса невозможно без доступа к инвестиционному капиталу. И здесь очень важно понимать, что инвесторы не будут массово инвестировать в компанию, которая не имеет эффективной системы управления и контроля для своей деятельности.

Литература

1. Развитие корпоративного управления в Республике Казахстан как один из факторов повышения инвестиционной привлекательности <https://yandex.kz/turbo?text=https://stud.wiki/>
2. Анализ корпоративного управления в Казахстане. <https://www.zakon.kz/4583654-analiz-korporativnogo-upravlenija-v.html>
3. Корпоративное управление: казахстанский контекст: учебное пособие / под общ. ред. С.А. Филина. ТОО «Институт Директоров», 2017 г.

Проблемалық оқытудың мәні

Алжанкулов Санжар Маратович

Алматы қаласы Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық заң академиясының
2 курс магистранты

Алжанкулова Ажар Маратқызы

Алматы қаласы Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық заң академиясының
2 курс магистранты

Проблемалық оқыту бағдарламалық сияқты оқытудың белсенді технологияларына жатады. Оның негізінде қандай да бір мәселені шешу жатыр (гр. problema – «тапсырма»). Кең мағынада мәселе - зерделеуді, шешуді талап ететін күрделі теориялық және практикалық мәселе; ғылымда - қандай да бір құбылыстарды, процестерді түсіндіруде қарама-қарсы ұстанымдар түрінде сөйлесетін және оны шешу үшін барабар теорияны талап ететін қарама-қайшы жағдай.

XX ғасырда проблемалық оқыту идеялары білім беру практикасында қарқынды даму мен таратуға ие болды. Шетелдік педагогикада проблемалық оқыту тұжырымдамасы Дж. Дьюидің «Біз қалай ойлаймыз» (1909) жұмысында американдық философ, психолог, педагог дәстүрлі догматикалық оқытудан бас тартады және мәселелерді шешу бойынша студенттердің белсенді өзіндік тәжірибелік қызметін қарсы қояды. Ойлау, проблемалардың шешу жолы дейді атақты Дж. Дьюи [1, 57].

Проблемалық оқытудың теориясы мен практикасы, ең алдымен, ойлау психологиясының жетістіктері негізінде әзірленеді.

Оқыту практикасы үшін ойлау дайын білімнің жұмыс істеуіне жақын болмауы туралы ереже ерекше маңызды. С.Л. Рубинштейн, ең алдымен жаңа білімге алып келетін, оның белсенді шығармашылық процесін зерттейтін, жаңа білімге алып келетін, оның белсенді, шығармашылық аспектісін зерттейтін озық процесс ретінде ойлауды ашу талабын қойды [2, 94]. Психологияда ойлау қызметінің қорытындысын ғана емес, оның нәтижесін өзі емес, ең алдымен, бұған әкелетін және білімді берік меңгеруге ғана емес, сонымен қатар «шынайы, дербес, өнімді, шығармашылық ойлауды тәрбиелеуге» ықпал ететін процесс зерттеу міндеті қойылды.

Ойлаудың неғұрлым өнімді процестері адамның өмір сүретін түрлі мәселелерді: экономикалық, әлеуметтік, педагогикалық, ғылыми, оқу және т.б. қою және шешу кезінде көрінеді. Ойлау жанама таным болып табылады және таным мәселелерінен бастау алады. Ойлаудың негізгі функциясы белгісіз, жаңа ашу болып табылады.

Ойлау үрдістерінің өнімділігін мойындау кез келген адамның ойлау қасиеті ретінде проблемалық оқыту идеяларын дамыту үшін өте маңызды, өйткені оқушылардың шығармашылық қабілеттерін барынша дамытады, оларда өз бетінше шығармашылық ойлауды тәрбиелейді. Шығармашылық қабілеттер тек қана педагогпен білім беру барысында арнайы ұйымдастырылған шығармашылық қызметте дамиды.

Білім мен тапсырмаларды шешудің дайын тәсілдері мұғалім оқушыларға өз ойын ұйымдастыратын жағдайда ғана ойдың одан әрі қозғалуының құралы бола алады. Тіпті оқушыларға дайын жалпылама хабарланған жағдайда да, оларды өнімді пайдалану үшін ішкі жағдай жасау туралы ойлану қажет. Сонымен қатар, оқушылар жаңа тәсілдерді, іс-әрекеттің жаңа тәсілдерін өздері тауып, жаңа білімді "ашуға" тиіс болған кезде осы ішкі жағдайларды жасау қажет.

Ойлаудың шығармашылық процестерін зерттеуде басты психологиялық шындық ретінде ойлаудың бастапқы сәті болып табылатын проблемалық жағдай ашылды, өйткені

білімді меңгеру процесін басқару мәселелерін шешуге ғана емес, сонымен қатар оқушылардың танымдық қажеттіліктерін дамытуға да көмектеседі.

Проблемалық жағдай - проблемалық оқытудың орталық буыны, оның көмегімен ой, танымдық белсенділік оянады, ой, танымдық қажеттілік оянады, ойлау белсенділендіріледі, дұрыс қорытуды қалыптастыру үшін жағдайлар жасалады. Ойлаудың бастапқы сәтін анықтайтын проблемалық жағдайларды құру оқушылардың шынайы өнімді ойлауын, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал ететін оқыту процесін ұйымдастырудың қажетті шарты болып табылады. Ойлаудың бастапқы сәтін анықтайтын проблемалық жағдайларды құру оқушылардың шынайы өнімді ойлауын, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал ететін оқыту процесін ұйымдастырудың қажетті шарты болып табылады.

Дьюи бойынша, индивидтің ойы белгілі бір кезеңдерден өтіп, мәселенің бәрі анық болған жағдайда қозғалады:

- барлық мүмкін шешімдер немесе болжамдар назарға алынады;
- индивид қиындықтарды түсінеді және шешу қажет мәселені тұжырымдайды;
- болжамдар бақылаулар мен фактілерді жинауды анықтайтын гипотезалар ретінде қолданылады;
- анықталған фактілерді дәлелдеу және ретке келтіру жүргізіледі;
- ұсынылған гипотезалардың дұрыстығын практикалық немесе елестетіп тексеру жүргізіледі [1, 96].

Сонымен, проблемалық оқыту - бұл оқытушы жүйелі түрде проблемалық жағдайларды қалыптастыра отырып және студенттердің оқу мәселелерін шешу бойынша қызметін ұйымдастыра отырып, олардың өзіндік ізденіс іс-әрекетінің ғылымның дайын қорытындыларын меңгерумен оңтайлы үйлесуін қамтамасыз ететін оқыту түрі.

Проблемалық оқытудың негізгі элементі өзінің функционалдық сипаттамасы бар «проблемалық жағдай» болып табылады. Проблемалық оқыту білім алушылардың танымдық дербестігін қалыптастыруға, олардың логикалық, ұтымды, сыни және шығармашылық ойлауын және танымдық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Бұл оның дәстүрлі түсіндірмелік-иллюстрациялық оқытудан басты айырмашылығы болып табылады.

Оқу материалын проблемалық интерпретациялаудың мәні - оқытушы білімді дайын түрде хабарламауы, бірақ оқушылардың алдына проблемалы міндеттер қояды, оларды шешу жолдарын іздеуге итермелейді. Мәселе жаңа білім мен әрекет тәсілдеріне жол ашады.

Жаңа білімнің мәлімет үшін емес, проблеманы немесе проблемаларды шешу үшін берілетіні принципті маңызды. Дәстүрлі педагогикалық стратегияда - білімнен проблемаға дейін - студенттер өз бетінше ғылыми ізденудің дағдылары мен біліктерін қалыптастыра алмайды, өйткені оларға дайын нәтижелерді меңгеру үшін беріледі.

Ғылымның дайын жетістіктерін «тұтыну» студенттердің санасында болашақ нақты қызметтің моделін қалыптастыра алмайды. Проблемалы әдістің авторлары «білімнен проблемаға» стратегияны «проблемадан білімге» ауыстыруға ерекше мән береді [3, 44].

Шешілмеген міндеттен бастап, оқытушы аудиторияда оқушылардың санасында ғылыми білімді меңгерудің себебін қалыптастыра отырып, проблемалық жағдай жасайды. Тек мотивация тұлғаны таным процесіне белсенді тартудың пәрменді факторы бола алады. Себептер қажеттіліктен туындайды, ал қажеттіліктер тәжірибе, орнату, бағалау, ерік-жігер, эмоциямен анықталады.

Мәселені шешу шығармашылық ойлауды талап етеді. Игерілген шаблондарды жаңғыртумен байланысты репродуктивті психикалық процестер проблемалық жағдайда тиімсіз.

Шығармашылық ойлауды жандандыруға проблеманы ұжымдық шешу кезінде туындайтын субъект-объект-субъектік қатынас ықпал етеді.

Проблемалық оқытудың мазмұндық аспектісінің маңызды ерекшелігі қазіргі қоғамның даму және қозғалыс көзі болып табылатын ғылыми білім, оқу немесе кәсіби қызмет процесінде заңды түрде пайда болатын объективті қайшылықтардың көрінісі болып табылады.

Оқытудың белсенді нысандары мен, атап айтқанда, проблемалық оқыту кезінде мотивтердің жаңа тобы пайда болады:

Білім мен шындықты риясыз іздеудің танымдық-итермелейтін мотивтері. Оқуға деген қызығушылық проблемамен байланысты туындайды және проблемалық міндеттерді немесе міндеттер тобын іздеуге және шешуге байланысты ақыл-ой еңбегінің процесінде өрістетіледі.

Пәнге танымдық қызығушылық пен кәсіби мотивацияның үйлесімі оқытудың тиімділігіне барынша әсер етеді.

Оқытушы педагогикалық және тұлға аралық қарым-қатынасты осылайша ұйымдастырып, оқушылардың оқу іс-әрекетіне бағыт беру керек, сонда жетістікке жету мотивациясы танымдық мотивацияның пайда болуына кедергі жасамайды және олардың арақатынасы танымдық ынталандыру мотивтерінің дамуына себеп болады.

Бірақ мотивтерді қалыптастыру - проблемалық оқыту міндеттерінің бірі ғана. Оның табыстылығы студенттің логикасы мен қызметінің мазмұнымен анықталады. Проблемалық оқытудың мазмұндық аспектісінің маңызды ерекшелігі ғылыми таным, оқу немесе кез келген басқа іс-әрекет процесінде заңды түрде пайда болатын, кез келген саладағы қозғалыс пен даму көзі болып табылатын объективті қайшылықтардың көрінісі болып табылады. Осыған байланысты проблемалық оқытуды дамытушы деп атауға болады, өйткені оның мақсаты - білімді, гипотезаны қалыптастыру, оларды әзірлеу және шешу. Проблемалық оқыту кезінде ойлау процесі проблемалық жағдайды шешу мақсатында ғана қосылады, ол стандартты емес міндеттерді шешу үшін қажетті ойлауды қалыптастырады.

Әдебиет:

1. Дьюи Дж. Как мы мыслим/Перевод с английского Н.М. Никольской. - М.: Лабиринт, 1999. - 192 с.
2. Рубинштейн С.Л. О мышлении и путях его познания. - М., 1958. - 367 с.
3. Махмутов М.И. Теория и практика проблемного обучения. - Казань, 2000. - 314 с.

Әлеуметтік саясаттың жаңа кезеңі

Байдильдина Жанар Бейбітқызы

*«Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығының 2 курс магистранты
Қазақ экономика, қаржы және халықаралық сауда университеті*

Аңдатпа. Мақалада қоғамдағы әлеуметтік саясаттың мәні мен маңызы, сипаты мен ерекшеліктері сөз болады. Халқымыздың әл-ауқатын жақсартуға бағытталған негізгі жаңа кезеңдері қарастырылады. Қазіргі таңдағы мәселелердің тиімді шешу жолдары ұсынылып, әлеуметтік маңызы бар проблемалар бойынша атқарылған жұмыстардың есебі беріледі.

Кілт сөздер: әлеуметтік саясат, әлеуметтік жаңғыру, атаулы әлеуметтік көмек.

Аннотация. В статье рассматриваются сущность и значение, особенности социальной политики в обществе. А также рассматриваются основные новые этапы, направленные на улучшение благосостояния народа. Предложены пути эффективного

решения существующих проблем, представлен отчет о проделанной работе по социально-значимым проблемам.

Ключевые слова: социальная политика, социальная модернизация, адресная социальная помощь.

Abstract. The article discusses the nature and significance, characteristics of social policy in society. It also discusses the main new stages that aimed at improving the welfare of the people. The ways of effective solution of existing problems are offered and the report on the work done on socially important issues is presented.

Keywords: social policy, social modernization, targeted social assistance.

Тәуелсіздік алған 29 жыл ішінде Қазақстанда серпінді экономикалық өсуге негізделген әлеуметтік дамудың тиімді жеке моделі қалыптасты.

2009 жыл 28 тамызда қабылданған Қазақстан Республикасының 2010-2020 жылдарға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасында ҚР Конституциясында әлеуметтік мемлекетті құрудың негізгі міндеттерінің бірі ретінде әлеуметтік құқықтарды қамтамасыз ету мен қазіргі әлеуметтік саясатты іске асырудың ықпалды тетіктерін одан әрі қалыптастыру болып табылатындығы айқындалған. Тұжырымдаманың негізгі бағыты мемлекетіміздің кешенді, көпсалалы сипаттағы әлеуметтік-құқықтық саясаты әлеуметтік маңызы бар проблемалардың кең ауқымын шешу болып табылады. Оған, атап айтқанда, білім беру және денсаулық сақтауды, халықты жұмыспен қамтамасыз ету мен әлеуметтік қорғауды, қоршаған ортаны қорғауды және төтенше жағдайларға жол бермеуді құқықтық реттеу жатады.

ҚР Конституциясының 1-бабында былай делінген: Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары. Ал Конституцияның 28-бабында «Қазақстан Республикасының азаматы жасына келген, науқастанған, мүгедек болған, асыраушысынан айырылған жағдайда және өзге де заңды негіздерде оған ең төменгі жалақы мен зейнетақының мөлшерінде әлеуметтік қамсыздандырылуына кепілдік беріледі», «Ерікті әлеуметтік сақтандыру, әлеуметтік қамсыздандырудың қосымша нысандарын жасау және қайырымдылық көтермеленіп отырады» делінсе, 29-бабында ел азаматтарының медициналық көмекті тегін алуға құқылы екендігі айтылған. Бұдан ең алдымен әлеуметтік мемлекет қоғам мен адамға тұтастай қызмет ететіндігін білдіреді [1].

Мемлекеттің әлеуметтік функциясы ұлт арасындағы теңдікті сақтап, жұмыссыздық санын азайтуға, жалпы айтқанда халықтың әл-ауқатын жақсартуға бағытталған. Бұл үшін мемлекет әлеуметтік бағдарламалар жасап, жүзеге асырады. Қоғам мен азаматтың нақты бір категориясының мүддесін қорғау үшін күрделі экономикалық жоспарлауға және бюджетті қаржыландыруға жүгінеді [2].

Мемлекеттік әлеуметтік саясаттың басты бағыттары мен проблемаларын ҚР Президентінің Қазақстан халқына жолдауынан, үкіметтің бюджеттік есептері мен жоспарларынан, Парламент жарлығы мен ҚР Заңдарынан білуге болады.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына арналған Жолдауында әлеуметтік салада мынадай бағыттарға баса мән беру керектігін атап өтті:

- білім беру сапасын жақсарту;
- отбасы және бала институтын қолдау, инклюзивті қоғам құру;
- медициналық қызмет көрсетудің сапасы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету;
- мәдениет қызметкерлерін қолдау;
- әлеуметтік көмек көрсету жүйесін одан әрі дамыту;

- еліміздің зейнетақы жүйесін дамыту [3].

Білім беру «Қазақстан - 2030» ұзақ мерзімді Стратегиясының маңызды басымдықтарының бірі болып танылды. Қазақстандағы білім беру реформаларының жалпы мақсаты білім беру жүйесін жаңа әлеуметтік-экономикалық ортаға бейімдеу болып табылады. Қазақстан Президенті республиканы әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына кіргізу туралы міндет қойған болатын. Білім беру жүйесін жетілдіру осы мақсатқа қол жеткізуде маңызды рөл атқарады. Қазақстан Республикасында ел басшылығы адами капиталды дамытудың қажеттілігі мен маңыздылығын түсініп, білім беру жүйесін қарқынды дамыту мен жаңғыртуды қолға алып отыр.

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына арналған Жолдауында республика ауылдарындағы мектептердегі білім беруді жетілдіру, жоғары оқу орындары жұмысының сапасын және ғылыми зерттеулердің тиімділігін арттыру мәселесі де көтерілді. Қала мен ауыл мектептері арасындағы орта білім сапасының алшақтап кетуіне байланысты ерекше тоқталып, «Дипломмен - ауылға» бағдарламасының аясын кеңейтіп, Үкіметке осы жылдан бастап бағдарламаны қаржыландыру үшін 20 миллиард теңгеге жеткізуді тапсырды.

Президент өз Жолдауында көрсеткендей, әлеуметтік жаңғырудың жаңа кезеңі білім беру сапасын жетілдірумен тығыз байланысты. Сондықтан Президент атап өткендей, «маман даярлау ісі еліміздегі және ғаламдағы еңбек нарығынан тыс қалмағаны жөн». Сөйтіп Президент Қасым-Жомарт Тоқаев еліміздің жоғары оқу орындарының алдына бәсекеге қабілетті, білікті маман дайындау, олардың оқу бітіргеннен кейінгі «өмірден өз орнын табу», яғни жұмысқа орналасу мәселесін қатаң қадағалумен қатар, ғылыми-зерттеу жұмыстарын сапалы жүргізіп, оны коммерцияландыру бағытында қарқынды және нақты жұмыстарды жасауға үлкен міндеттер артып отыр. [3.1]

Сондай-ақ, өзекті мәселелердің бірі – мұғалімдер мен оқытушылардың әлеуметтік жағдайын жақсарту үшін оқушыларды сапалы оқулықтармен қамтамасыз етуді және мұғалімдердің еңбек ақысын екі есе арттыруды міндеттеді.

Денсаулық саласы – қоғамның әлеуметтік өмірінің маңызды саласы. Қазақстан 1990-жылдары денсаулық саласын қайта құра отырып, халықтың медициналық қызметтерге деген сұранысын арттыру үшін біраз жұмыс жасады. Осыған орай, денсаулық сақтау саласында қайта құру процестері әлі де жалғасуда. 2005-2010 жылдарға арналған Денсаулық сақтауды дамыту мен қайта құрудың мемлекеттік бағдарламасы әзірленіп, ана мен бала өміріне мән беру, демографиялық жағдайды жақсарту, әлеуметтік маңызы бар аурулардың санын азайту мен инфрақұрылымдарды халықаралық стандартқа сай жабдықтауға көңіл бөлінді. Қоғамды жаңғырту жағдайында денсаулық сақтау саласын барынша өзгерту мақсаты қойылып, «Халық денсаулығы мен денсаулық сақтау жүйесі туралы» ҚР Кодексі қабылданды.

ҚР Президенті өз Жолдауында медициналық қымбат көрсетудің сапасы мен қолжетімділігін қамтамасыз етуді атап өткен болатын. Осыған орай, 1 қаңтардан бастап Қазақстанда міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесі іске қосылды. Бұл міндетті әлеуметтік медициналық сақтандырудың жүзеге асырылуы медициналық қызмет көрсетудің сапасы мен қолжетімділігін жақсартуға бағытталған. Сондай-ақ мемлекет басшысы ең соңғы үлгідегі құрылғылармен жабдықталған онкологиялық орталық салу мәселесін назарға алды. Ол қазақстандықтардың денсаулықтарын нығайтып, күрделі жағдайға тап болған азаматтарды тиімді емдей біліп, оларды өлімнен арашалай алуымыз қажеттігін ерекше айтты. Президент осы орайда күрделі медицина мамандарының айлық жалақыларын 20% көтеруді міндеттеді [3.2].

Әлеуметтік көмек көрсету жүйесі – мемлекеттің әлеуметтік қызметіндегі ерекше нысаны болып табылады. Ол адам құқығының қорғалуын қамтамасыз ететін және әлеуметтік мұқтаждығын қанағаттандыратын шаралар жүйесі. Ол барлық қоғам мүшелерінің

материалдық және әлеуметтік жағдайынан тыс қоғамдық қажеттілігін құрайтын мемлекеттің әлеуметтік саясатының маңызды бағыттарының бірі.

Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясына сәйкес, әр адам әлеуметтік қамтамасыз етілуге және өз абыройын сақтауға тиіс қажеттілікті жүзеге асыруға, экономика, мәдениет, әр мемлекеттің құрылымы мен ресурсына сай әлеуметтік салаға өз үлесін қосып, халықаралық ынтымақтастыққа және жеке тұлға ретінде еркін дамуына құқығы бар [4].

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» Қазақстан халқына арнаған Жолдауында берілген тапсырмаларын орындау мақсатында ҚР еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрі Б.Нұрымбетов 2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап атаулы әлеуметтік көмек берудің қолдау жұмыстарын жүзеге асыратын және қолданыстағы жүйесін өзгертетін заң жобасын таныстырды. Олар:

1) 4 немесе одан да көп кәмелетке толмаған баласы бар немесе 23 жасқа дейінгі күндізгі бөлімде оқитын студенттері бар барлық көп балалы отбасыларға мемлекеттік жәрдемақы енгізу;

2) Отбасының барлық мүшелеріне кедейлік шегі мен отбасының жан басына шаққандағы орташа табысының арасындағы айырмашылық ретінде тоқсан сайынғы АӘК тағайындау, бұл жағдайда отбасының жұмысқа жарамды мүшелері жұмыс істеуі тиіс, ал мемлекет жұмысқа орналасуға және бизнеспен айналысуға көмектесетін болады;

3) Мемлекеттің аз қамтылған отбасылардағы балаларды кепілдендірілген әлеуметтік пакетпен қамтамасыз етуі: 1-ден 6 жасқа дейінгі балалар тамақпен, гигиеналық құралдармен және білім беру қызметтерімен, ал 6 жастан 18 жасқа дейін – мектептерде тегін ыстық тамақпен, қалалық қоғамдық көлікте күнделікті тегін жол жүрумен, мектеп формасымен, оқу құралдарымен қамтамасыз етіледі.

ҚР еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің 2020 жылдың қаңтар айының 1-ші күніне мемлекеттік әлеуметтік көмектер туралы статистикасы мынадай мәліметтерді көрсетеді:

Жаңа форматағы мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмек (АӘК).

Өңірлік жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармаларының мәліметтері бойынша 2020 жылдың 1 қаңтарында аз қамтылған отбасылар қатарындағы 2177,2 мың азаматқа мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмек тағайындалды. Республика бойынша аталған көмектің бір айда 1 алушыға шаққандағы орташа мөлшері 12188 теңгені құрайды. Атаулы әлеуметтік көмекке бөлінген қаражаттың 53,7 пайызы ауыл тұрғындарына төленді.

Шартты және шартсыз ақшалай көмектер.

Өңірлік жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармаларының мәліметтері бойынша 2020 жылдың 1 қаңтарында шартсыз ақшалай көмек (ШАК) 253,2 мың адамға, шартты ақшалай көмек (ШАК) 1924,4 адамға тағайындалды. Республика бойынша шартсыз ақшалай көмектің (ШАК) 1 алушыға шаққанда орташа айлық мөлшері 13464 теңгені, ал шартты ақшалай көмектің (ШАК) 1 алушыға шаққанда орташа айлық мөлшері 11964 теңгені құрады.

Тұрғын үй көмегі.

Өңірлік жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармаларының мәліметтері бойынша 2020 жылдың 1 қаңтарында тұрғын үй көмегі 54,5 мың отбасына тағайындалды. Аталған көмектің бірайлық ортақ мөлшері 2519,6 теңге. Көмектің мемлекеттік жәрдемақыға бөлінген қаражаттың 62,1 пайызы қала тұрғындарына жіберілген.

Мүгедек балаларды үйде оқытуға жұмсалған шығындарды өтеу.

Өңірлік жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар басқармаларының мәліметтері бойынша 2020 жылдың қаңтар айының 1 күніне үйде оқитын 14,5 мың мүгедек-балаларға тағайындалған. Аталған көмектің ортақ мөлшері 4301,2 теңге. Көмектің

мемлекеттік жәрдемақыға бөлінген қаражаттың 52,8 пайызы қала тұрғындарына жіберілген [5].

	Атаулы әлеуметтік көмек (АӘК)		Тұрғын үй көмегі		Үйде оқитын мүгедек-балаларға жұмсаған шығындардың өтімі.	
	алушылар (мың. адам)	орташа мөлшері (теңге)	алушылар (мың. отбасы)	орташа мөлшері (теңге)	алушылар (мың. адам)	орташа мөлшері (теңге)
Қазақстан	2177,2	12188	54,5	2519,6	14,5	4301,2

ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2019 жылы 2 қыркүйекте жолдаған жолдауында елімізді дамытудың жаңа сапалы кезеңіне шығару мүмкіндігін атап өткен болатын. Яғни осы бағытты жүзеге асыру үшін мемлекеттік органдарға нақты тапсырма беріп, тиісті жұмыстар жүргізуді талап етті. Нақты белгіленген жоспарларды жүзеге асыру, әлеуметтік саясаттың жаңа кезеңіне өту арқылы халқымыздың әл-ауқаты мен тұрмыс сапасы міндетті түрде артады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. [Мәтін]. [1995 жылы қабылданған]. – 35 бет.
2. Ковалев В.Н. Социология управления социальной сферой: учеб. пособие. – М.: Академический проект, 2013. – 240с.
3. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2 қыркүйек 2019 жыл.
4. Мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмекті тағайындау және төлеу қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2015 жылғы 5 мамырдағы № 320 бұйрығы.
5. Қазақстан Республикасы еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің 2020 жылдың қаңтар айының 1-ші күніне мемлекеттік әлеуметтік көмектер туралы статистикасы.

Проектный подход стратегического развития в организации

Буленков Дмитрий Петрович, магистрант

Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш.Есенова, г. Актау

Научный руководитель: Еркулова Г.С.

Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш.Есенова, г. Актау

Аннотация: В настоящее время крайне важно использовать инновационные подходы к управлению развитием экономического субъекта. К числу передовых методов управления относится и стратегическое управление развитием через инструменты проектов и программ. Применение данного подхода позволяет обеспечить долгосрочного развитие организации, так как планирование проекта осуществляется на достоверной информации, на

определённый период, по целевым индикаторам и показателям контроля достижения проекта.

Ключевые слова: *стратегическое развитие, программы развития, стратегия, управление проектами, проектный подход, компетенция.*

Быстрое развитие новых форм управления в современной практике менеджмента вынуждает экономические субъекты искать новые подходы к эффективности своего развития. Эффективное управление организации позволяет поддерживать на высоком уровне конкурентоспособность и лидерство на рынке. Создание и поддержание системы управления развитием выступает достаточно актуальной проблемой, влияющей на принятие определенных организационных решений в части социально-экономических вопросов.

Практика ведущих развитых компаний свидетельствует, что управление развитием максимально эффективно реализуется в проектном управлении, который направлен на получение запланированных результатов в условиях недостаточности ресурсов.

Для того, чтобы обеспечить стратегическое управление экономическим субъектам, важно обеспечить решение следующих основных задач:

- сформировать видение будущего экономического субъекта на высшем уровне (миссия, пути развития);
- сформировать документирование приоритетных целей и стратегий;
- обеспечить реализацию конкретных проектов для достижения стратегических целей.

Таким образом, цель — это описание того, чего планирует достичь организация, а стратегия определяет способ достижения цели. Программа обеспечивает набор взаимосвязанных проектов, которые необходимы для достижения определенной стратегической цели.

Обзор литературы свидетельствует, что специалистами выделяются различные виды проектов и программ. В условиях развития цифровой и инновационной важно место отводится проектам развития, приоритетным проектам и программам, которые напрямую связанные со стратегическим развитием экономического субъекта.

В указанных проектах и программах формируется структура приоритетно ориентированного управления, которая основывается на проектном подходе, механизмы взаимодействия между целями стратегического развития, целевыми направлениями развития и индикаторами.

Проектный подход предусматривает формирование организационной структуры, которая будет осуществлять непосредственное управление проектами и программами (например, проектный офис). Дальнейшее развитие управления стратегическим развитием и программами предполагает их более тесную увязку со стратегией развития, обоснованность выбора целевых показателей, активизацию взаимодействия с бюджетными процессами, повышение роли применения проектных инструментов.

Важно отметить, что реализации проектов и программ стратегического развития предполагает определение целей, итогового результата и индикаторов его достижения, способность управлять изменениями в процессе реализации указанных выше проектов и программ.

Большинство экспертов сходятся во мнении, что эффективное управление проектами, в том числе стратегическими проектами и программами, нельзя достичь без квалифицированных специалистов, которым доступны современные компетенции в области проектного управления: элементы поведенческой (лидерство, этика), контекстуальной (ориентация на проект, финансы), технической компетентности (требования и цели проекта, заинтересованные стороны, риски). Следовательно, крайне необходимо формирование эффективной системы мотивации участников проекта на конечный результат.

Важно отметить, что проектная деятельность экономического субъекта, который использует стратегический подход в своем развитии направлена на достижение запланированных показателей развития в течение фиксированного промежутка времени. За счет проектов

производится реализация стратегии развития, обеспечивается эффективность экономической деятельности, модернизация продуктовой линейки продукции, технологии производства и управления. Таким образом, выполнение проектов позволяет достичь целей все более высокого порядка, конкурентоспособности и результативности любой социально-экономической системы организации.

Проектная деятельность в настоящее время характеризуется уникальностью производства товаров, работ и услуг, которые обладают определенными показателями новизны. Трудовая деятельность в данном случае осуществляется в структурах, которые работают в рамках проектного цикла. Для работы с указанной организацией труда характерно доминирование инновационной деятельности, а ее итоговые показатели формируются с учетом достижения установленных конечных целей.

За счет требуемой высокой степени уникальности проектной деятельности важно отметить, что в данном случае и существует значительный уровень неопределенности и рискованности. В результате чего полномочия руководителей проектов кроме всего прочего предусматривают ответственность за различные межфункциональные задачи, которые характеризуются неопределенностью во время возможных изменений и внештатных ситуаций.

Проектный подход стратегического развития осуществляется на уровне разработки и реализации различных проектов и программ. На первое место выходят проекты развития, которые направлены на повышение результативности деятельности экономического субъекта. Существует множество видов проектов развития. Можно предложить следующую классификацию проектов и программ стратегического управления компании с учетом из масштабов реализации:

- проекты, которые обеспечивают развитие социально-экономической системы в целом;
- проекты развития, направленные на отдельные сегменты социально-экономической системы (отдел, филиал, цех).
- с учетом целей можно описать следующие виды проектов развития экономического субъекта:
 - проекты развития с прямой отдачей (строительство, выход на новый рынок);
 - проекты развития с непрямой отдачей (маркетинговые, PR-кампании);
 - проекты организационного развития (реорганизация и другие).

Внедрение проектов может производиться как на базе уже действующего объекта хозяйствования, так и для создания нового предприятия. При этом проект должен соответствовать долгосрочным планам и целям по развитию экономического субъекта. Однако, чем крупнее предприятие и разнообразнее его деятельность, тем сложнее увязать стратегическое управление с эффективным внедрением проекта. Оптимальным вариантом становится интеграция проекта в стратегический план развития компании.

Крайне важно обеспечить, чтобы сотрудники на всех уровнях способствовали и не оказывали сопротивление внедрению проекта в деятельность экономического субъекта. Необходимо обеспечить, чтобы все руководители не были ограничены к доступу стратегического плана, важно обеспечить им возможность внесения предложений. Менеджеры высшего звена должны быть обеспечены определенным выбором альтернативных решений по проекту развития и на их основе иметь возможность формировать проект или корректировать существующий.

Вывод: Таким образом использованием инструментов стратегических проектов и программ можно достичь следующих преимуществ развития экономического субъекта:

- возможность оценить перспективы развития организации и адаптировать проект под ее нужды;
- выбор альтернативных путей развития проекта;
- формирование прогнозов успешности проекта в рамках стратегии организации;

- эффективность размещения финансовых ресурсов проекта;
- оценка рисков и преодоление неопределенности.

Литература

1. Беликова, И.П. Управление проектами: учебное пособие / И.П. Беликова; Ставропол. гос. аграр. ун-т. — Ставрополь, 2014. — 80 с.
2. Попов, Ю.И. Управление проектами [Электронный ресурс]: учебное пособие/Ю.И. Попов, О.В. Яковенко; Ин-т экономики и финансов «Синергия».-Москва: ИНФРА-М, 2019.
3. Пожарская, Г.И. Информационные системы управления проектами [Текст]: учебное пособие / Г. И. Пожарская, А. С. Семенова; Урал. гос. экон. ун-т. — Екатеринбург: [б. и.], 2014. — 166 с.
4. Поташева, Г.А. Управление проектами / Г.А. Поташева.-Москва: ИНФРА-М, 2017. -224 с. Попов, Ю.И. Управление проектами [Электронный ресурс]: учебное пособие / Ю.И.
5. Попов, О.В. Яковенко; Ин-т экономики и финансов «Синергия». — Москва: ИНФРА-М, 2016. — 208 с.

Қазақ әдеби тілі және Махамбет мұралары

Гусманова Шара Алтаевна

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы

Орал политехникалық колледжі

Белгілі бір қалыпқа түскен жүйесі жалпыға бірдей, қоғамдық қызметі сан алуан, тұрақты нормалары бар, сұрыпталған қазақ әдеби тілінің қалыптасуында бай халық ауыз әдебиетіміздің, түркі халықтарына ортақ көне дәуір әдебиетінің, әр дәуірдегі әдеби мұраларымыздың маңызы зор. Әдеби тілдің даму жолдарын қарастырғанда, жеке дәуірлердегі әдеби тілдің көрсеткіші болып табылатын көркем туындылардың үлгілерін, өзіндік ерекшеліктерін зерделеуді қажет етеді.

Біздің ізденісіміздің өзегі – халық тілінің жазба әдебиет ыңғайында нормаға түсе бастаған XIX ғасырдың бірінші жартысындағы қазақ әдебиетінің көрнекті өкілі Махамбет Өтемісұлының шығармашылығының қазақ әдеби тілдің дамуына ықпалы, әдеби тілге қатысы жөнінде болмақ. Ұлт тіліне айналып, қоғамдық қызметінің артуы барысында сан-салалы, көп жанрлық-стильдік қасиеті сомдана түскен қазақ әдеби тілі қашан, қалай қалыптасқан деген сұрақ төңірегінде бірізді пікір жоқ. Зерттеушілердің бірі әдеби тілдің қалыптасуын ХҮ ғасырдан Асан қайғыдан, ал кейбіреулері XIX ғасырдың екінші жартысынан Абайдан басталады деген, т.б. түрлі тұжырымдарды ұстанады. Әдеби тілдің қалыптасып дамуы алдымен қоғамдық ой-сананың кемелденуіне, халықтың мәдени өрлеуіне, әсіресе көркем әдебиеттің кең өріс алуына тікелей байланысты. Өйткені көркем әдеби тіл таңдаулы сөз үлгілерінің жетістіктерін жинақтай отырып, жалпыға ортақ тілдік нормалардың қалыптасуына әсер етіп, әдеби тілдің негізгі тірегі қызметін атқарады. Сондықтан әдеби тілдің қалыптасу тарихы қазақтың төл көркем әдебиетінің бастапқы көрініс беруінен бастау алады.

XIX ғасырдың бірінші жартысындағы қазақ әдеби тілінің жай-күйін, өзіндік ерекшеліктерін танытып, даму бағыты мен нормалану үрдісін айқындайтын тілдік материал қатарында осы кезеңнің көрнекті өкілі Махамбет мұралары да танылады. XIX ғасырдың бірінші жартысына дейінгі кезеңге жататын ақын-жыраулар туындылары сияқты Махамбет мұралары да негізінен ауызша сақталып, ұрпақтан-ұрпаққа ауызша таралып келсе де, толығырақ сақталып, молырақ жеткендіктен, авторлығы айқын, күмән тудырмайды. Тілдік

ерекшеліктері де көп өзгеріске түспей, негізінен алғашқы түрін сақтап қалған. Кейбір зерттеушілердің жазба әдебиет осы кезеңнен басталады деген қорытынды жасауы да осыған байланысты болса керек. Әрине, бірақ бұдан ақын мұралары түк өзгеріске түспей, толық бізге жетті деген қорытынды шықпайды.

XIX ғасырдың бірінші жартысы қазақ қауымы үшін ерекше кезең еді. Сол кезеңдегі елдің тарихи, саяси, мәдени, экономикалық өмірінде көптеген өзгерістер болды. Осындай ірілі-уақты өзгерістер бұл кезеңде қазақтың сөз өнерін дамыта түсуге әсерін тигізбей қалмады. Бұл кезең өкілдерінің идеологиялық бағыттары біркелкі болмағанымен, соған қарамастан әдеби тіл тарихында олардың әрбірінің алатын орындары бар. Бұл кезеңдегі ақындар шығармалары секілді Махамбет өлеңдерінің тілінен де алғашқы хандық дәуірде жалпыхалықтық сөйлеу тілінің негізінде қалыптасқан әдеби тілдің әрі қарай жалғасып, халықтық бағытта дамуымен қатар жырланған тақырып аясында болсын, тілдік құралдарды пайдалануда болсын шеңбері кеңіп, биік өреге көтерілгені байқалады. Сөйтіп, бұл кезеңдегі Махамбет поэзиясы да алдыңғы кезеңнің заңды жалғасы болып табылады. Мәселен, халықтың «жақсыдан жаман туады, бір аяқ асқа алғысыз; жаманнан жақсы туады, атасын айтса нанғысыз,-» деген пайымын ақын:

Қасына адам барғысыз.

Жаманнан туған жақсы бар -

Атасын айтса нанғысыз! – деп өрнектейді.

Сондай-ақ бұл кезең ақындары шығармаларында байқалатын ауыз әдебиеті үлгілерінің әсері мол болу сипатын Махамбет ақын шығармаларынан да көруге болады. Мұның өзі ақындар шығармашылығы, авторлы әдебиет халықтың ауыз әдебиетімен тығыз байланысты екенінің, көркем поэзия тілі ауыз әдебиеті тілімен астасып жатқандығының да бір көрінісі болып табылады.

XIX ғасырдың басындағы қазақ ақындары шығармаларының тілінен көрінетін басты ерекшеліктің бірі – жалғастылық ұстанымына сәйкес осы кезеңде өмір сүрген ақындар шығармашылығынан орын алған халық ауыз әдебиетіндегі және XIX ғасырға дейінгі кезең әдебиеті, тіпті, орта ғасырлық түркі жазба ескерткіштерінде кездесетін сарындар, кейбір көркемдік тәсілдер, образ беру жүйесі, өлең құрылысындағы, ұйқасындағы сәйкестіктер, тіпті, жеке жолдар мен шумақтардың қайталануы сынды құбылыстар ақын шығармаларында да көптеп кездеседі.

Мысалы, Доспамбет жырау:

Қоғалы көлдер, қом сулар

Қоныстар қонған өкінбес, - десе, Махамбет:

Қоғалы көлдер, қом сулар

Кімдерге қоныс болмаған?-деп мазмұн сәйкестігін байқатады.

Немесе :

Абайласаң, жігіттер,

Мынау жалған сұм дүние

Кімдерден кейін қалмаған? – деп ақын халық ойын өрбітеді.

Бұл кезең әдебиетіндегі тағы бір ерекшелік ақындардың өз шығармаларында жалпыхалықтық тілді негізге ала отырып, соның сөз маржандарын іске жаратып, қажет деген жерде халық мақал-мәтелдерін де пайдаланып немесе сол ыңғайда нақыл сөз, жарасты аффоризмдер тудырып отыру да Махамбет шығармаларының да бір қыры.

Ежелгі дұшпан ел болмас,

Етектен кесіп жең болмас.

Немесе:

Туған ұлдан не пайда

Қолына найза алмаса,

Атаның жолын қумаса?

Болмаса:

Азамат ердің баласы

Аз ұйықтар да көп жортар, - деген ақын ой түйіндері, әрине, ақын өзі өмір сүрген дәуірдің сипатына сай еді.

Образды ой берудегі көркемдегіш тілдік тәсілдер, тұрақты оралымдар мен суреттеулер, тілдік құрылымдардың сәйкестіктері, олардың бірінен екіншісіне көшіп отыруы, ой-пікір ұқсастықтарымен бірге сөйлем, өлең жолдарының қайталанып келуі, ауыз әдебиетіндегідей айтылмақ ойға тікелей қажеттігі жоқ сөздер мен оралымдардың қолданылуы ақын шығармаларында да кездесіп отырады. Мысалы, Махамбет ақынның батырлар жыры үлгісінде жазылған «Соғыс» деген өлеңі мазмұны жағынан ғана емес, сыртқы түр, өлең құрылысы, буын саны мен өлшем, ұйқас ерекшеліктерімен әрбір сөйлемге, өлең жолына, ондағы әрбір сөзге үнемі мән беріп, мағыналық жүк арқалатып отырмайды, әрбір сөздің, сөйлемнің негізгі ойға қатыстылығы, әсемдік әсері, мәндік байланысы ескеріле бермейді. Сондықтан да өлеңге негізгі жинақты ойға тікелей қатысты болып, оны ширатып, шымыр етіп тұруға септігін тигізе алмайтын, керісінше арқауын босандатып жіберетін жеке жолдар мен сөздер, ауыз әдебиетінің жыр саласына тән болып келетін көбіне ұйқас үшін қолданылатын жолдар мен орамдар кездеседі:

Қарап тұрсақ әр жерден

Жау бір өрттей қайнайды,

Қайнағанмен қоймайды,

Мылтығын қардай боратып

Жетіп келді қамалға

Қамалды бұзып аларға...

Мұнда «Түніменен түйіндік» деген жолдың осылай берілуі ауыз әдебиетіндегі батырлар жыры үлгісі екені айқын көрініп тұр. Ал одан кейінгі «Таң атқанша тарандық, Таң ағарып атқан соң, Төңірек жаққа қарандық» деген жолдардың поэзиялық талап тұрғысынан басы артық, олар белгілі бір қажетті ой білдіріп, мағыналық жүк көтеріп, тұрған жоқ. Өйткені таң атқанша таранудың осы өлең білдіретін ойға қатысы жоқ, оны алып тастағаннан өлең мазмұнына нұқсан келмейді, демек оның орны ойсырап қалмайды, тіпті «таң атқанша тарану» міндетті де емес, тек өлеңнің сырт құрылысына, жол санына ғана нұқсан келуі мүмкін. Одан соң өрттей қайнаған жауды көру үшін «таң ағарып атқан соң барып төңірекке қарану да міндетті емес. Осындай арқауы босаң тармақтардың кездесуі де ауыз әдебиетінің үлгісі. Бірақ осыларға қарамастан көркем сөз кестесі, бұрын тілде бар, бірақ өзара тіркеспеген сөздерді тіркестіріп, образды ой білдіруде көркем поэтикалық тілдің көрінісі де аз емес:

Метафора:

Арыстан еді - ау Исатай!

Теңеу:

Қызғыштай болған есіл ер

Түлейде түнде жортқан жолбарыстай

Эпитет:

Балдағы алтын құрыш болат,

Қоғалы көлдер, құм, сулар

Кімдерге қоныс болмаған?

Ассонанс:

Ерулі атқа ер салмай,

Егеулі найза қолға алмай,

Еңку-еңку жер шалмай,

Ерлердің ісі бітер ме?!

Аллитерация:

Түн қатып жүріп, түс қашпай,
Тебінгі теріс тағынбай,
Темірқазық жастанбай,

Осындай ойға толы образды оралымдар, көп ойландырып, терең толғандыратын, сыры мол сиқырлы сөз кестелері ақын шығармашылығындағы сөз саптаудың басты көрсеткіші екенін көреміз. Ақын көркем әдебиет стилінде жаңа белгілерді анық көрсете бастаған үлгілер байқататын, жыраулық дәстүрден бас тартқан, ақындықтың жаңа үлгісін бастаған, көркем образ жасаудың асқан шеберлігін көрсеткен зергерлігімен танылады.

Әр ақын - өз заманының жаршысы. Махамбет ақын өлеңдерінің лексикасынан сол кезеңдегі сөздердің қолданылу ерекшелігін байқаймыз. Әрине, бір ақынның поэзиялық шығармаларында сол кездегі қазақ тілінің сөздік құрамы толық қамтыла бермейді. Онда негізінен поэзия тақырыбына байланысты белгілі лексикалық топтар көрініс беріп отырады. Сондықтан Махамбет өлеңдерінің лексикасындағы хан, сұлтан, ақсүйек, т.б. әлеуметтік топтарға байланысты атауларды есептемегенде, қару-жарақ атауларына байланысты, ұрыс-соғысқа байланысты жауынгерлік лексиканың жиі кездесуі заңды. Сонымен бірге көптеген сөздердің қолданылу ерекшеліктері осы кезең ақындарына ортақ болып келеді. Мысалы, алаш сөзі ел, халық мәнінде, қарындас сөзі туысқан, бауыр, жанашыр мәнінде қолданылады.

Зерттеушілердің көбі Махамбеттің сөз байлығы мысалы сол қатардағы ақын-жыраулардың лексикасымен салыстырғанда барынша бай, күрес идеясын жеткізу құралы ретінде жұмсалысқа түскен лексика екенін, қазақ поэзиясында өлең тілінің халықтық мүдде тұрғысынан идеялық құрал қызметінде жұмсалуды, саяси мән алуы Махамбеттен басталатындығын көрсетеді:

Аттанып едім көп үшін,
Көптің жинап мол күшін,
Дұшпанда кеткен сол көптің
Ежелден бергі кегі үшін.
Қара қазан, сары бала
Қамы үшін қылыш сермедік.

Ақын өлеңдерінің лексикасынан өз дәуірінің сипатын танытатын белгілерді айқын көре аламыз. Қазақ әдеби тілінің қоғамдық қызметі өзгеріп, жаңа сапаға ие болуына қоғамдық өзгерістер мен дамудың әсері мол. Әр кезеңдегі тарихи жағдайларда әдеби тілдің қолданысы ғана емес, сонымен бірге оның дами түсуіне, стильдік тармақтарының саралана түсуіне, жалпы әдеби тілдің жетіле, өркендей түсуіне, оның жеке салаларының толықсып жаңа сипат алуына, коммуникативтік қызметінің өркендеп, эстетикалық қызметінің әсерлі, әрлі бола түсуіне ықпалы зор.

Проблемалы оқыту технологиясы

Жаксылыкова Мақпал Жарқымбайқызы

Алматы қаласы Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық заң академиясының
2 курс магистранты

Уалиева Кундыз Арылбаевна

Алматы қаласы Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық заң академиясының
2 курс магистранты

Проблемалы оқыту кезінде мұғалімнің жетекшілігімен проблемалы жағдай жасалып, оқушылар оны шешуге белсенді түрде қатысады, осы іс-әрекеттің нәтижесінде оқушылар кәсіби білімді, дағды мен біліктерді меңгеріп, ойлау қабілеттерін дамытады.

Проблемалы оқыту ынталандырудың ерекше проблемалы түріне негізделеді, сондықтан материалдық дидактикалық мазмұнының тиісті дәрежеде, яғни проблемалы жағдайдың тізбегі ретінде берілуін талап етеді.

Ғылыми білім логикасының түп-төркіні проблемалы жағдайлардың логикасы болып табылады. Проблемалы жағдайлар мазмұнның белгісіздігіне қарай, проблемалықтың деңгейіне қарай, ақпарат сәйкессіздігінің түріне қарай, басқа да әдістемелік ерекшеліктеріне қарай әртүрлі болуы мүмкін. Проблемалы оқыту технологиясы – бұл проблемалы жағдайларды, оқушылардың белсенді танымдық қызметін ұйымдастыруға негізделген технология. Педагогикалық проблемалы жағдай белсенділікті оятатын әрекеттердің, таным объектісінің жаңалығын, маңыздылығын, сұлулығын және басқа да ерекшеліктерін айқындайтын мұғалім сұрақтарының негізінде туындайды. Психологиялық – проблемалық жағдай жасаудың өзіндік жеке ерекшеліктері бар. Тым қиын не тым жеңіл танымдық міндет оқушылардың ойында проблемалық жағдай туғызбайды.

Проблемалы жағдайларды оқу үрдісінің барлық, яғни жаңа тақырыпты түсіндіру кезінде, жаңа сабақты бекіту, тексеру кезеңдерінде ойластыруға болады. Мұғалім проблемалы жағдай (ситуация) туғызып, оның шешімін іздеуге оқушыларды бағыттайды. Сөйтіп, бала өз оқуының субъектісіне айналады, соның нәтижесінде бала жаңа білім игеріп, әрекет әдістерін меңгереді.

Проблемалық оқытудың өзіндік ерекшеліктері. Заманауи білімдендірудің мақсаты мамандарды шығармашылыққа дайындау екені даусыз. Шығармашылық дегеніміз жаңалықты (жаңа нысана, жаңа білім, жаңа проблема, жаңа әдіс) ашу. Осыған орай, проблемалық оқытудың өзі де шығармашыл процесс: бейқалыпты ғылыми-оқу мәселені бейқалыпты әдістермен шешу. Соңғы кезде кең тараған оқу түрінің мәні: мұғалім жаңа білімді дайын түрде баяндамай, оқушылардың алдына проблемалық сұрақтарды қойып, оларды шешудің жолдары мен тәсілдерін іздеуге бейімдейді.

Атамыш оқыту жаңадан ғана пайда болған жоқ. Кезінде бұған өз үлес қосқан педагог-ғалымдар: Сократ, Руссо, Дистерверг, Ушинский. Мысалы, Дистервергтің дәлелдеуінше, «жаман ұстаз ақиқатты айта салады, жақсы ұстаз оны іздеп табуды үйретеді».

Проблемалық оқытуды ойдағыдай іске асыру үшін шәкірттерге ұсынатын проблемалық сұрақтар жүйесін жасап шығу қажет. Ескеретін жайт: кез келген сұрақ проблемалы бола бермейді. Проблемалы сұрақтың жауабы дайын болмайды, оны оқушы міндетті түрде өзі іздеуі шарт. Ол сұрақ баланың сана-сезімінде қиындық туғызуы қажет. Оқушы іштей түйсінген ойлау қиыншылығы проблемалық жағдаят деп аталады. Проблемалық сұрақ, бір жағынан, қиын болуы, екінші жағынан, оқушының шамасына лайық болуы керек. Осындай проблемалық жағдаят туғызу, проблемалық сұрақ қою – проблемалық оқытудың алғашқы кезеңі.

Келесі кезеңінде бала іштей өз білімін талдап, таңдап, олардың жауап алуға жеткіліксіз екенін анықтайды да ізденіс жолына белсенділікпен түседі. Шінші кезеңде ол сұрақтың жауабын дұрыс шеше білу амалдарын, жаңа білімді меңгереді. «Мен білдім!» деген қуанышты жағдайға жетеді. Кейінгі кезеңдерде дұрыс жауапты тексереді, алғашқы гипотезамен салыстырады, алынған білім мен білікті қорытындылайды, жинақтайды.

Оқытушы проблемалық оқытудың барысында оқушы ойына, пікір қайшылықтарына дұрыс бағдар жасай отыра, жауап табу әдістерін үйретеді. Әдетте, оқытудың бұл түрі жаңа оқу материалын түсіндіру кезеңінде қолданылады. Сонымен, проблемалық оқытудың ерекшелігі: оқушыға дайын білім берілмей, одан проблемаларды ізденіс арқылы шешу талап етіледі.

Проблемалық оқытудың күшті жақтары:

- оқушылардың логикалық ойлау қабілетін арттырады;
- оқу еңбегіне қызығушылығын арттырады;
- оларды өздігінен саналы жұмыс істеуге үйретеді;
- берік білімге, оқытудың жоғары нәтижесіне жеткізеді.

Проблемалық оқытудың кемшіліктері:

- оқушылардың танымдық іс-әрекетін басқаруға әлсіз ықпал ету;
- мақсатқа жету үшін көп уақыт жұмсау.

Қазіргі мектептерде түсіндірмелі және проблемалық оқыту түрлері бірге қатар қолданылады. Білім беру – оқытудың тәрбие мен дамытудың үздіксіз үдерісі. Белгілі балалар психологы Д.Б. Эльконин дәлелдегендей, 3-10 жас аралығындағы балалар біріккен мәдени – білім беру саласында ортақ өмірмен дами отырып, ортақ тәрбиеленіп, ортақ оқып үйреніп өмір сүру керек [1, 102]. Яғни бұдан шығатын қорытынды – бұл сабақтастықтың яғни бастауыш сатыда мазалайтын сұрақтар проблемалары біреу ғана. Ол баланың тілін ой-өрісін, қиялы мен шығармашылығын дамыту болып, жаңа заман талабына сай жан-жақты дамыған жеке тұлға ретінде оқытып тәрбиелеу. Көрнекті психолог Л.С. Выготскийдің негізі бойынша «Бала дамуының ең шарықтау шегі – бұл тіл мен ойдың шығармашылығы деген екен [2, 44].

Оқу-тәрбиесінде мынадай өзекті яғни актуальды жерлерінде проблемалар бар: оқушылардың өз бетінше ойланып, әрекет етулері жеткіліксіз. Бір оқу міндетін басқа түрлі жолдармен өзгертіп, шеше білу қабілеттері, сонымен қатар алынған білім-білік дағдыларын қазіргі өмір мен ғылым, техника жаңалықтарымен байланыстырып, салыстырып, зерттеп өз болжамдарын жасау қабілеттері әлі де төмен деңгейде.

Ал мұның себебі қайда жатыр және бұл проблемаларды шешу үшін, білім үрдісінде инновациялық технологияларды оқып үйреніп өз іс-әрекетінде енгізу қажет деп ойлаймын. Білім берудің әр түрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәрбиеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар.

Проблемалық оқытудың мақсаты – ғылыми таным нәтижелерін, білімдер жүйесін ғана меңгеріп қоймай, сонымен бірге бұл нәтижелерге жету жолының өзіне де, процесінде меңгеру, оқушының таным дербестігін қалыптастырып, оның шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Проблемалық оқыту – ойлау операциялары логикасы талдау, қорытындылау және т.б оқушылардың ізденіс әрекетінің заңдылықтарын проблемалық ситуация, танымдық қызығушылығының, қажетсінуінің және т.б. басқасын ескере отырып оқу мен оқытудың бұрыннан мәлім тілдердің қолдану ережелерінің жаңа жүйесі.

Проблемалық оқыту шығармашылық жұмыстарды жүргізудің ең өнімді жолы болып табылады. Проблемалық оқытуда оқушылар бейтаныс, белгілі емес мәселелерді өз беттерінше шешуге жұмсайды [3, 72].

Проблемалық оқыту арқылы өнімді, тиімді нәтижеге қол жеткізу үшін мұғалім тарапынан проблеманы дәл, нақты қоя білудің де маңызы зор. Оқушылар проблеманы шешуде қиындыққа кезіксе, мұғалім оларды жетелеп, әдіс-тәсілдерін ұсынады.

Проблемалық оқытудағы оқушының шығармашылық іс-әрекетін бұлай тұжырымдауға болады:

- оқу материалының мазмұнын талдау, саралау;
- проблеманы ашу, өнім жасаушы шығармашылық еңбекке қол жеткізу;
- қорытынды жасау, өзіне-өзі баға беру, саралау.

Проблемалық оқытуға негізделген тапсырмалардың қай түрі болмасын, оқушылардың шығармашылық іс-әрекетін талап етеді, ол тапсырмалардың барлығы – оқушылардың шығармашылық қабілетін дарынын дамытуға бағытталады.

Проблемалық оқыту технологиясы дұрыс іздене білгенде, ол тіл дамытуда өнімді нәтижелі қорытынды береді.

Әдебиет:

1. Эльконин Д.Б. Детская психология. - М., 1960. - 384 с.
2. Выготский Л.С. Конкретная психология человека. – М., 1929. – 338 с.
3. Қапанова Р.Е. Проблемалық оқыту технологиясының кейбір мәселелері // Оқыту әдістемесі. – 2017. – Б. 72-77

Совершенствование деятельности юридических служб государственных органов Республики Казахстан

Кайдарова Ж.Г., магистрант

*Академии государственного управления при Президенте Республики Казахстан,
г. Нур-Султан*

Относительно организации деятельности юридических служб возникают вопросы, являющиеся весьма актуальными на практике и не подвергнутые достаточной теоретической проработке на современном этапе.

В частности, заслуживают более подробной регламентации такие вопросы, как методика организации и регулирования деятельности юридической службы, критерии оценки качества и эффективности деятельности юридической службы, о характере ответственности юрисконсультов за неблагоприятные результаты их работы, адекватный контроль и оценка труда юрисконсульта. [1]

В данной статье рассмотрена деятельность юридических служб государственных органов Республики Казахстан по участию в разработке проектов нормативных правовых актов.

В настоящее время в процессе разработки проекта нормативного правового акта существует проблема дублирования функций государственных органов и их структурных подразделений.

Проект нормативного правового акта, как правило, разрабатывается профильным подразделением государственного органа, после чего передается в юридическую службу для рассмотрения его на предмет соответствия законодательству. Следующим этапом разработки проекта является его направление в другие заинтересованные государственные органы, в которых также происходит рассмотрение проекта профильным структурным подразделением и юридической службой. Помимо этого, проекты должны быть направлены в определенных случаях для проведения экспертизы в Национальную палату предпринимателей, в экспертные, общественные советы, в Межведомственную комиссию по вопросам регулирования предпринимательской деятельности, уполномоченному органу по предпринимательству, а также может быть проведен анализ регуляторного воздействия.

Далее проект в обязательном порядке направляется в Министерство юстиции, которое проводит правовую экспертизу проекта.

После согласования с государственными органами проект нормативного правового акта (за исключением проектов актов центральных государственных органов и их ведомств) направляется в Канцелярию Премьер-Министра, где повторно проходит процедуру по согласованию с профильными и юридическим отделами.

Проекты актов президента проходят дополнительно аналогичную процедуру согласования в Администрации Президента.[2]

То есть юридическими службами многократно выполняется одинаковое действие для достижения одной цели - правовой экспертизы проекта нормативного правового акта, что приводит к “размытию” ответственности, снижению мотивации для качественной разработки правового акта, не целесообразному расходованию бюджетных средств.

В среднем, в центральных государственных органах работают 20 человек юридической службы. Это 3 руководителя управления с заработной платой – 150 тысяч тенге в месяц; 2 заместителя директора с заработной платой – 200 тысяч тенге в месяц; 1 директор департамента с заработной платой – 300 тысяч тенге в месяц; 7 главных эксперта с заработной платой – 130 тысяч тенге в месяц; экспертов с заработной платой – 90 тысяч тенге в месяц. Расчет общей заработной платы сотрудников юридических департаментов центральных государственных органов: $(3*150)+(2*200)+(1*300)*(7*910)*(7*630) = 2,7$ млн. тенге в месяц. Далее рассчитываем годовую оплату сотрудников юридической службы и умножаем на количество государственных органов (17): $2\,700\,000*12*17 = 550,8$ млн. тенге в год.

В каждом местном исполнительном органе области работают приблизительно 192 человек юридической службы. Это 2 руководителя отдела с заработной платой – 120 тысяч тенге в месяц; 3 главных специалиста с заработной платой – 100 тысяч тенге в месяц; 3 ведущих специалиста с заработной платой – 80 тысяч тенге в месяц. Расчет общей заработной платы сотрудников юридических отделов местных исполнительных органов (1 управление + аппарат акима): $(2*120)+(3*100)+(3*80) = 780$ тыс. тенге в месяц. Далее рассчитываем годовую оплату сотрудников юридической службы и умножаем на количество управлений в одной области (24): $780\,000*12*24 = 224,6$ млн. тенге в год. В итоге рассчитываем заработную плату сотрудников местных исполнительных органов 17 регионов Казахстана, умножив сумму годовой оплаты сотрудников местных исполнительных органов на 17: $(224,6*17) = 3,8$ млрд.тг. [3]

Таким образом содержание юридических служб государственных органов составляет приблизительно 4 млрд.тг. в год (аналогичная сумма предусмотрена в качестве затрат на строительство, реконструкцию и капитальный ремонт объектов образования Мангистауской области в 2020 году). [4]

Как известно, одним из требований, предъявляемых при поступлении на государственную службу и для ее прохождения, является знание законодательства в определенной сфере. Таким образом, участвуя в разработке проекта нормативного правового акта, специалист профильного отдела не должен нуждаться в дополнительной проверке его знаний юридической службой, учитывая, что данный проект проходит процедуру согласования с руководителями, со специалистами и руководителями профильных отделов других заинтересованных государственных органов, а также правовую экспертизу в Министерстве юстиции, Канцелярии Премьер-Министра.

В связи с этим предлагается исключить участие юридических служб государственных органов при разработке проектов нормативных актов путем согласования, а оставить эту функцию за профильными структурными подразделениями и государственными органами. В связи с последующим снижением объема работы сократить количество работников юридических служб, что будет соответствовать программным документам по необходимости создания компактного государственного аппарата.

Список использованных источников:

Сирота О. В., Организация деятельности юридических служб в органах и учреждениях уголовно-исполнительной системы, автореф. диссертации на соискание ученой степени к.ю.н., Москва 2008 г., стр. 4;

Постановление Правительства Республики Казахстан от 10 декабря 2002 года № 1300 “О Регламенте Правительства Республики Казахстан”;

Данные интранет-портала государственных органов, интернет-портала Агентства Республики Казахстан по делам государственной службы, <https://www.gov.kz/> (дата обращения 15 января 2020 года);

https://www.lada.kz/aktau_news/society/75599-v-2020-godu-byudzheta-mangistauskoy-oblasti-sostavit-bolee-148-milliardov-tenge.html (дата обращения 20 января 2020 года).

Improving the mechanism of public-private partnerships to development of Kazakhstan

Калижанова Камила Алтынбековна, магистрант

Казахский университет экономики, финансов и международной торговли

ABSTRACT: The scientific article is devoted to modern aspects of public-private partnership in the Republic of Kazakhstan. The purpose of the research is focused on developing models of factors of priority directions for the development of mechanisms for coordination of interests of the state and private business. Also, as part of scientific research prompted the author's vision of intensification of state participation in the corporate innovative industrial business in priority sectors of the economy. The main research methods are the analogy, synthesis, systematic approach.

Keywords: economic interests; public-private partnerships; corporate entrepreneurship; mechanism; innovation; sectors of the economy

Economic interests in various countries of the world and the world economic system as a whole are one of the main driving forces of socio-economic, scientific and technological progresses. Along with the private sector of the economy, a certain basic range of interests is inherent in the public sector. The economic interests of the state, in contrast to the private sector of the economy, are macroeconomic in nature and are focused on such priority aspects as:

- * intensification of economic growth trends and its qualitative indicators;
- * ensuring a high level of employment of the country's population and human development;
- * creating the basis for the development of creative production entrepreneurship focused on innovation and production of high-value-added products;
- * creating the economic and environmental development of the “green” economy [2].

In order to achieve the macroeconomic interests of the state in The Republic of Kazakhstan has established the institutional framework for public-private partnership, as well as a wide range of mechanisms for coordinating public and private interests in various areas of the country's production and economic activities. In General, the existing mechanisms for coordinating economic interests in the public-private partnership of the Republic of Kazakhstan are presented in figure 1.

The mechanisms of coordination of economic interests used in practice ensure the successful positioning of the Republic of Kazakhstan in the world economy according to such parameters as: entering the number of 50 competitive countries in the world; entering the number of countries with a high level of human development. [2; 3]

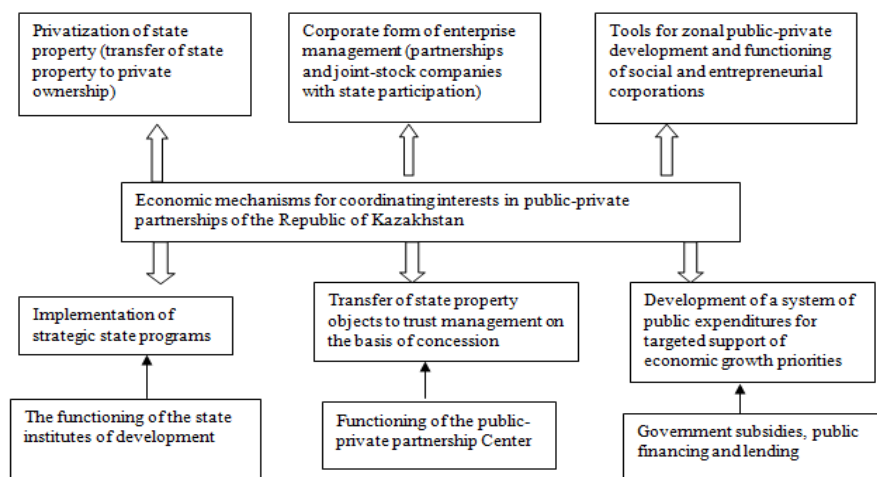

Figure 1. Model of economic mechanisms for coordinating interests in public-private partnership of the Republic of Kazakhstan.

Meanwhile, in the system of coordination of economic interests of the state and private enterprise remains unresolved a wide range of topical economic issues associated with resource orientation of economy, low level of innovative activity of industrial enterprises, a wide range of socio-economic problems. These problems and their solution serve as a target for improving the mechanisms for coordinating economic interests in public-private partnerships. In our opinion, a multi-factor model can be developed, as shown in figure 2.

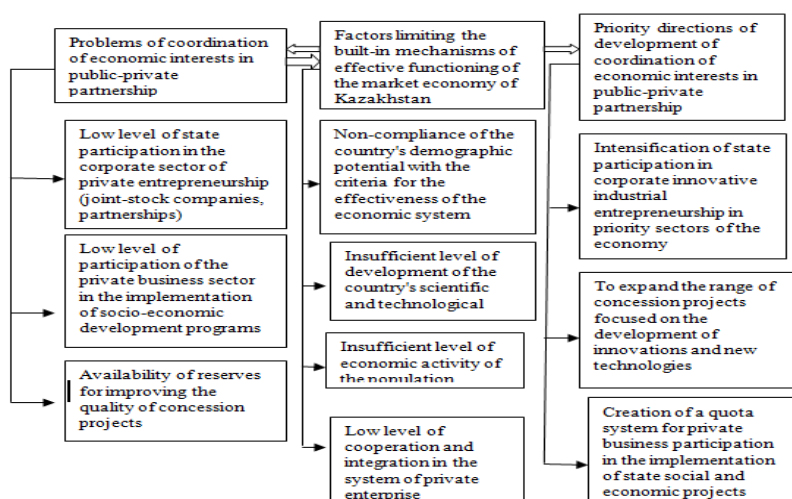

Figure 2. A multi-factor model of priority areas for developing mechanisms for coordinating interests in public-private partnerships.

In our opinion, as part of the implementation of priority directions for the development of coordination of economic interests in public-private partnership, special attention should be paid to the intensification of the state's participation in corporate innovative industrial entrepreneurship in priority sectors of the economy, including by improving the quality of concession projects.

Priority sectors of the economy for the implementation of public-private corporate projects should be:

- * mechanical engineering (instrument-making, machine-tool building, and automobile manufacturing);
- * production of building materials (building materials and modular construction structures for multi-purpose purposes);
- * agro-industrial complex (creation of large cooperatives in agriculture and large procurement enterprises in the agro-industrial complex);

* intellectual services industry (enterprises of service and technological infrastructure aimed at support and development innovative entrepreneurship, corporate universities of innovative type).

Corporate entrepreneurial projects in public-private partnerships should serve as a link between the commodity sector economy and creative innovative entrepreneurship aimed at the development of light industry, taking into account the acceleration of import substitution trends.

When developing corporate business projects in the public-private partnership, the tools of zonal public-private development (special economic zones) can be widely used. In General, an improved mechanism for intensifying the state's participation in corporate innovative industrial entrepreneurship in priority sectors of the economy is presented in figure 3.

Special economic zones with the support of the service and technological infrastructure of innovative entrepreneurship in the future should serve as a multiplier for the development of light industry in the areas of import substitution:

- * production of household chemicals;
- * production of household appliances, electronics;
- * production of spare parts, components, semi-finished products for the engineering and construction industry;
- * production of food products in a wide range and nomenclature;
- * other relevant areas, taking into account the specifics of the regions.

As an example, it can be noted that as part of the intensification of public-private partnership in the Pavlodar region, it is planned to creation and development of two special economic zones based on the chemical and metallurgical industries.

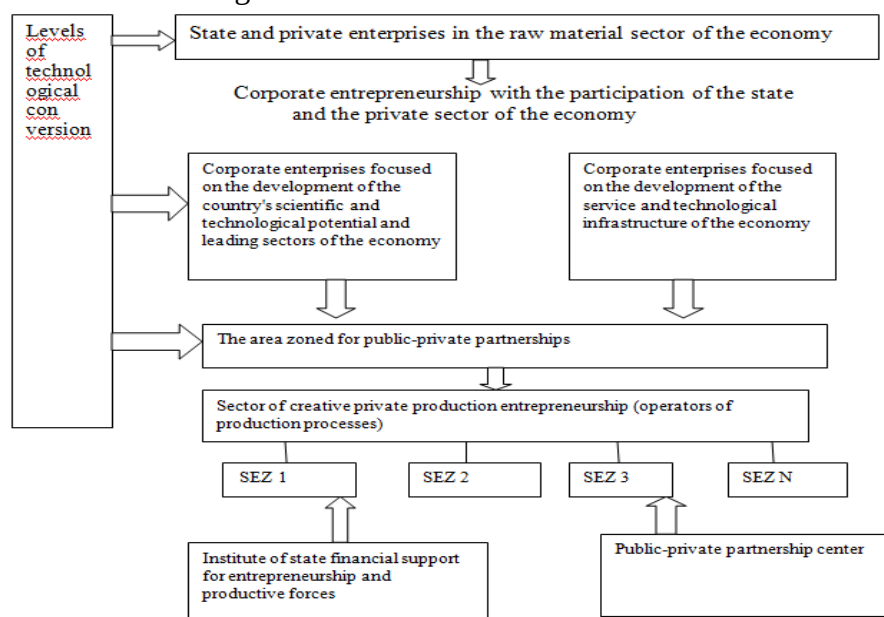

Figure 3. Mechanism for intensifying the state's participation in corporate innovative industrial entrepreneurship in priority sectors of the economy.

The practical application of the mechanism for intensifying the state's participation in corporate innovative production entrepreneurship in priority sectors of the economy will allow the formation of production clusters with complete closed production cycles with a high degree of redistribution of raw materials. This mechanism may be particularly relevant in the system of development of production and trade cooperation and the customs Union "Kazakhstan-Russia-Belarus".

In order to accelerate the transition of the economic structure of the Republic of Kazakhstan from industrial to post-industrial, in the near future, the vector of state policy should be directed to the formation of the intellectual services sector.

A post-industrial society is a society whose economy is dominated by an innovative sector of the economy with high-performance industry, knowledge industry, and competition in all types of economic and other activities.

In a post-industrial society, an effective innovative industry satisfies the needs of all economic agents, consumers and the population, gradually reducing their growth rates and increasing quality, innovative changes [1; 3].

As part of the functioning of a post-industrial society, there will be service and technological infrastructure has been formed. The sector of intellectual services, taking into account world practice, should cover such areas as:

- * research institutes, science and technology parks and;
- * financial consulting organizations and investment banking organizations;
- * logistics centers, engineering organizations, recruitment agencies, corporate universities of innovative type;
- * accounting, auditing and consulting organizations;
- * retail operator;
- * organizations that operate it processes;
- * legal organization.

In our opinion, improving the mechanisms for coordinating interests in public-private partnership on priorities for the development of economic sectors will allow:

- * accelerate the pace of industrialization of the Republic of Kazakhstan and the transition of the business sector of the economy to an innovative path of development;
- * organize the production of competitive products with a complete production cycle, focused on the final domestic consumers;
- * eliminate inefficient small and medium-sized businesses based on trade-intermediary and commercial entrepreneurship;
- * expand the scope of industrial entrepreneurship;
- * increase employment in the manufacturing sector;
- * create the basis for effective planning in the field of production development and human resources development;
- * create an effective foreign trade balance;
- * eliminate the binding of the national currency exchange rate to the currency of foreign countries;
- * create strong foundations of national security and stability that are not affected by external economic factors.

List of references:

1. Bell D. the Coming post-industrial society. Translated from English. Ed. 2-a, b. and d. M.: Academia, 2004. — 788 p.
2. McConnell, K. R., brew, S. L. Economics: principles, problems, and policy. Per. from the 14th eng. ed. Moscow: INFRA-M, 2003. — 972 p.
3. Post-industrial society theory and definition. Internet source: [Electronic resource] - access mode. - URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Постиндустриальное_общество.
4. Human Development Report 2013. The rise of the South: human progress in a diverse world. UNDP. One Area Of the United Nations. New York, 2013.
5. Global competitiveness report 2014-2015: the full data edition is published by the world economic forum as part of the global competitiveness and benchmarking network. 2014.

Роль стратегического менеджмента и проектов в развитии организации

Калин Аслан Беркинович, магистрант

Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш.Есенова,

Научный руководитель: Еркулова Г.С.

Каспийский государственный университет технологии и инжиниринга им. Ш.Есенова,

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы разработки стратегии развития предприятия и управления стратегическими проектами и оценки их эффективности с учетом стратегических приоритетов, исходя из общих целей бизнеса и влияния на бизнес его окружения.

Ключевые слова: стратегия развития, предприятие, стратегическое управление, оценка, приоритеты.

В настоящее время стратегия развития организации (*компании*) – является основополагающим стержнем в управлении организации (*компании*), которой необходимо обеспечить устойчивое экономическое развитие организации (*компании*), увеличение конкурентоспособности производимой им продукции и оказываемых услуг. Особенностью совершенствования стратегий развития организации (*компании*) является то, что каждая организация (*компания*) уникальна в своем роде, поэтому и процесс выработки стратегии для каждой фирмы сам по себе уникален. Он зависит от позиции фирмы на рынке, динамики ее развития, потенциала, поведения конкурентов, характеристик производимого товара или оказываемых услуг, состояния экономики, культурной среды и еще многих других факторов.

Повышение конкурентной борьбы, ускорение изменений в окружающей среде, стремительность развития изменений запросов потребителей, неожиданное появление новых возможностей для бизнеса, непредсказуемость некоторых факторов внешней среды таких как экономический, политический и другие - это далеко не полный перечень причин, приведших к резкому возрастанию значения стратегического управления. Важность исследования связана еще с тем, что, в связи с огромной конкуренцией на рынке необходим абсолютно новый подход к решению данных проблем и поэтому возникла необходимость разработать стратегию развития организации. Существующая в данное время рыночная ситуация изменяется невероятно быстро и происходящие изменения вынуждают руководителей фирм к разработке гибких, легко адаптируемых к условиям рынка стратегий развития.

Каждая отдельно взятая организация разрабатывает собственный план достижения целей. В основу которой входит разработка маркетинговой стратегии и тем самым на нее ложится анализ перспектив развития организации при определенных предположениях об изменении во внешней среде, в которой она функционирует. Важнейшим элементом данного анализа является определение позиций организации в конкурентной борьбе за рынки сбыта своей продукции, увеличение потребителей и прибыли.

Для достижения поставленной перед собой цели организации необходимо разрешить следующие задачи:

- установить роль стратегического менеджмента в организации работы фирмы;
- обдумать этапы разработки и реализации стратегии фирмы;
- изучить методы стратегического анализа;
- дать объективную характеристику фирме;
- проанализировать существующую стратегию;
- провести конкурентный анализ фирмы;

- дать предложения по направлению совершенствования стратегии развития фирмы и пути реализации выбранных стратегий развития.

В последнее время руководители организации (*компаний*) все чаще говорят о новых подходах к стратегическому планированию и управлению. Стратегический менеджмент приобретает все большее значение в управлении фирмой. Стратегический менеджмент - это программный способ мышления и управления, обеспечивающий согласование целей, возможностей организации (*компаний*) и интересов их работников. Он предполагает не только определение генерального (основного) курса деятельности (поведения) организации (*компаний*) и организацию дела на его основе, но и повышение мотивации, заинтересованности всех работников в его реализации. Сегодня область применения стратегического менеджмента чрезвычайно многообразна. Он дает огромные преимущества организациям, функционирующим в различных сферах жизнедеятельности современного мира. Эти преимущества заключаются в рациональном использовании ограниченных ресурсов и главным образом времени. Также, стратегический менеджмент рождает чувство уверенности у персонала организаций и их менеджеров, способствует последовательной разработке и реализации управленческих решений, ориентирует на устойчивое развитие в условиях рынка.

Стратегическое управление - является видом деятельности по управлению, состоящий в реализации выбранных перспективных целей через осуществление изменений в организации. Можно выделить следующие основные принципы стратегического управления:

1. Обоснованный и обдуманный выбор целей и стратегий развития фирмы. Этот процесс развития фирмы полон различных противоречий. Для их разрешения должны разрабатываться более оптимальные решения в области создания новой продукции, ее продвижения на рынки сбыта, проектирования технологий и др., определяющие возможности фирмы.

2. Постоянный поиск новых форм и видов деятельности для повышения конкурентоспособности фирмы.

3. Обеспечение соотносительности между организацией и внешней средой, управляющей и управляемой подсистемами организации и ее элементами. Под соотносительностью понимается некоторое конкретное соотношение между отдельными частями и элементами системы, которое определяет наилучшие условия функционирования и развития фирмы.

Вывод: Таким образом в заключении хотелось бы отметить, что разработка стратегии начинается со сбора и аналитической обработки всей возможной информации - о самой организации, его производственном, экономическом, финансовом, кадровом потенциале, производимых товаров и услуг, о системе сбыта производимого товара, сегментах рынка, на которых оно действует, возможностях экспорта, конкурентах и товарах, которые они выпускают и т.п. Стратегия должна четко отвечать на вопросы: какой товар выпускать сегодня, завтра и послезавтра и для кого, что выпускать - готовые изделия или комплектующие, как сделать товар конкурентоспособным, кто является основным потребителем товара, какой должна быть товаропроводящая сеть, нужен ли партнер и если да, то кто будет партнером и какую форму сотрудничества с ним избрать, какой должна быть ценовая политика предприятия и т.д. и т.п.

Литература

1. Ананьева Р. В. Стратегия развития компании //Транспортное дело России. -2016.- № 8. - С. 61-65.
2. Грашина М., Дунган В. Основы управления проектами. — СПб: «Питер», 2015. — 204 с.
3. Павлов К. В., Селин И. В. Стратегия долгосрочного развития производственной компании // Вестник Челябинского государственного университета. — 2016. — № 26. — С. 108–111.
4. Управление проектами / Под ред. Дж.К.Пинто — СПб: Питер, 2015. — 464 с.

5. Богомолов, В.А. Стратегический менеджмент и внутрифирменное планирование / В.А.Богомолов, В.Я. Рейгасс.- М.: МГАП Мир книги, 2007

Бастауыш сыныптарда білім беру саясатын оңтайландыру және салауатты өмір салты туралы түсінік қалыптастыру мәселелері

Калкабаева Сейсенкуль Ахметовна,

Медицина ғылымдарының докторы, профессор

Лесбек Айым Абдиманапқызы

биология кафедрасының 4 курс студенті

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, Шымкент қ.

Аннотация

Мақалада білім беру үдерісін оңтайландыру және балаларда салауатты өмір салтын қалыптастыру бойынша Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық актілерін ретроспективті талдау нәтижелері көрсетілген. Бұл мектептердің бес күндік оқу аптасына көшуі, барлық сыныптарда оқу жүктемесін және үй тапсырмасының көлемін азайту. ДДҰ қабылдаған стратегиялық құжаттар келтірілген, бұл құжаттарға Қазақстан да қосылған. Соңғы жылдардағы зерттеулер балалардың бірінші сыныпқа денсаулық жағдайында қандай да бір ауытқулармен келетінін дәлелдеді. Талдау ең маңыздысы ерте жастан бастап-ақ балалардың өз денсаулығына белсенді көзқарасын тәрбиелеу қажеттілігі болып табылатынын көрсетті.

Салауатты өмір салтын қалыптастыру өмір сүру стилі мен тұрмыс салтын өзгерту, зиянды әдеттерге қарсы күресте гигиеналық білімді пайдалана отырып, оны сауықтыру, өмірлік жағдайға байланысты жағымсыз жақтарды еңсеру арқылы халықтың денсаулығын нығайтудағы бастапқы алдын алудың маңызды тетігі болып табылады [1]. Сондықтан ерте жастан бастап балалардың өз денсаулығына деген белсенді қарым – қатынасын тәрбиелеу, денсаулық адамға табиғат сыйлаған ең үлкен құндылық екенін түсіну өте маңызды және өзекті.

Жұмыстың мақсаты бастауыш сыныптарда білім беру үдерісін оңтайландыру және салауатты өмір салты туралы түсінік қалыптастыру мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық актілерін ретроспективті талдау болып табылады. Ел Үкіметі білім беру үдерісін оңтайландыру және балалардың салауатты өмір салтын қалыптастыру бойынша үлкен жұмыс жүргізуде. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңында (3-бап) білім беру саласындағы мемлекеттік саясат принциптерінің арасында білімнің зайырлы, гуманистік және дамытушылық сипаты, азаматтық құндылықтардың басымдығы, адамның өмірі мен денсаулығы, тұлғаның еркін дамуы бірінші кезектегі принциптер ретінде аталған. «Білім алушылардың, тәрбиеленушілердің денсаулығын сақтау» 48-бабында білім беру ұйымдарында білім алушылардың, тәрбиеленушілердің науқастануын болдырмау, денсаулығын нығайту, тән саулығын жетілдіру, салауатты өмір салтын қалыптастыру жөніндегі қажетті шаралардың орындалуы қамтамасыз етілетіні анықталған. Білім алушылардың, тәрбиеленушілердің оқу жүктемесі, сабақ режимі мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары, санитариялық-эпидемиологиялық ережелер мен нормалар, оқу жоспарлары мен денсаулық

сақтау және білім беру органдарының ұсынымдары негізінде әзірленген білім беру ұйымдары бекітетін ережелермен айқындалады [2].

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы елімізде сапалы білімге қол жеткізуді қамтамасыз ету арқылы қазақстандық білімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру, адами капиталды дамыту міндетін алға қояды [3].

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының (бұдан әрі - ДДҰ) деректері бойынша адам денсаулығы небәрі 10% - ға денсаулық сақтау жүйесіне және 50% - ға адамның қоршаған ортасының, таңдау құқығының, өмір сапасының және денсаулықты нығайту мүмкіндіктерінің қол жетімділігінің әсерімен қалыптасатын өмір сүру салтына тәуелді болады екен. Дүниежүзілік қоғамдастықтың сырқаттану ауыртпалығын, ерте өлім-жітімді азайтуға және денсаулықты нығайтуға жоғары мүдделілігін ескере отырып, ДДҰ бірнеше стратегиялық құжаттарды, атап айтқанда: Алкоголь жөніндегі Еуропалық іс-қимыл жоспары (2000), Темекіге қарсы күрес жөніндегі ДДҰ шекті конвенциясы (2003), балалардың өмір сүру жағдайлары мен денсаулығын жақсарту жөніндегі Хельсинков Декларациясы және іс-қимыл жоспары (2004), Тамақтану, дене шынықтыру және денсаулық саласындағы ғаламдық стратегия (2004), Жаһандану жағдайында денсаулықты нығайту жөніндегі Бангкок декларациясы (2005), Жұқпалы емес аурулардың алдын алу және онымен күресудің Еуропалық стратегиясы (2006), Семіздікпен күрес жөніндегі Еуропалық Хартия (2006) құжаттарын қабылданды, бұл құжаттарға соңғы жылдары ғана Қазақстан да қосылған. Аталмыш құжаттар елдерге халықтың денсаулығын сақтау және нығайту жөніндегі тиімді кешенді бағдарламаларды әзірлеуге және жүзеге асыруға белсенді ықпал етеді.

2008-2016 жылдарға арналған «Салауатты өмір салты» мемлекеттік бағдарламасында түпкілікті шешуді қажет ететін белгілі бір күрделіліктерге тап болған салауатты өмір салтын қалыптастыру үдерісін күшейту тәсілдерінің бірі оның үздіксіздігін қамтамасыз ету болып табылады, оған «білім беру және денсаулықты өмір бойы нығайту» қағидатын енгізу арқылы қол жеткізіледі [4].

Мысалы, оқушыларға салауатты өмір салты дағдыларын оқыту және үйрету үшін 1998 жылдан бастап білім беру жүйесінің ұйымдарында барлық деңгейлерде факультативтік сабақ ретінде қалай денсаулықты сақтау керектігі жөніндегі - «Валеология» пәні енгізілген, алайда 2006 жылға қарай «Валеология» пәні енгізілген мектептер саны 72% - ға, ал 2011 жылы 10% - ға дейін азайды. Бағдарламаны іске асыруда балалар мен жасөспірімдерді гигиеналық оқыту шешімін табуды қажет ететін күрделі мәселе болып қалуда. Алайда, соңғы жылдардағы зерттеулер көрсеткендей, балалардың 30-35 % - ы 1-ші сыныпқа денсаулық жағдайында қандай да бір ауытқулармен келеді. Мектеп бітірушілердің ішінде 80% - дан астамын денсаулығында мін жоқ деп айтуға болмайды. Осындай денсаулық жай-күйі әлеуметтік-экономикалық және экологиялық факторлардың ұзақ уақыт қолайсыз әсерінің нәтижесі ғана емес, сондай-ақ бірқатар төмендегідей педагогикалық факторлардың нәтижесі: авторитарлық педагогиканың стресстік тактикасы, оқу үдерісінің қарқыны, мектепке дейінгі жүйелі оқытудың ерте басталуы, оқыту бағдарламалары мен технологияларының оқушылардың функционалдық және жас ерекшеліктеріне сәйкес келмеуі, оқу үдерісін ұйымдастыруға қойылатын қарапайым физиологиялық-гигиеналық талаптарды сақтамау, баланың денсаулығын сақтау және дамыту мәселелерінде педагогтардың біліктілігінің жеткіліксіздігі, балалардың денсаулығын сақтау мәселелеріндегі ата-аналардың жаппай сауатсыздығы, қолданыстағы дене тәрбиесі жүйесіндегі және медициналық қызмет жұмысындағы елеулі кемшіліктер.

Осыған байланысты білім беру жүйесінің басым міндеттерінің бірі балалардың денсаулығын сақтау және нығайту үшін жағдай жасау, олардың басты адами құндылық ретінде олардың денсаулыққа деген көзқарасын қалыптастыру болуы тиіс. Білім беру - тәрбие үдерісін және балаларды оқыту талаптарын оңтайландыру мақсатында «Білім

алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау жүргізудің үлгі ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің бұйрығы шықты [5]. «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгі қағидаларын бекіту туралы» ҚР Үкіметінің Қаулысы шықты [6]. Мектептер бес күндік оқу аптасына көшірілді. Н. Назарбаев: «Біз Экономикалық даму мен ынтымақтастық ұйымдарына ықпалдасудамыз және біз дәйекті әрекет етуіміз керек. Барлық дамыған елдердің мектептерінде бес күндік оқу аптасы қолданылады. Бұл баланың қалпына келуіне, педагогқа – демалуға және сабаққа дайындалуға мүмкіндік береді. Ғалымдар оқу аптасының ұзақтығы қысқарған кезде оқытудың нәтижелілігі артатынын ғылыми тұрғыда дәлелдеді.

«Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру шаралары туралы Елбасының Жарлығына сәйкес орта білім беруде оқу жүктемесін азайту бойынша шаралар қабылданды [7]. Осыған байланысты барлық сыныптардағы жүктеме азайтылған Үлгілік оқу жоспарлары әзірленді. Бастауыш мектепте: 1, 2 сыныптарда – аптасына 2 сағаттан, 3, 4 сыныптарда – 3 сағаттан жүктеме азайтылды.

Ы. Алтынсарин ат. Ұлттық білім академиясы 2018 жылы «2018-2019 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде білім беру үдерісін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» нұсқаулық-әдістемелік хат әзірледі [8]. Бұл хатта оқу жүктемесін азайту туралы айтылады. Оқу жүктемесін төмендету мақсатында Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында үй тапсырмасын ұйымдастыру және орындау жөніндегі әдістемелік ұсынымдар әзірленді [9]. Үй тапсырмасының көлемі және оны орындауға бөлінген уақыт іс жүзінде екі есе қысқарды.

Профилактикалық жұмыс тек қауіп факторларын жоюға ғана емес, сонымен қатар денсаулық детерминанттарын талдау мен оңтайландыруға негізделуі тиіс. Денсаулық детерминанттары - бұл жекелеген адамдардың немесе халықтың денсаулық жағдайын анықтайтын жеке, әлеуметтік, экономикалық және экологиялық факторлар қатары (ДДҰ). Денсаулықты нығайту жөніндегі қызметтің нәтижелері жай ғана аурудың болмауымен немесе салауатты өмір салтын жүргізумен есептелмеуі тиіс. 1986 ж. Оттава денсаулықты нығайту хартиясында денсаулықты нығайту бойынша қызметтің бес бағыты тұжырымдалған: мемлекеттік денсаулық саясатын әзірлеу, қолайлы орта құру, қоғамдастықтың денсаулық мүддесіндегі іс- әрекетін күшейту, жеке тұлғалық дағдылар мен іскерлікті дамыту, денсаулық сақтау қызметтерін қайта бағдарлау.

Жүргізілген сараптама негізінде ел Үкіметі білім беру үдерісін оңтайландыру және балалардың салауатты өмір салтын қалыптастыру бойынша үлкен жұмыс жүргізіп жатқаны жөнінде қорытынды жасаймыз. Жас ұрпақ әртүрлі оқыту және қалыптастырушы ықпалдарға бейім. Демек, салауатты өмір салтын бала жастан бастап қалыптастыру қажет, сонда өз денсаулығына қамқорлық негізгі құндылық ретінде мінез-құлықтың табиғи түріне айналады. Оқушылардың хабардарлығын арттыруды қамтамасыз ету үшін балаларды, жасөспірімдерді гигиеналық оқыту мәселелерінің шешімін табу қажет.

Әдебиеттер тізімі

1. Сатпаева Х.К. Валеология: оқу құралы.-Алматы: Эверо, 2007.-240с.
2. ҚР «Білім туралы» Заңы, 2007 ж.
3. ҚР Президентінің «2016-2020 жылдарда білімді дамудың мемлекеттік бағдарламасын» бекіту туралы 2016 жылғы 1 наурыздағы №205 Жарлығы.
4. 2008-2016 жылдарға арналған «Салауатты өмір салты» бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 21 желтоқсандағы №1260 Қаулысы.

5. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 14 маусымдағы № 272 бұйрығы.

6. «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгі қағидаларын бекіту туралы» 10.05.2018ж. №254 ҚР Үкіметінің Қаулысы.

7. Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі шаралар туралы »Жарлығы.

8. Нұсқаулықтар мен хаттар «2018-2019 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта мектептерінде оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы», Ұлттық білім академиясы Алтынсарин, Астана, 2018 жыл.

9. «Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында үй жұмысын ұйымдастыруға және аяқтауға арналған әдістемелік ұсынымдарды» бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2017 жылғы 24 сәуірдегі № 182 бұйрығы.

Теплообмен урановой сферы в охлаждаемом потоке

Каримов Султан Ахметжанович, учитель физики

Назымбеков Ғабит Ильясұлы, учитель физики

Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления в г. Алматы

***Аннотация:** Ключевой проблемой при построении нового геометрического и конструктивного типа ядерного реактора четвертого поколения является оптимизация конфигурации охладителя. В настоящей работе представлена математическая модель урановой сферы, находящейся в интенсивном потоке нейтронов и обтекаемой ламинарным охлаждающим потоком. Проанализирована детальная картина разности температур и гидродинамической скорости и ее давления охлаждающего потока вокруг сферы, нагретой внутри реакциями ядерного деления. Аварийные случаи в работе ядерного реактора связаны главным образом с теплопередачей охладителя из активной зоны, где расположены тепловыделяющие элементы, в парогенератор при остановке транспортировки охладителя из-за неожиданного прерывания или его утечки. В статье раскрывается некоторый определенный парст технической проблемы от анализа ее возникновения до путей ее полного решения.*

В планируемой работе предполагается на основе программных пакетов COMSOL и MNCP (программа для расчета критичности произвольных тепловыделяющих объектов на предмет критичности системы, где под критичностью понимается плотность нейтронов в данной точке конструкции) провести работу под прогнозу различных аварийных ситуаций, возникающих при работе ядерного реактора. Нужно отметить, что доверие к численным расчетам в настоящее время увеличивается и это связано в первую с тем, что модели и способы их численной реализации качественно возросли из –за значительного повышения надежности сходящихся схем расчета, а также этот рост доверия связан как с увеличением компьютерных мощностей, так и по по причине готовых, достаточно простых и проверяемых сервисных методов расчета дифференциальных уравнений описывающих нестационарные процессы как в активной зоне реактора так и в ее периферийных зонах. Проведение натурных измерений не только является не приемлемым с точки зрения экономических и интеллектуальных затрат которые идут на строительство испытательных стендов, но и с точки

зрения реализации процесса измерения и подобия такого рода ситуаций в эксперименте. В то же время математическое моделирование позволяет не только строить модели для самых невероятных гипотетических ситуаций, но реально прогнозировать возможность такого рода стечения обстоятельств на расчетных моделях. Программа MCNP, созданная в Национальной Лос-Аламосской лаборатории является идеальным программным пакетом для расчета критичности произвольных сборок и позволяет рассчитать нейтронные потоки как в центре активной зоны реактора так и на периферии.

Программный модуль COMSOL позволяет интегрировать различные физические процессы в одну математическую модель, что представляется наиболее важным для предсказания поведения энергетической установки в нештатных и аварийных ситуациях

В планируемой магистерской диссертации, предлагаемая работа которой должна быть выполнена в течение трех лет, мы собираемся скомпилировать и запустить математические модели на базе мощных программных пакетов ComSol и MNCP (программа для расчета коэффициентов критичности произвольных объектов деления топлив при наличии различных систем безопасности, где критичность относится к плотности нейтронов в данной точке исследуемого пространства) для работы в условиях различных прогнозируемых аварийных ситуаций, возникающих при эксплуатации ядерного реактора. Следует отметить, что достоверность численных расчетов в настоящее время растет и это связано прежде всего с тем, что модели и методы их численной реализации качественно повышаются, значительно повышается надежность сходящихся расчетных схем, а также с ростом достоверности, связанной как с увеличением вычислительной мощности, так и с увеличением реализуемости расширенных за счет достаточно простых и проверяемых сервисов методов расчета дифференциальных уравнений, описывающих нестационарные процессы в активной зоне реактора и ее периферийных областях. Проведение реальных измерений не только неприемлемо с точки зрения экономических и интеллектуальных затрат, но и по той причине, что ввод в строй испытательных площадок вызовет дополнительные непредсказуемые ситуации, а также по причине и последствиям реализации процесса измерений и сходства такого рода ситуаций в эксперименте эти эксперименты могут оказаться далеко не теми, о которых идет речь. В то же время математическое моделирование позволяет не только построить модель для самых невероятных гипотетических ситуаций, но и спрогнозировать ожидаемые ситуации и найти управляющие шаги для обоснования предполагаемой возможности такой аварии, как стечение обстоятельств в проектируемых моделях. Программа MCNP, созданная в Лос-Аламосской Национальной лаборатории, представляет собой идеальный программный комплекс для расчета критичности произвольных сборок и позволяет рассчитывать потоки нейтронов в центре активной зоны реактора и на периферии.

Программный модуль COMSOL позволяет интегрировать различные физические процессы в математическую модель, что наиболее важно для прогнозирования неконтролируемого повышения мощности на станции в аварийных и аварийных ситуациях.

Детальный анализ поведения различных реакторных систем в аварийных ситуациях является одним из первых и обязательных этапов проектирования каждой атомной электростанции. Оценка последствий гипотетических аварий требует расчета динамики ядерных, физико-химических и теплогидравлических процессов при развитии таких видов аварий.[1]. При проектировании атомных энергетических систем обязательным является рассмотрение поведения различных реакторных систем в аварийных ситуациях: при отказе устройства, повреждении системы охлаждения, при разрыве трубопроводов, насосов и т.д. На первом этапе для решения этой задачи должна быть создана математическая модель, которая будет нормально эксплуатироваться и управляться существующими технологиями, затем в эту модель будут введены различные типы возмущений, отражающие нарушения прогнозируемых процессов, а также любые новые процессы, происходящие только в случае аварий. Обычно гипотетические аварии ядерных реакторов описываются путем создания

очень сложных математических моделей с использованием высокопроизводительных вычислений. Эти модели являются результатом многолетней работы больших групп ученых, и их применение, безусловно, потребует решения вышеупомянутых технических проблем (предотвращение аварий и разработка мер по их устранению), связанных с экономичностью процесса. Одним из важнейших аспектов безопасности (надежности) ядерной системы является система охлаждения, повреждение которой приведет к возникновению аварийных ситуаций. Данная статья посвящена данной стороне проблемы безопасности ядерных реакторов.

1 Основные уравнения

Скорость распространения пространства вокруг сферы дана в [2] и равна:

$$\vec{V} = -\frac{3R}{4} \frac{\vec{u} + \vec{n}(\vec{u} * \vec{n})}{r} - \frac{R^3}{4} \frac{\vec{u} - 3\vec{n}(\vec{u} * \vec{n})}{r^3} + \vec{u} \quad (1)$$

Давление в областях границы определяется:

$$p = p_0 - \frac{3}{2} \eta \frac{\vec{u} \vec{n} R}{r^3} \quad (2)$$

Где, R-радиус сферы, r –сферическая координата, $\vec{u}$ – вектор скорости сферы, η – вязкость.

Для зависящей от времени зависимости скорости потока и температуры и пространственной зависимости температуры в нагретой соседней области имеем следующие основные уравнения

$$\rho \frac{d\vec{V}}{dt} + \rho(\vec{V} * \nabla) = \nabla \left[\rho + \mu \left(\frac{dV_i}{dx_k} + \frac{dV_k}{dx_i} \right) \right] + \rho \vec{g} \quad (3)$$

$$\rho C_p \frac{dT}{dt} + \rho C_p \vec{V} * \Delta T = \nabla(\chi \nabla T) + \frac{\mu}{2C_p} \left[\frac{dV_i}{dx_k} + \frac{dV_k}{dx_i} \right]^2 + W(x, y, z) \quad (4)$$

Где ρ , C_p , μ , $\vec{V}$, T , W плотности протекающей жидкости, теплоемкость жидкости, мощность сферической генерации энергии.

Граничные условия

$$\vec{V}(x_0, y_0, z_0) = 0 \quad (5)$$

$$T(x_0, y_0, z_0) = T_w(x_0, y_0, z_0) \quad (6)$$

где x_0 , y_0 , z_0 нагретая поверхность сферы.

2 Математическая модель

Математическая модель была создана из урановой сферы, расположенной в середине цилиндра, обтекаемого ламинарным охлаждающим потоком. Начальная температура урановой сферы-1000 (С), температура охлаждающего потока-0(С). Также мы предполагаем, что сфера урана генерирует около 2 000 (Вт/м³) тепла. При выполнении граничного условия скорость течения равна нулю ($u = 0$), а теплопередача не происходит $n \cdot (k \Delta T) = 0$. Радиус урановой сферы-0,3 метра, радиус цилиндра-1 метр, высота-6 метров. Давление в цилиндре составляет 11 000 (Па). С одной стороны цилиндра вода поступает с давлением 20 000 (Па), со второй стороны вода выходит с давлением 10 000 (Па) и с обеих сторон расход нагнетания равен 0,1 (м³/с). Следующие рисунки описывают температуру и скорость на цилиндре после того, как через 1 секунду охлаждающая жидкость начнет свое движение.

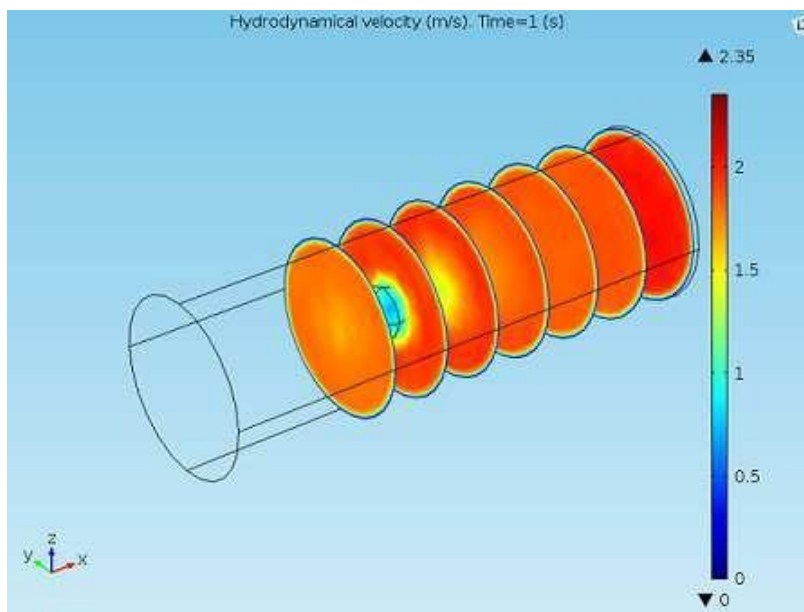

Рисунок-1. Гидродинамическая скорость охлаждаемой жидкости как функция зависимости от времени

Показано, что теплоотдача от сферы поддерживается за счет вязкости теплоносителя и может быть оценена в контурной системе охлаждающей жидкости вокруг активной зоны ядерного реактора. Увеличение интенсивности деления ядер приводит к увеличению пограничного слоя, в котором теплопередача наиболее эффективна.

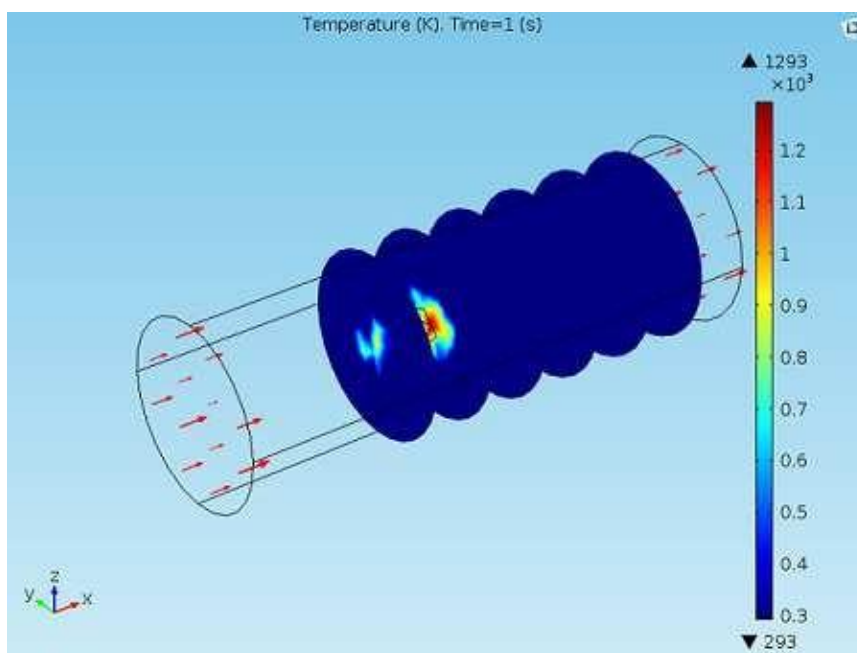

Рисунок-2. Распределение температуры в охлаждаемой жидкости через секунду

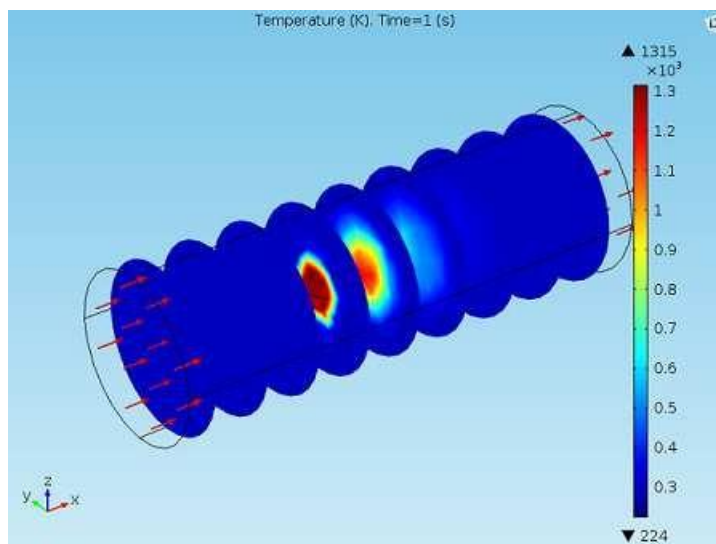

Рисунок-3. Распределение температуры в охлаждаемой жидкости вокруг нагретой сферы при высокой интенсивности нейтронного потока

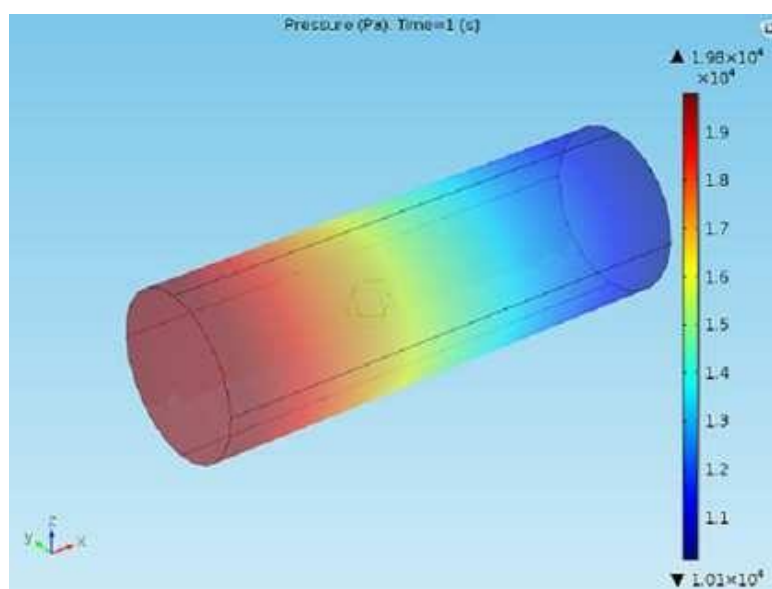

Рисунок-4. Распределение давления охлаждаемой жидкости вокруг сферического источника тепла.

3 Заключение

В настоящей работе проанализированы тепловые характеристики станции АЭС и показано, что распределение температуры в таких типах движущихся жидкостей в интенсивных тепловыделяющих физических объектах определенной геометрии имеет большое значение для оптимального технического проектирования ядерных реакторов четвертого поколения. Высокотемпературные реакторы газового охлаждения малой мощности очень нужны в промышленности не только из-за их преимуществ в системах безопасности, но и из-за простоты конструкции. Но найти эффективную скорость охлаждения в таком типе реактора - одна из главных проблем, которая должна быть далее более изучено и проанализировано

Литература

1. Петухов Б.С., Генин Л.А., Ковалев С.А. Теплообмен в ядерных энергетических установках, 1974, Издат.: Атомиздат, стр. 408.
2. Ландау Л.Д., Лифшиц Е.М. Гидродинамика. Москва "Наука" 1988

Мамандығым - менің болашағым

Қасаева Назым Асқарқызы

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ «Экономика» мамандығының 4 курс студенті

Жетекшісі: Айтбембетова А.Б.

Экономика ғылымының докторы профессор м.а.

Алматы қаласы Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Экономика және бизнес жоғары мектебі

Адамзат баласы осы қиындығы мен қызығы қатар жүретін мынау дүниеде қанша жыл өмір сүрсе де, қандай іспен айналысса да өміріндегі ең бір ұмытылмас кездер университет қабырғасындағы керемет шақтар. Мен де осы бір керемет кезеңнің табалдырығын аттап, балалық шақпен қоштасып, жаңа бір белеске аяқ бастым. Менің Алатаудай асқақ арнамым мені қаламыздағы Әл – Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетіне жетеледі. Мен университеттің есігін айқара ашқан күннен бастап, мені жаңа әлем, жаңа адамдар, жаңа достар күтіп тұрғанын, оған қоса мойнымда үлкен жауапкершіліктің барын сезіндім. Өйткені осындай заңғар университеттің студенті атану әркімге бұйыра бермес бақ деп білемін. Қазір сол арнамымда болған университетте, жүрегіммен және ата-анаммен кеңесіп таңдаған сүйікті мамандығым «Экономика және Бизнес Жоғары мектебі» факультетінде оқып жатырмын. Ал енді осы басыма қонған бақты аялау әрі қарайғы менің басты міндетім. Әл – Фараби бабамыз өз сөзінде: «Бақытқа жеткізетін еркін әрекет - тамаша әрекет» дегендей, сол тамаша әрекеттің бірі – ол білімге деген құштарлық деп санаймын.

Мамандық таңдау - бұл өте маңызды іс. Өйткені біз өзіміз таңдаған мамандық саласында өмір бойы қызмет атқарамыз. Сондықтан мамандықты таңдауда өте мұқият болу керек және өзін ұнатып таңдаған мамандығың болуы керек. Себебі тек өзіміз ұнатып, сүйіп таңдаған мамандығымыздың болашақта жемісін көреміз. Түркі тілдес халықтың «жеті рет өлшеп, бір рет кес» деген нақыл сөзін ұран етіп, мамандықты дұрыс таңдауымыз керек.

Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» жолдауында жаңа кезеңнің негізгі міндеттерінің бірі «осы заманғы білім беру, парасатты экономиканың негіздерін қалыптастыру, жаңа технологияларды пайдалану мамандарды дайындау сапасын көтеруге басты себеп болатын, инновациялық экономиканы дамыту», деп көрсеткен. Қазақстан Республикасының болашағы, ұлттық мүдделерінің жүзеге асырылуы, дамуы үлкен жауапкершілікке ие болған мамандарға байланысты.

Мен ҚазҰУ-нің бакалавриат 4-ші курс студенті бола отырып, өзімнің таңдауыма өкінбеймін. Сонымен қатар, осы жоғары оқу орнындағы оқумен мақтанамын және оның басты имидждік сипаттамасы - беделділік, білім беру сапасы, оқытушылардың халықаралық дайындық деңгейін, белсенді және қызықты студенттік өмірді бағалаймын. Мен төрт жыл бұрын осындай керемет мекеннің студенті атандым.

Бұрынғы кездері үлкендер «өмірдегі ең қызықты шақтар – студенттік шақтар» десе түсінбейтін едім. Нағыз өмірлік достарды осы жерден таптым. Ұмытылмас кештер мен қызық сәттер осы университетте өтті. Өмірдегі ең ыстық сезімдер мен пейілдер, сыйластық пен құрмет – барлығын осы ҚазҰУ-нен алдым.

ҚазҰУ – талантты, дарынды студенттердің басын біріктіріп отырған мекен. Сыйластық пен шынайы достықтың мекені. ҚазҰУ – адамның тұлға болып қалыптасуына ықпал етіп, тұлғаның жан-жақты қабілетін ашып көрсетуіне мүмкіндік беретін мекен. Сол себепті де, мен өзімнің ҚазҰУ-да жүргендігімді өмірімдегі ең үлкен сәттілік деп санаймын.

Заң пәндерін оқытуда жаңа әдістерді қолдану мәселелері туралы

Машканов Бейбит Хаденович, 2 курс магистранты

Алжанкулова Светлана Абилядаходжаевна

Алматы қаласы Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық заң академиясы

Кәсіптік білім берудің тиімділігін арттыру үшін қандай әдістер қолданылса да, студент белсенді жеке позицияға ие бола алатын және өзін оқу қызметінің субъектісі ретінде толық көрсете алатын психологиялық-педагогикалық жағдайларды жасау маңызды. Тұлғаның оқытудағы және кәсіптік өзін-өзі анықтаудағы белсенділігінің дидактикалық принципі студенттің оқу іс-әрекеті мен оқытушының бірыңғай оқу процесіндегі педагогикалық іс-әрекетін талап ету жүйесін негіздейді. Бұл жүйеге сыртқы және ішкі факторлар, қажеттілік пен мотивтер кіреді. Бұл сипаттамалардың арақатынасы тәрбие мазмұнын, оқытудың нақты нысандары мен әдістерін таңдауды, белсенді шығармашылық тұлғаны қалыптастыру процесінің барлық ұйымдастыру шарттарын анықтайды. Әмбебап тиімді немесе тиімсіз әдістер жоқ.

Оқытудың барлық әдістерінің мықты және әлсіз жақтары бар, сондықтан мақсатқа, жағдайларға, бар уақытқа байланысты оларды оңтайлы үйлестіру қажет. Білім беру сапасы оқыту сапасы мен тәрбие сапасынан құралады. Оқыту сапасына әрбір оқу сатысының тиімділігін қамтамасыз ету нәтижесінде ғана қол жеткізуге болады. Яғни, оқытудың барлық процесі келесі схема бойынша құрылады: қабылдау - түсіну - есте сақтау - қолдану - тексеру. Оқыту сапасына қол жеткізу үшін танымдық қызметтің осы сатыларынан дәйекті өту қажет. Оқыту үдерісінде әртүрлі формалар мен әдістерді қолдану оқыту сапасын арттыруға ықпал етеді [1, 34].

Оқыту сапасын арттыруға ықпал ететін оқытудың негізгі түрлері мен әдістері - бұл: рөлдік ойындар, іскерлік ойындар, конференциялар, пікір-таластар, диалогтар, проблемалық оқыту, өзіндік жұмыс, ғылыми жұмыстарды қорғау, жеке жұмыс, шығармашылық жұмыстар, баяндамалар, хабарламалар; тестілеу, бағдарламалық бақылау, зерттеу жұмысы және т.б. оқыту сапасының мәселелерін шешуге ықпал етеді.

Жоғары оқу орнында заң пәндері бойынша оқу материалдарын ауызша баяндау кезінде негізінен оқытудың ауызша әдістері қолданылады. Олардың ішінде жоғары оқу орындары дәріс маңызды орын алады. Дәріс оқытудың барлық курсының жетекші буыны ретінде сөйлейді және оның студенттердің қабылдауының бүтіндігі мен аяқталуын қамтамасыз ететін көлемді теориялық материалды баяндау тәсілі болып табылады. Дәріс пән бойынша ғылыми білімнің жүйелендірілген негіздерін беру, ғылым мен техниканың тиісті саласының даму жағдайы мен перспективаларын ашу, оқушылардың назарын неғұрлым күрделі, тораптық мәселелерге шоғырландыру, олардың белсенді танымдық қызметін ынталандыру және шығармашылық ойлауды қалыптастыруға ықпал ету керек. Алайда, дәстүрлі ЖОО дәрісінде бірқатар кемшіліктер бар, олар:

1. Дәріс бөтен пікірлерді пассивті қабылдауға үйретеді, оқушылардың өз бетінше ойлауын тежейді.
2. Дәріс өз бетінше сабаққа деген ұмтылысын өтейді.
3. Егер оқулықтар болмаса немесе олар аз болса, дәрістер қажет.
4. Бір тыңдаушылар ойлауға үлгереді, басқалары - лектордың сөзін механикалық жазуға ғана. Бұл оқытуды дараландыру принципіне қайшы келеді.

Алайда, жоғары мектепте оқу тәжірибесі дәрістен бас тарту білім алушылардың ғылыми дайындық деңгейін төмендетеді, семестр бойы олардың жұмысының жүйелілігі мен біркелкілігін бұзады. Сондықтан дәріс бұрынғысынша заң пәндерін оқытудың жетекші әдісі

ретінде де, ЖОО-да оқу үдерісін ұйымдастырудың жетекші нысаны болып қала береді. Көрсетілген кемшіліктер дұрыс әдістемемен және оқылатын материалды ұтымды құрумен айтарлықтай дәрежеде еңсерілуі мүмкін.

Белгілі бір дәрежеде аталған қайшылықтардың өткірлігі оқу үрдісінде дәстүрлі емес дәріс оқу түрлерін қолдануға мүмкіндік береді. Қазіргі заманғы әдістеме 250-ден астам түрлі әдістерді қамтиды. Бұл әдістер оқытушының рөлінің өзгеруіне, білім алушылардың жетістіктерін бағалаудың жаңа құралдарына әкеледі [2, 39].

Оқытудың тиімді әдістерінің бірі, әсіресе заң пәндерін оқытуда мәселелерді шешу әдісі (проблемалық оқыту) болып табылады, өйткені Нормативтік құқықтық материалдың үлкен массивін ұғыну дәл сол немесе басқа практикалық қазусты шешу үшін талап етіледі. Білім алушыларға фактілерді және олардың өзара байланысын "трансляциялаудың" орнына оларға жағдайды (проблеманы) талдауды және құқықтық талдауды жүзеге асыруды және оның шешімін іздестіруді ұсынуға болады.

Дәстүрлі дәрісте көбінесе түсінік, иллюстрация, сипаттама, мысалдарды келтіру, ал проблемалық - құбылыстарды жан-жақты талдау, ақиқатты ғылыми іздеу қолданылады. Проблемалық дәріс проблемалық мәселелерді қою немесе проблемалық міндеттерді қою арқылы жүйелі түрде модельделген проблемалық жағдайлардың қисынына сүйенеді. Проблемалық жағдай-бұл дұрыс бағалау және шешу үшін білім алушылардың белсенді танымдық қызметін талап ететін проблемалық сұрақтарды (кіріспе) қою арқылы сабақтарда пайда болатын күрделі қарама-қайшы жағдай. Проблемалық мәселе диалектикалық қарама-қайшылықты қамтиды және оны шешу үшін белгілі білімді қайта жаңғыртуды емес, ойлауды, салыстыруды, іздестіруді, жаңа білімді алуды немесе бұрын алынған білімді қолдануды талап етеді. Проблемалық мәселе, проблемалық сұраққа қарағанда, қосымша кіріспе ақпаратты және қажет болған жағдайда оны шешу үшін іздеудің кейбір бағдарларын қамтиды. «Проблемалық мәселе» және «проблемалық міндет» ұғымдары тек шартты түрде ғана ажыратылады, себебі проблемалық мәселелер міндеттерге көшуі мүмкін, ал міндеттер сұрақтарға және жауап алуға бөлінеді.

Күрделілік деңгейі, проблемалардың сипаты білім алушылардың дайындығына, оқылатын тақырыпқа және басқа да жағдайларға байланысты.

Проблемалық мәселелерді шешу және проблемалық сұрақтарға жауап беруді оқытушы жүзеге асырады (кейде тыңдаушылардың көмегіне жүгіне отырып, пікір алмасуды ұйымдастыра отырып). Оқытушы қарама-қайшылықтарды шешу ғана емес, логиканы, әдістемені көрсету, күрделі құбылыстарды танудың диалектикалық әдістерінен шығатын ақыл-ой қызметінің тәсілдерін көрсету керек. Бұл айтарлықтай уақытты талап етеді, сондықтан оқытушыдан оқу материалын іріктеу және «сценарийді» дайындау бойынша алдын ала жұмыс талап етіледі.

Мәселені шеше білу - адамға оның қызметі мен күнделікті өмірінің кез келген саласында қажетті маңызды негізгі құзыреттілік болып табылады. Егер білім алушылар мәселелерді шеше білсе, олар жұмыс істейтін ұйымдар үшін олардың құндылығы көп есе артады, сонымен қатар олар өмір бойы қажетті құзыреттілікке ие болады.

Проблеманы шешу барысында білім алушылар: нақты мәселе бойынша өз білімдерін тереңдетеді; қағидаттар мен рәсімдерді (теорияны) қолдана отырып, мәселелерді шеше білуді дамытады; Әлеуметтік және коммуникативтік біліктерді дамытады. Осылайша, тыңдаушылар проблемалық сипаттағы лекцияда дәріскермен «күмәнданудың» тұрақты үдерісінде болады және соңында проблемалық міндеттерді шешуде тең авторлар болады. Мұның бәрі жақсы нәтижелерге әкеледі, өйткені біріншіден, осылайша игерілген білім тыңдаушылардың игілігіне айналады, яғни қандай да бір дәрежеде білім-наным-сенімге айналады; екіншіден, белсенді меңгерген, олар терең есте қалады және оңай өзектіленеді (оқыту әсері), неғұрлым икемді және басқа жағдайларға көшу қасиетіне ие (шығармашылық ойлауды дамыту әсері); үшіншіден, проблемалық есептерді шешу интеллект дамуының

өзіндік тренажері болады (дамыту әсері); төртіншіден, осындай түрдегі дәріс мазмұнына деген қызығушылықты арттырады және кәсіби дайындықты күшейтеді (болашақ қызметке психологиялық дайындық әсері).

Оқыту белсенділігінің деңгейін арттыратын жұмыс түрлері:

- сабақ өткізудің дәстүрлі емес формаларын қолдану (іскерлік ойын-сабақ, жарыс – сабақ, семинар – сабақ, экскурсия-сабақ, кіріктірілген сабақ және т.б.);

- оқу сабақтарының дәстүрлі емес формаларын қолдану (біріктірілген сабақтар, бірыңғай тақырып, проблема;

- аралас, жобалық сабақтар, шығармашылық шеберханалар және т.б.); ойын түрлерін пайдалану;

- диалогтық өзара іс-қимыл; проблемалық-міндет тәсілі (проблемалық мәселелер, проблемалық жағдайлар және т.б.).

- әр түрлі жұмыс түрлерін пайдалану (топтық, бригадалық, жұптық, жеке, фронтальды және т.б.);

- оқытудың интерактивті әдістері (репродуктивті, ішінара-іздеу, шығармашылық және т.б.);

- дидактикалық құралдарды қолдану (тесттер, терминологиялық сөзжұмбақтар және т.б.);

Оқытудың белсенді әдістеріне:

Миға шабуыл (ми шабуылы, брейнсторминг) - ғылыми және практикалық мәселелерді шешу үшін жаңа идеяларды жасаудың кең қолданылатын тәсілі. Оның мақсаты-мәселелерді шешудің дәстүрлі емес жолдарын іздеу бойынша ұжымдық ойлау қызметін ұйымдастыру.

Іскерлік ойын - берілген ережелер бойынша ойын арқылы кәсіби немесе өзге де қызметті модельдейтін жағдайларды имитациялау әдісі.

«Дөңгелек үстел» - бұл белсенді оқыту әдісі, оқушылардың танымдық іс-әрекетінің ұйымдастырушылық формаларының бірі, ол бұрын алған білімдерін бекітуге, жетіспейтін ақпаратты толтыруға, мәселелерді шеше білуге, ұстанымды нығайтуға, пікірталасты жүргізу мәдениетіне үйретуге мүмкіндік береді.

Нақты жағдайларды талдау (case-study) - білім алушылардың белсенді танымдық қызметін ұйымдастырудың ең тиімді және кең таралған әдістерінің бірі. Нақты жағдайларды талдау әдісі тазартылмаған өмірлік және өндірістік міндеттерді талдау қабілетін дамытады. Нақты жағдайға тап бола отырып, білім алушы: онда проблема бар ма, ол неден тұрады, жағдайға өзінің көзқарасын анықтау керек.

Проблемалық оқыту-оқушыларды тану үдерісі іздену, зерттеу жұмыстарына жақындап келе жатқан нысан. Проблемалық оқытудың табыстылығы оқытушы мен оқушылардың бірлескен күшімен қамтамасыз етіледі. Педагогтың негізгі міндеті-ақпаратты беру емес, тыңдаушыларды ғылыми білімнің дамуының объективті қайшылықтарына және оларды шешу тәсілдеріне қатыстыру. Оқытушымен ынтымақтастықта оқушылар өздері үшін жаңа білім ашады, жеке ғылымның теориялық ерекшеліктерін меңгереді.

Әдебиет:

1. Әлімов. А.Х. Интербелсенді әдістемені ЖОО-да қолдану мәселелері. -А., 2013.-362 б.
2. Зарипов Р.Н. Формы и методы преподавания в современной высшей школе // Вестник КазНПУ имени Абая. – 2017. - № 2. – С. 39-45.

Нәзипа Құлжанова – Қазақстандағы мектепке дейінгі тәрбиенің негізін қалаушысы

Расол Венера, магистр

Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті

Аннотация: Бұл мақалада Қазақстандағы алғашқы мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың негізін қалаған тұңғыш – журналист- публицист Құлжанова Нәзипа Сегізбайқызы туралы баяндалады. Сонымен қатар, мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуға қосқан үлесі, еңбектері қарастырылады. Бұрынғы тәрбие орындарының алдына мақсат қылып ұстаған нысаналары анықталып, қазіргі таңдағы білім беру бағдарламаларымен салыстырылады.

Кілт сөздер: Нәзипа Құлжанова, мектепке дейінгі тәрбие, балабақша, еңбек, негізін қалаған.

Аннотация: В статье рассказывается о первом журналисте – публицисте Кульжановой Назипе Сегизбаевне, которая стала основоположником первого дошкольного воспитания и обучения в Казахстане. Кроме того, рассматриваются труды, вклад в дошкольное воспитание и обучение. Поставленные цели, которые использовались в воспитательных заведениях прошлых лет, сегодня сравниваются с современными образовательными программами.

Ключевые слова: Назипа Кульжанова, дошкольное воспитание, детский сад, труд, основоположник

The article tells about the first journalist – publicist Kulzhanova Nazipa Segizbaevna, who are the founder of the first preschool education and training in Kazakhstan. In addition, works, contributions to pre-school education and training are considered. The goals set, which were used in educational institutions of the past years, are now compared with modern educational programs.

Key words: Nazipa Kulzhanova, preschool education, kindergarten, labor, founder

Қазіргі таңда Қазақстанның әр аймақтарында, ауыл шеткейлерінде балабақшалар мен қатар шағын орталықтар күннен - күнге артып келеді.

«Жас бала – жас шыбық, жас күйінде қай түрде иіп тастасаң, өскенде сол иілген күйінді қатып қалмақ. Теріс иіліп қалған шыбықты артынан түзейміз десек, сындырып аласың», - деп Мағжан Жұмабаев айтқандай заманға лайық тәрбие мен білім беру ісі қазіргі заманның айғағы. Бала бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі, тәрбиелі болып өсуіне мектепке дейінгі тәрбиенің тигізер әсерінің маңызы зор. Осы тұста, еліміздегі мектепке дейінгі білім берудің негізін салған, мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың іргетасын қалаған тұңғыш педагог, әрі журналист – публицист Құлжанова Нәзипа Сағызбайқызы. Ұлы педагогтың ұлттық педагогика ғылымының қалыптасуына және еліміздегі педагогика тарихында мектепке дейінгі тәрбиенің іргетасын қалауға күш салғаны айқын. Оған дәлел, ғалымның ХХ ғасыр басындағы орыстың көрнекті педагог ғалымы Н. Альмединген – Тумимнің мектепке дейінгі тәрбиеге қатысты көптеген еңбектерінің маңызды тұстарын ескере отырып, қазақ қоғамының ағартушылық ойларын, тәрбиенің ең қажетті саласын жаңалық ретінде оқырманға ұсынғаны [1, 192 б].

Нәзипа Құлжанованың бізге қалдырған аса құнды еңбегінің бірі «Мектептен бұрынғы тәрбие». Бұл кітабы 1923 жылы, Орынбор қаласында жарық көрген. Аталған оқу-құралына ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы кіріспе сөз жазып, бұл еңбекке: «Қазақстан топырағындағы жаңа тақырыпқа арналған тың туынды» деп жоғары баға берген [2, 776.]. Ғалымның «Мектептен бұрынғы тәрбие» атты еңбегі бес тараудан тұрады. Олар «Күллі жер жүзінде», «Мектеп жасына толмаған бала», «Мектеп жасына толмаған балаға тәрбие неге керек?»,

«Мектептен бұрынғы тәрбиенің Россиядағы түрі» және «Балабақша деген не?». Осы кітаптың мазмұнынан сол кездердің өзінде шет елдерде мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру жұмыстарына зерттеу жүргізілгенін аңғаруға болады. Оған дәлел, автор кітабының алғашқы тарауында дамыған елдердегі балабақшалардың өмірі туралы баяндап, өзіміздің елімізде сондай бала бақшаның болашақ ұрпақты тәрбиелеуде атқаратын қызметі зор екеніне сеніммен қараған. Сонымен қатар, осы еңбегінде автор Италия, Европа, Шотландия, Жапон елінің бала бақшаларының құрал-жабдықтары бала тәрбиелеуде талапқа сай екенін, Швейцарияда мектеп жасына толмаған балалардың үйі бар екенін, осы балабақша балалардың жас ерекшелігіне сай жабдықталғаны туралы баяндаған [3,26 б.]. Осы еңбегіндегі көңіл бөлген басты мәселелері: баланы қалайша дұрыс тәрбиелеп өсіруі, табиғи қалпын бұзбай, мінсіз баулу, бала денінің дамуы, сонымен бірге сезім мүшелерінің ақаусыз жетілуі, зейінінің жан-жақты дамуы баяндалады [3,9 б.]. Оларға айтылатын сөздің де, көрсетілетін іс-қимылдың да орынды, тағылымды болуын жеткізген. Нәзипа Құлжановнаның еңбектерін зерттей келе жұмыстарында «мектептен бұрынғы жас», «мектеп жасына толмаған бала», деген сөздерді қолданғанын байқаймыз. Осы сөз тіркесінің беретін мағынасы, көзделіп тұрған нысаны бір болғанымен сипатамасында айырмашылықты байқауға болады. Мәселен, мектептен бұрынғы жас дегеніміз баланың зор білім қызметтерінің уақыты болып табылады. Яғни, ойын, күлкісі, жүгіру, сөйлеу, секіруі осы сияқты үлкендердің көзіне мағынасыз, мәнсіз болып көрінетін іс-әрекеттер, заттар балаларға үлкен, керекті, маңызды, еңбек болып табылады. Ал мектеп жасына толмаған баланың тәрбиесіне басты назар аударып жас ерекшеліктеріне сай жұмыстар жасау керектігіне мысалдар келтіріп түсіндірген. Мәселен, «Мектеп жасына толмаған бала» мақаласында баланың өзіне тән дамып өсуі, жетілуі табиғат заңына байланысты екені, ал ерте оқытып, мөлшерден тыс тапсырмалар беріп, барлық уақытын алу баланың толық адам болып дамуына ешқандай жақсылық әкелмейтінін, тек зиян келтіретінін баяндаған. Мектеп жасына толмаған бала тәрбиесінде ойынның ерекше қызмет атқаратындығына айрықша көңіл бөліп, ең мағыналы, пайдалы мектебі, бар қызығы - ойын екенін айтқан. Ойында бала көргеніне еліктейді, үйренгендерін нығайтады, бекітетінін көрсеткен. Ал, «Міне, мәселен, үш жасар бала» мақаласында үш жасар баланың негізгі іс – әрекетін, мінез – құлқын сипаттай келе, алты – жеті жасқа келгендегі бастан кешетін өзгерістеріне сипаттама береді. Нәзипа Сағызбайқызын толғандырған сұрақтардың бірі “мектеп жасына толмаған бала не үйренеді?”. Бұл сұрақтың жауабын түйінді тұжырымдарымен “Мектеп жасына толмаған балаға тәрбие неге керек?” мақаласында береді. Яғни, мектеп жасына толмаған бала балабақшасыз да, мектепсіз де өсе алады. Бірақ бала бақшасының тәрбиесін көрмеген бала көп білімнен, жақсы әдеттерден құр қалады. Осы мақаласында мектептен бұрын баланың үйренетін заттарын, іс - әрекет, қимылдарын мысалдар ретінде көрсеткен [3,286.]. Ал “Үлкендердің мектеп жасына толмаған баланы таныған түрі” мақаласында баланың еркін дамып өсуіне бөгет болатын нәрелерді атап көрсетеді. Оларға: 1) үлкендердің баланың керегін түсініп білмейтіндігі, 2) бейне бір кішкене аң, хайуандай көріп, ықылассыз, салақ қарап, үлкендер бұлардың табиғатына көңіл бөлмейтіндігі, 3) балалық жасты тезірек жол қылып, шын үлкен кісілік дәрежеде жеткізу керек деп түсінгендігі, 4) 7-8 жасқа дейін оқудың қажеті жоқ, 20-30 жастан кейін оқуға кеш деп, баланың өсіп, тәрбиелену жайын дұрыс түсінбеуін баяндаған. Сонымен қатар, танымал педагог бала бойындағы білуге, ұғуға, көруге әуестікті тыйып тастамай, оларды бағыттап, дамытып отыру қажеттігін нақты мысалдармен түсіндіріп берген. Оған дәлел «Бала өне бойы еркін ұнатқан нәрселерін шұқылап отырып, бұрап сындырып, мүшелеп әбден танып, қайта салыстырып, соны өзі жасамақ болады, һәм жасайды да. Бұл – баланың тағы бір артықша қасиеті, зерттеп тану құмарлығы. Бұл – жан – жақтағы жайнаған дүниені танытып, өзі де жасауға кірісу үшін жаратылыстың көкірегіне әуелден құйған құмарлығы. Бұл қасиетін танымаймайтын надандар «Тиме!», «Сындырасың!», «Шықпа, жығыласың!», «Таста, бүлдіресің!», деп зарлаумен баланың алайын деп отырған қанша білімін тағы да тамырынан

кияды», - дейді [3,30-31 б.]. Расыменде, канша уақыт аралығы өтсе де, күні - бүгінге дейін ересек адамдар күнделікті өмірде осындай сөздерді балаларына жиі айтады. Нәтижесі байқалмайтын, бірақ үлкен психологиялық ақауларға алып келуі мүмкін, келесі жолы білуге – құмарлық қасиетін негізінен кесіп, жоғалтып жіберуге болатынын байқамайды.

Ғалымның мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеуге қосқан тағы бір құнды еңбегінің бірі “Бала бақшасы деген не?” атты мақаласында жазылған. Онда “бала бақшасы” деген не, оның маңызы, мектеп жасына толмаған балаларға үйрететін білімін толықтай сипаттайды. Сонымен қатар, бала бақшасының белгілі бір жасап алған жоспар, бағдарламасы болмағандықтан, істейтін жұмысының ретін тұрмыс – тіршілігінің өзі көрсетіп, сілтеп отырған[3,45 б.]. Балалар бақшасының өзінше ішкі тәртіпті жолы жоқ деп айту қате, өйткені тәртіп, жол – жоба бар. Бұл жерде жол-жоба дегеніміз – мектептен бұрынғы тәрбие орындарының алдына мақсат қылып қойған нысаналары болып табылады. Ғалымның қалдырған мәліметтеріне сүйенсек бала бақшасы 11 нысана бойынша балаларды оқытып тәрбиелеген. Қазіргі таңдағы Мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеудің үлгілік типтік бағдарламасы 5 салаға бөлініп, әр сала бөлімдерге бөлінген (кесте 1) көруге болады[4]. Демек, қазіргі таңдағы қолданылып келе жатқан білім беру бағдарламалары Н. Құлжанованың ұсынаған нысаналарымен тікелей байланыстылығы байқалады. Бұл ұлы педагогтың еліміздегі мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеудің іргетасын қалаға ғалым деп айтуымызға болатын дәлелдердің бірі.

Кесте 1. Типтік бағдарламалар

Н. Құлжанова ұсынған балабақша нысаналары:		Қазіргі таңдағы типтік оқу бағдарламалары: Білім беру саласы: Бөлімі:
1.	Тән саулығы, бала тәннің түзу өсуі	«Денсаулық» 1. “Дене шынықтыру”
2.	Дене қимылын түзету	2. “Қауіпсіз мінез - құлық негіздері”
3.	Нәрсенің түсі – түгін анықтау	«Шығармашылық»
4.	Баланың сырт сезімдерінің дамуы	1. Сурет салу 2. Мүсіндеу 3. Аппликация 4. Музыка
5.	Балалардың білімін арттыру	«Қатынас»
6.	Бала тілінің шеберленуі	1. Сөйлеуді дамыту 2. Көркем әдебиет 3. Сауат ашу негіздері 4. Драма 5. Орыс тілі 6. Ағылшын тілі
7.	Еңбекке машықтандыру	«Әлеумет»
8.	Адамның сезімін көтеру	1. Өзін - өзі тану
9.	Мейірімділік әдеттерін көркейту	2. Қоршаған ортамен таныстыру 3. Экология негіздері
10.	Көпшілдік пен еңбек	«Таным»
11.	Шеберлік,жаратқыштық зейіннің көтерілуі.	1. Қарапайым математикалық ұғымдарды қалыптастыру 2. Құрастыру 3. Жаратылыстану

Нәзипа Құлжанованың айтуынша бала психологиясын дұрыс меңгермеген тәрбиеші баланы дұрыс тәрбиелей алмайды. Осы тұста ғалымның тағы бір тың еңбегінің бірі “Ана мен

бала тәрбиесі”. Бұл еңбегі педагогтарға, тәрбиешілерге, ересектер мен балалар дәрігерлеріне арналған анықтамалық кітапшасы, әдістемелік нұсқаулықтар сияқты керек мәліметті алуға мүмкіндік беретін кітап. Бұл кітабында ананың нәрестесінің дүниеге келу дайындығы мен дүниеге есігін ашқаннан кейінгі өміріне қажет дұрыс күтімі, тамақтануы, дене дәрбиесі туралы мәліметтер баяндалады.

Қорыта келгенде, Нәзипа Құлжанованың мектепке дейінгі тәрбие туралы жазған еңбегінің құндылығы: біріншіден, оның Қазақстан топырағында тұңғыш мектепке дейінгі педагогика ғылымының негізін салушы педагог-ғалым болуымен ерекшеленсе, екіншіден - Н.Құлжанова мектепке дейінгі педогогиканы, биология, медицина ғылымдарының жетістіктерімен байланыстыра қарастырады. Ана мен бала тәрбиесі, әсіресе баланы мектепке дайындау жайында әдістемелік құралдар педагогтарға, тәрбиешілерге, ересектер мен балалар дәрігерлеріне арналған анықтамалық кітапшасы, әдістемелік нұсқаулықтар ретінде қолданылып келе жатыр. Олай болса бұдан қанша жыл бұрын жазылған ғалымның еңбектері күні бүгінге дейін өзінің құндылығына жоғалтпаған аса құнды еңбек екені айқын.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1 Исабай Қ. Байжан–Ата С. «Қажыға барған қазақтар», Алматы: Ана тілі, 1996ж.-192б.
- 2 Қалиев С. Назипа Құлжанова - мектепке дейінгі педагогиканың негізін салушы ғалым, көректі ағартушы, қоғам қайраткері. Ақиқат №7, 2017 ж. – 77-79 бет.
- 3 Құлжанова Н. Шығармалары: «мақалалар, очерктер, педагогикалық ой – пайымдар, аудармалар). – Алматы: «Ана тілі» баспасы ЖШС, 2014 ж. – 384 бет.
- 4 “Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарын бекіту туралы” Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы № 557 бұйрығы.

Влияние семьи и школы на формирование тревожности у младшего школьника

Темирова Мадина Ереновна, магистрант 1 курса
Университет «Туран-Астана»

Аннотация. По статистике, в каждой второй семье имеются проблемы, связанные с правильным воспитанием ребенка, которые в свою очередь приводят к тревожности. В настоящее время увеличилось число тревожных детей, отличающихся повышенным беспокойством, неуверенностью, эмоциональной неустойчивостью. Психологическое самоощущение детей, поступающих в школу, характеризуется нехваткой любви, теплых надёжных отношений в семье, эмоциональной привязанности. Проявляются признаки напряженности в контактах, страхи, регрессивные тенденции и даже суицидальная настороженность. В связи с этим проблема влияния семьи и школы на развитие ребенка очень значима в наше время.

Став учеником, ребенок узнает множество вещей: школьная дисциплина, подготовка домашних заданий, новые требования и обязанности. Такие изменения сопровождаются эмоцией интереса. Эта положительная эмоция через некоторое время может угаснуть в связи с неудачами в школе и, как следствие, неудовольствием родителей и учителей. Появляются другие эмоции – страх, тревога, агрессия, снижается уровень успеваемости.

Тревожность - это переживание эмоционального дискомфорта, связанное с ожиданием неблагополучия, с предчувствием грозящей опасности [2]. Тревожность связана с ожиданием социальных и индивидуальных последствий успеха или неудачи. Для младших школьников

это, прежде всего, успехи и неудачи в их ведущей деятельности — учении, которая включает межличностные отношения с учителем, одноклассниками, родителями, а также их собственные переживания по поводу уровня самооценки, удовлетворенности основных потребностей.

Большинство страхов у школьников связано с результатами учебной деятельности. Так как поступление в школу—серьезное испытание для детей. Первоклассники, которые по разным причинам не могут справиться с учебной нагрузкой, со временем попадают в разряд неуспевающих, что в свою очередь, приводит как к неврозам, так и к боязни школы. С другой стороны, такие результаты объясняются повышенной требовательностью родителей к учебной деятельности младших школьников. Младший школьник начинает сомневаться в своих способностях и силах. Страх, как известно, блокирует память, и в состоянии эмоционального напряжения ученик не может быть адекватным. Это, в свою очередь, приводит к ухудшению результатов, к дезорганизации деятельности, и как следствие, общая успешность обучения, уровень достижений ребенка значительно снижается. Неудача порождает тревогу, которая способствует закреплению неудач. Чем дальше, тем труднее становится «разорвать этот круг», это ведет к тому, что неуспеваемость становится «хронической». Возникшая тревога дезорганизует не только учебную деятельность, она начинает искажать формирование личности.

Как врач-педиатр, не могу не отметить, что повышенная тревожность приводит к нарушению здоровья детей, что проявляется в частых ОРВИ, головных болях, приводит к снижению иммунитета в целом. В более запущенных ситуациях она приводит к депрессии и суицидальным наклонностям. Мы считаем, что систематическое пребывание детей в состоянии психического напряжения лежит в основе глубоких психических и физиологических нарушений в будущем. Тем не менее, у детей младшего школьного возраста тревожность еще не является устойчивой чертой характера и относительно обратима при проведении соответствующих психолого-педагогических мероприятий. Ее можно существенно снизить, если педагоги и родители, воспитывающие его, будут стараться ради ментального здоровья ребенка.

Став учеником, ребенок попадает в совершенно иную, новую для него среду. Поступление в школу и начальный период обучения вызывают перестройку всего образа жизни и деятельности ребенка. Уровень тревожности младших школьников очень сильно зависит от того, насколько гармонично удастся сочетать в своем сознании требования двух чрезвычайно значимых для них общностей, членами которых вдруг оказываются одновременно: семья и школа.

Чаще всего силой, смягчающей возникающие вокруг ребенка напряжения, тревожности оказывается семья. Мы считаем, что семейные отношения влияют на процесс адаптации младшего школьника к учебному процессу. Так как одним из самых значимых факторов развития характера ребенка младшего школьного возраста, при формировании базовых черт его личности, первичных форм связей и отношений с внешним миром, является его семья. Семья - ведущий фактор развития личности ребенка, от которого во многом зависит дальнейшая судьба человека. В семье ребенок способен получить практические навыки взаимодействия с другими людьми, усваивает нормы, ценности, которые оказывают решающее воздействие на особенности поведения в обыденных ситуациях. Гармоничная семья создает для ребенка своеобразную подушку безопасности, атмосферу, в которой дети могут почувствовать себя комфортно и защищенно.

Родители, разумеется, могут и должны предъявлять требования к своему ребенку, исходя из целей воспитания, норм морали, конкретных ситуаций, в которых необходимо принимать педагогически и нравственно оправданные решения. Однако те из них, которые предпочитают всем видам воздействия приказ и насилие, сталкиваются с сопротивлением ребенка, который отвечает на нажим, принуждение своими контрмерами: лицемерием, обманом, вспышками грубости. Но даже если сопротивление оказывается сломленным, вместе с

ним оказываются сломленными и многие ценные качества личности: самостоятельность, чувство собственного достоинства, инициативность, вера в себя и в свои возможности и как следствие появление тревожности. Безоглядная авторитарность родителей, игнорирование интересов и мнений ребенка, систематическое лишение его права голоса при решении вопросов, к нему относящихся - все это, гарантия серьезных неудач формирования его личности. Это происходит в семье, где родители постоянно порицают ребенка, или ставят перед ним завышенные задачи. Ребенок чувствует, что он не соответствует требованиям родителей. Из-за нарастания тревожности и связанной с ней низкой самооценки снижаются учебные достижения, закрепляется неуспех.

В семьях, где к жизни ребенка, его успехам и достижениям относятся равнодушно и безучастно, также имеются проблемы в формировании личности у ребенка и наличия тревожности. В наше время все больше родителей даже не интересуются школьной жизнью детей, не делают уроки вместе, оставляя все заботы репетиторам и детским развивающим центрам. Дефицит родительской отзывчивости на нужды ребенка способствует возникновению чувства «выученной беспомощности», что впоследствии нередко приводит к апатии и даже депрессии, избеганию новых ситуаций, и контактов с новыми людьми, недостатку любознательности и инициативы. Чтобы ребенок рос и развивался в психически-здоровой среде, для успешной его адаптации к учебному процессу, необходимо помнить внутрисемейные психологические факторы, имеющие воспитательное значение. Необходимо принимать активное участие в жизни ребенка и всегда находить время, чтобы поговорить с ним. Интересоваться проблемами ребенка, вникать во все возникающие в его жизни сложности и помогать развивать свои умения и таланты. Не оказывать на ребенка никакого насилия, и принуждения. Иметь представление о различных этапах в жизни ребенка. Уважать право ребенка на собственное мнение. Относиться к ребенку как к равноправному партнеру, который просто пока что обладает меньшим жизненным опытом. Необходимо дарить ребенку тепло, любовь и заботу, ведь именно в этот период адаптации к новой жизни младшему школьнику необходима поддерживающая его семья.

Безусловно важную роль в жизни каждого человека играет его первый учитель. Успешность обучения в начальной школе во многом определяет судьбу человека, его будущую жизнь, поскольку именно в этом возрасте формируются базовые основы личности человека. Роль учителя в формировании личности ученика очень велика. От того, как и какими средствами пользуется педагог воспитывая детей, зависит какими людьми они вырастут. Основное назначение учителя - максимальное развитие каждого ребенка, сохранение его неповторимости и раскрытие его потенциальных способностей. Главным качеством учителя начальной школы – является доброта, гуманность и искренность в отношениях с ребенком. А главное дело учителя – обучать и воспитывать, целенаправленно влияя на ребенка, развивая богатство его души, формируя его как личность. Методы, которые педагог избирает для общения, значительно влияют на процессы становления личности школьников, формируют их познавательную активность и непосредственно связаны с эмоционально-психическим здоровьем ребенка.

Нередко отношение учителя проявляется в грубости, активном употреблении унижительных выражений, оскорблений, серьезных нарушениях правил профессиональной этики учителя. Иногда отношение к ученикам отличается повышенной требовательностью со стороны педагога и его стремлением к построению исключительно формальных отношений. Он вреден для учащихся, поскольку официальный тон и низкая эмоциональность взаимодействия негативно сказываются на творческом развитии детей. Не исключен тип отношения, при котором отношение к ученикам сильно зависит от настроения и состояния учителя и может в связи с этим довольно сильно варьироваться. Такие типы отношений учителя к школьнику вызывают у учеников тревожность, замкнутость, недоверчивость и страх. Все это может сказаться на неправильном формировании личности у ребенка в будущем.

Вышеизложенные неправильные отношения учителя к ученикам, формирующие тревожность и страхи у младших школьников требуют реализации направлений коррекционной работы. Изменения стиля отношений учителя к учащимся. Приведение в соответствие требований, предъявленных к младшему школьнику и возможностям их выполнения. Проведение мероприятий по коррекции самооценки младших школьников и реализации механизмов одобрения и моральной поддержки его деятельности.

Педагоги должны помочь выявить лучшие качества, заложенные в душе ребенка, поощрять его, чтобы он получал радость от полученных знаний, учить быть хорошим человеком и формировать здоровую личность у каждого ребенка.

Вывод:

Проблема наличия тревожности у младшего школьника – проблема необъятная, значимая и сложная, охватывающая огромное поле исследований. В ходе теоретического анализа педагогической и психологической литературы по теме данной работы мы поняли, что личность ребенка есть нечто уникальное, что связано с неповторимыми условиями микросреды, в которой она развивается. Вступая на порог новой школьной жизни, первоклассник сталкивается с трудностями адаптации к новым условиям в его жизни. И в этот период младшему школьнику как никогда необходима поддержка со стороны его близких и его первого наставника-учителя. Семья и школа должны дополнять друг друга во имя ребенка, создавая ему гармоничный, целостный мир.

Список литературы:

1. Школа и психическое здоровье учащихся / под ред. С. М. Громбаха. М.: Медицина, 1988. 272 с.
2. Прихожан, А. М. Причины, профилактика и преодоление тревожности / Психологическая наука и образование. – 1998. – № 2. – С.12- 18
3. Алексеева М. В. Ключевые компетенции в педагогической литературе/ Педагогические технологии. – 2006. – № 3. – 3-18 с.
4. Ермакова И. В. Эмоциональное состояние первоклассников и глюкокортикоидная функция надпочечников // Школа здоровья. 2002. № 1. С. 49–55.

Обучение русскому языку в вузе посредством использования новых методов

Тогжанова Ляйла Кенжегалиевна, кандидат педагогических наук
Международный университет информационных технологий г. Алматы

Аннотация: В статье предлагается стратегия изучения языка, ориентированная на инновационное обучение. Такой подход к обучению обеспечивает мотивационную основу для изучения языковых дисциплин, интересов с учетом коммуникативной активности студентов. Автор поднимает вопросы, связанные с поиском новых технологий, выявлением оптимальных инновационных методов, наиболее приемлемых в изучении языка.

Ключевые слова и словосочетания: изучение языка, инновационное обучение, коммуникативная деятельность, новые технологии.

В современной образовательной системе в качестве приоритетных ориентиров выделены: определение антропоцентрической сущности учебного процесса, утверждение компетентностного подхода в обучении, переход с знаниецентристской парадигмы на деятельностьную. Указанные ориентиры актуальны и для практики языкового обучения.

В соответствии с новой Типовой программой по дисциплине «Русский язык» задачами программы являются:

- 1) успешное овладение видами речевой деятельности в соответствии с уровневой подготовкой;
- 2) формирование и совершенствование навыков владения языком в различных ситуациях бытового, социально-культурного, профессионального общения;
- 3) формирование навыков продуцирования устной и письменной речи в соответствии с коммуникативной целью и профессиональной сферой общения [1].

В целях реализации вышеуказанных задач, для сознательного усвоения основ науки о языке необходимо, знакомя студентов с новой для них языковой категорией, раскрывать ее функцию и значение путем билингвального сопоставления и использования различных видов языкового разбора. Речеведческие понятия целесообразно вводить ступенчато. Они должны отражать, во-первых, типологию текстов по их функционально-смысловым типам (повествование, описание, рассуждение) и по связи с разновидностями литературного языка (стиль, разговорный стиль, художественный стиль, научный стиль), во-вторых, понятия, связанные с текстообразующими явлениями (тема текста, микротема текста, основная мысль текста, части текста, ключевые слова, абзац и т.п.), а также с художественно-изобразительными средствами (сравнение, метафора, олицетворение, эпитет).

Современный этап развития образования характеризуется интенсивным поиском нового в теории и практике языкового обучения. Сегодня подавляющее большинство методических инноваций связано с разработкой и внедрением наиболее оптимальных и рациональных методов. В данном аспекте в качестве приоритетного направления в работе преподавателя выдвигается ориентация на обновление методов обучения, использование эффективных образовательных технологий. В первую очередь это относится к замене монологических методов предъявления учебной информации диалоговыми формами общения преподавателя со студентами и обучающихся между собой. При этом учебный процесс происходит в условиях постоянного, активного взаимодействия всех обучающихся, создания обстановки сотрудничества участников образовательного процесса; выработки долговременной положительной мотивации к обучению; включения студентов в креативную деятельность. Совместная деятельность обучающихся должна осуществляться в атмосфере доброжелательности и взаимной поддержки, что позволяет не только получать новые знания, но и совершенствовать саму познавательную деятельность.

Внедрение новых подходов предусматривает введение новшеств не только в совместную деятельность преподавателя и студентов, но и в цели, содержание, формы обучения и воспитания. Данная стратегия позволяет изменить роль преподавателя, который является и носителем знания, и наставником, инициирующим творческие поиски обучающихся. В качестве основных принципов внедрения новых подходов к обучению нами выдвигаются: усвоение знаний в системе; креативность (ориентация на творчество); нетрадиционные формы уроков; использование наглядности.

Креативность обеспечивается тем, что в процессе интерактивной деятельности на уроках обучающиеся учатся критически мыслить, решать сложные проблемы на основе анализа обстоятельств и соответствующей информации, взвешивать альтернативные мнения, принимать продуманные решения, участвовать в дискуссиях и др. Для этого в учебном процессе необходимо предусмотреть организацию индивидуальной, парной и групповой работы, задания для самостоятельного изучения и т.п. Форма групповой работы способствует развитию диалогичности общения, становлению самостоятельности мышления [2].

На уроках интегрированного характера рекомендуется использовать такие оптимальные методические приемы для развития креативных способностей студентов, как: кластеры, инсерт (при самостоятельном изучении теоретического материала с опорой на «Ваш помощник»), заполнение таблиц, «Верные и неверные ответы», чтение с остановками (условное

название методического приема организации чтения с использованием разных типов вопросов), ассоциативный ряд; групповая дискуссия; синквейн; эссе; ключевые термины; лингвистические игры; лингвистическое исследование текста; задания поискового характера; нетрадиционные формы домашнего задания.

В учебном процессе важно предусмотреть различные виды чтения. Поисковое чтение нацеливает обучающихся на нахождение конкретной информации в тексте, например, поиск выразительных средств, сравнений, олицетворений, метафор, синонимов, антонимов, фразеологизмов и др. Ниже предлагаются формулировки подобных заданий: *найдите в тексте факты о... ; подчеркните предложения в которых говорится о ; выделите в тексте дополнительную информацию по ключевым словам ...; найдите в тексте ответы на вопросы... ;какое словосочетание могло бы служить заглавием текста* и т.д. Ознакомительное чтение – это чтение без предварительной специальной установки на последующее использование или воспроизведение полученной информации. Его основная коммуникативная задача состоит в том, чтобы в процессе быстрого прочтения всего текста извлечь содержащуюся в нем основную информацию. Ознакомительное чтение основывается на приемах общего охвата содержания, требующих умений определять тему текста по заголовку, по названию, по его началу и концовке, прогнозировать содержание текста (по названию текста, по его начальным предложениям), ориентироваться в его композиции, членить текст на смысловые части и устанавливать отношения между ними, выделять главную и второстепенную информацию, выявлять ключевые слова, несущие основную нагрузку текста.

Технология развития критического мышления – целостная система, ориентированная на формирование навыков работы с информацией через чтение и письмо. Она включает в себя комплекс различных методов и приёмов, которые нацелены на то, чтобы сначала привить интерес к учению, пробудить в обучающемся творческую активность, затем дать ему возможность для адекватного восприятия и осознанного осмысления материала и помочь ему обобщить приобретённые знания.

Данная технология реализуется посредством применения таких приемов, как кластер, "Верные и неверные утверждения", «Толстые и тонкие вопросы», синквейн и др. Особую сложность для студентов составляет умение находить проблемы текста.

Составление кластера поможет их установить, поскольку позволяет способом графической организации материала сделать наглядными мыслительную деятельность, которая осуществляется при погружении в определенную тему. Его неслучайно называют «наглядным мозговым штурмом». Алгоритм кластера прост: 1) в середине листа (классной доски) дается ключевое слово или предложение, которое является «сердцем» темы; 2) вокруг него записываются слова или предложения, выражающие идеи, факты, образы по данной теме; записываемые слова соединяются прямыми линиями с ключевым понятием. У каждого из «спутников» в свою очередь тоже появляются «спутники», устанавливаются новые логические связи. В центре располагается звезда – это тема (урока, речевого общения). Вокруг нее планеты – крупные смысловые единицы. Они соединяются прямой линией со звездой. У каждой планеты свои спутники, у спутников – свои. Система кластеров охватывает большое количество информации, представляя собой информационное поле по данной теме. В работе над кластерами необходимо соблюдать следующие правила: не бояться записывать все, что приходит на ум; не ограничивать воображение; постараться построить как можно больше связей. Прием "Кластер" используется и на стадии вызова, и на стадии рефлексии, как в качестве мотивационной основы для изучения темы, так и в качестве формы обобщения полученной информации при подведении итогов.

Приём «Толстые и тонкие вопросы». Необходимо учить студентов различать и формулировать те вопросы, на которые можно дать однозначный ответ (тонкие вопросы), и те, на которые ответить определенно невозможно (толстые вопросы). Толстые вопросы – это проблемные вопросы, предполагающие неоднозначные ответы. Данный прием может быть ис-

пользован на любой из трех стадий урока: на стадии вызова – это вопросы до изучения темы; на стадии осмысления – способ активной фиксации вопросов по ходу чтения, слушания; при размышлении – демонстрация изученного. Необходимо акцентировать внимание студентов на том факте, что на толстые вопросы возможно несколько ответов, а на тонкие – только один; тонкие вопросы задавать гораздо легче.

Приём «Синквейн» - это стихотворение, представляющее собой синтез информации в краткой форме, что позволяет описывать суть понятия или осуществлять рефлексия на основе полученных знаний. Синквейн дает возможность подвести итог полученной информации, изложить сложные идеи, чувства и представления в нескольких словах. Эта форма работы обладает потенциальными возможностями для усвоения ключевых моментов темы, понятий в рамках изученного материала; систематизации необходимой информации; анализа, синтеза и обобщения информации; развития монологической речи и раскрытия творческих способностей обучающихся.

В настоящее время традиционные способы передачи информации уступают место использованию Информационно-коммуникативные технологии (ИКТ), в связи с чем преподавателю необходимо самому владеть различными методиками в области компьютерных инноваций. Разнообразный иллюстративный материал, мультимедийные и интерактивные модели поднимают процесс языкового обучения на качественно новый уровень. Интернет позволяет организовать реальную, мобильную информационную среду, в которой можно не только черпать информацию, но и решать множество других коммуникативных задач. Преподаватель, используя интернет, может актуализировать материал учебников, найти дополнительную информацию; разместить учебную информацию; разработать интерактивные обучающие программы; применять различные формы контроля и организовать обратную связь. Включение информационно-коммуникативных технологий в структуру уроков позволяет повышать и стимулировать интерес обучающихся, активизировать мыслительную деятельность и эффективность усвоения материала, индивидуализировать обучение, повышать скорость изложения и усвоения информации, а также осуществлять своевременную коррекцию знаний.

Литература

1. Типовая программа по дисциплине «Русский язык»//Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 603.
2. Айтбаева А.Б. Жаңа педагогикалық технологиялар. –Алматы: ТОО «Издательство LEM», 2006.

Шынайы тарих

«Абай жолы» роман эпопеясы

Унербаева Айнура Аблазимовна

Алматы қаласы, Әуезов ауданы *Ғ.Мүсірепов* атындағы 86 мектеп- гимназиясының қазақ тілі және әдебиет пәнінің мұғалімі

Құнанбай бала кезінен әділдігімен, ержүректілігімен және қаталдығымен ерекшеленетін. Отбасында жалғыз бала болғандықтан ба, әйтеуір мінезді болды. Баланың қалыптасуына оның ислам қағидаларын мықты ұстанатын өскен ортасы қатты әсер береді... Құнанбай туылар алдында шешесі Зере түс көріпті. Бұл түсті адамдар Өскенбай бидің жанұясында батыр да беделді адам дүниеге келеді деп жақсылыққа жориды. Құнанбайдың әкесі Өскенбай тобықтының руы Кеңгірбайдың тұяғы. Тобықтының Шыңғыстау бөктеріне көшіп келгеннен бері билік Кеңгірбайдың қолында еді. Ал Өскенбай әкесінің орнына бидің баласы болғандықтан ғана келген жоқ. Оның өзіндік үлкен себептері болды. Тобықтының болашағын Кеңгірбай Өскенбаймен байланыстыратын. Құнанбай болса өз әкесінен әділдік пен елге деген сүйіспеншілік сезімін бойына сіңірді. Бірақ әке мен баланың мінездері әртүрлі еді. Дегенмен олардың көз-қарастары бір мәселеде тоғысатын еді. Ол-дін. Олар шариятқа қарсы келетін амалдарды қабылдамайтын. Өскенбайдың қайсы бір тәртіп бұзуларға қолданған белгілі бір шаралар болған. Кейін оның баласы Құнанбай да айыптыларды дәл солай жазалайтын. Құнанбай бала күнінен өзінің алғырлығымен және ерекше қабілетімен көзге түседі. Ол кішкентайынан өзінің жан-жақтылығымен жетекші болуға икемі барын көрсететін. Сондай-ақ Құнанбай қазақтың атрибутына үлкен қызығушылық танытатын. Нағыз көшпенді ретінде оның жылқыға деген құмарлығы ерекше еді. Қазақ қауымында дәулетті болу, малды болумен өлшенеді. Әрбір қадірлі адамның бірнеше үйір жылқысы болу керек болатын. Құнанбай ел қорғаны батырлықты аңсайды және өзіне мал жинап алу жолын қарастырады. Ол үшін қашса құтылатын, қуса жететін мықты ат керек. Бұрынғыдай әкесі Өскенбайдың қолында отырған жоқ. Бөлек шаңырақ иесі және еліне жау шапса шабындыққа шықпай отыра алмайды. Құнанбайдың жылқыға деген құмарлығын Торшолоққа байланысты оқиғадан байқауға болады. Кейін осы Торшолоқ иесін қауіпке тігеді. Ол кезде барымта қазақ арасында кеңінен тараған кесел еді. Сондай-ақ ру арасындағы тартыс керістер де аз емес еді. Осындай қақтығыстардың бірінде қайынатасы Ағанас бидің ескертуі айна қатесіз орындалады. Дабылдың дауысын естісімен Құнанбай Торшолоқ атқа мініп қолына қару алып қуғыншы топпен шаба жөнеледі. Құнанбай ел ішінде қажырлығы және қайсарлығымен көзге түсе бастайды. Ол ержетеді. Әкесі оны Ағанас бидің қызы Күңкеге үйлендіреді. Айта кететін болсақ Құнанбай өмірінде бес әйелге үйленіп жеті ұл сүйген. Солардың арасында қазақтың болашақ кемеңгері-Абай.

1837 жылы Кеңесары Қасымовтың көтерілісі басталды. Бұл кезде Құнанбай старшын мәртебесінде болады. Бұл патшалық Ресей билігінің қазақ даласына күшею кезеңі болатын. Орыс империясы бүлікші Кеңесарыны тоқтатуға экспедициялық отрядтар құра бастайды. Осылайша Ресей құзырына Құнанбай старшын осы отрядтың біріне қосылады. Оның осы экспедициясындағы қызметі жайлы түрлі пікірлер бар. Әсіресе Кеңесарының әскерін империя отрядымен қуу кезінде болған оқиға жайлы жорамалдар көп. Дегенмен басқа да көзқарастар бар. Құнанбайдың Кеңесарыға көмектескендігін толығымен теріске шығарады. Бұл пікірлердің де әділ дәлелдері бар. Ал патша өкіметі өз тарапынан құзырындағы адамның алдында қарыздар болып қалмады. Шынымен кіші тобықты болсын харунжи Өскенбаев Құнанбайдың 1852 жылы 24 желтоқсандағы формулярдың тізімінде былай жазылған: *Бүлікші сұлтан Кеңесары Қасымовқа қарсы экспедицияға қатысқаны үшін харунжилыққа тағайындалсын. 11 маусым 1846 жыл.* Құнанбай Кеңесары Қасымовқа ұйымдастырылған

экспедицияға қатысуға мәжбүр болды. Арада 3 жыл өтісімен 1849 жылы халық Құнанбайды Қарқаралы округінің аға сұлтаны етіп сайлайды. Бұл жерде оны халық сайлағанын міндетті түрде ескере кеткіміз келеді. Құнанбайға дейін округтегі билік тек шығыстықтардың қолында ғана болатын. Бұл қазақ даласын бірнеше ғасырлар бойы билеп келе жатқан төрелердің яғни Шыңғыс ханның тікелей ұрпағының айырықша құқығы еді. Қара қазақтың хан тағына үміт артуы мүмкін емес еді. Ақсақалдардың айтуынша Құнанбайдың жас болса да көсемдік қабілетін көрсете алатын оқиғасы бар. Бұл ханның биліктен сұлтандық билікке көшу кезеңі болатын. Жиынға қазақтың бетке тұтарларының бәрі қатысқан. Күн тәртібінде- «Қарқаралы округінің аға сұлтаны кім болады?» деген мәселе болды. Барлығы шешім қабылдап жатқан сәтте қатардан бір жас жігіт тұрды. Отырғандар жалт бұрылды. Жас Құнанбайдың сөзі ел ағаларының разылығын тудырды. Сарыбай руының биі жас жігітке қарсы шықты. Жиналыс нәтижесінде арғын, найман, керей руларының атқа мінерлері бұл лауазымға Құсбек төрені сайлайды. Ызаланған Құнанбай қайтар жолда әлгі бидің мойнына арқан тастап жерге құлатып атымен сүйреп жөнеледі. Осыдан кейін өзінің атшысына бидің не айтары барын біліп келуді тапсырады. Кейін Құнанбайдың дәл осы қабілетімен халқына деген сүйіспеншілігі билікке алып келді. Халық өз әміршісі жөнінде жақсы пікірде болатын.

1849 жылы Құнанбай аға сұлтан болып сайланғаннан кейін кесек қадамдар жасау керек болады. Ол қазақ халқының даму жолы неде жатқандығын түсінеді. Жаңадан сайланған аға сұлтан қазақ ең алдымен неге мұқтаж деген сұрақтарға жауабын білді. Осылайша Құнанбай өзінің бұрыннан келе жатқан арманын іске асыруға кіріседі.

Құнанбай аға сұлтандыққа сайланысымен өзінің армандарын жүзеге асыра бастайды. Сол армандарының бірі қазақ балаларының сауаттандыру. Аға сұлтандыққа дейін 1845 жылы Құнанбай шекара басқармасына хат жазады. Өз жолдауында қазақ балаларын сауаттандыру үшін училище ашуға рұқсат бергенімен екі тілді бірдей меңгерген мұғалім тауып бере алмайды. Кейін 1851 жылы Құнанбай алғашқы медресе ашады. Медресе көшпенді қазаққа ыңғайлы болу үшін тобықты елінің ортасында орналасады. Оқу орны «Есентайдың қызылы» деген жерде салынып Екітам аталып кетеді. Қазір бұл жерде медресенің орны ғана қалған. Көшпенді қазақ бұл жерден қоныс аударып кеткен. Кейін өркениеттің дамуымен және оқу орындарының көбеюімен Екітамды медресенің қажеттілігі болмай қалады. Бүгінде сол тарихи құрылыстың ізін тек тас тақта ғана білдіріп тұр. Исламда білімнің орны ерекше. Бұл Құнанбайдың өз халқының болашағына деген қамқорлығы еді және медресе өз балаларының олардың тәрбиесіне біліміне деген қамы болатын. Құнанбай діндер адам ретінде медреседен бөлек тағы да бір құрылысқа мән берді. Ол осы күнге дейін сақталған Қарқаралыдағы мешіт.

Мешіт құрылысы 1850 жылдың 7-қаңтарында шекара басқармасына хат жазумен басталып 1851 жылдың 11-тамызында аяқталады. Құнанбай заманында мешіт салу оңай әрекет емес еді. Ол үшін Ресей үкіметінен көптеген рұқсат қағаздар алу керек болатын еді.

Мешіт өз жамағатына тынбай қызмет етіп жатты. Бірақ Кеңес өкіметінің орнауы мен бұл жерде басқа мекемелерін ұйымдар орналасты. Бұның соңы құрылыстың ескіріп жарамсыз боп қалуына әкеп соқты. Тек Қазақстан Тәуелсіз алғаннан кейін 1992 жылы мешіт үлкен жөндеуден өтті. Қазіргі таңда бұл Қарқаралының мақтан тұтатын орындарының бірі.

Бірақ Құнанбайдың аға сұлтандық билігі көпке созылмады. Өз руластарының дауы мен арызының себебінен ол тұтқынға алынып Омбыға айдауға жіберіледі. Шынымен-ақ қара халықтың арасынан аға сұлтан өз халқының залымына айналды ма? Құнанбайдың қатал басқару әдістері халқының наразылығын тудырса керек. Бұл жәй наразылық емес нағыз өшпенділік болды. Өйткені оны қамауға алғаннан кейін руластардың ешқайсысы оның тағдыры үшін уайым шекпеді.

Тек өзінің ескі досы Шохан Уалихановтың әкесі Шыңғыс хан оған кепілдік етеді. Осылайша 1852 жылы Құнанбай аға сұлтандығынан айырылып үйіне оралады. Оның тергеу ісі 1869 жылға дейін созылып дәлелдердің жетіспеушілігінен тоқтатылады. Ал үйіне оралған Құнанбай бұл оқиғадан кейін өмірінің соңына дейін жетерлік үлкен сабақ алады.

Осы мәліметтерге сүйене отырып М.Әуезовтің романында Құнанбайды осыншама жағымсыз кейіпте бейнеленгенін түсіндіруге болар еді. Егер «Абай жолы» романындағы кейбір оқиғалардың тарихы деректермен жанаспайтындығын айтатын болсақ онда келесі жайларға көңіл бөлуге болады. М.Әуезовтың шығармасы жас Абайдың оқудан үйіне оралып келе жатқан кезінен басталады. Ол кейін орын алған оқиғаларға жас жігіт кейпінде куә болады. Дәлірек айтқанда Қодар мен Қамқаның жазасына, бірақ тарихта Абай ол кезде әлі есейіп үлгермеген болатын. Олай болатын болса романның негізінде жатқан Абай бала мен әкесі Құнанбай арасында қарсылық та күмән тудырады. Құнанбай 71 жасқа толғанда балаларына ел басқару ісін қалдырып өзі ораза, намаз оқып үйде отырып қалады. Балаларын жинап Қағбаға Алланың үйіне Меккеге барып тәуат етіп қажылық жасауды ақылдасады. Меккеге сапар бірнеше айға созылады. Мұсылмандардың бас қаласына келісімен Құнанбай және оның жолдастары жергілікті қонақ үйлерде бос орындар қалмағанын біліп өкінеді. Сол себепті Құнанбай қаланың әкіміне жол тартады. Одан мұсылман қазақтардың қажылықта тіркелмегенін анықтайды. Бұл Құнанбайдың намысына тиеді. Осы кезде қасындағы Досжан қажы ұсыныс айтады. Ол-тікелей қала әкіміне барып қазақ халқы атынан қажылар үшін қонақ үй мешіт салуды ұсынады. Бұл ой Құнанбайға ұнайды. Рұқсат алысымен қазақ қажыларының тобы Мединаға аттанады. Ал Құнанбай болса қалып қояды.

Өкінішке қарай мешіт, қонақ үй сақталмаған. Бірақ дәлелдейтін құрылыс құжаттары бар. Бұл тарихта мұсылмандардың қасиеті қаласы Меккеде қазақтардың салған жалғыз ғимараты еді. Қажылықтан кейін Құнанбайдың балалары бүкіл қазақ халқының асыл мұрасына айналады. Құнанбай жайлы толық деректі жеткізген кісі европалық бола тұра ол қазақ даласына зерттеуші ретінде емес мүлде басқа себептермен келген еді. Яғни сол кездің поляк бүлікшісі ретінде Сібірге жер аударылған дарынды жазушы Адольф Янушкевич 1846 жылы қазақтың елі, жері, салт-дәстүрі, атақты адамдар туралы оның ішінде Құнанбай жайлы құнды жазбалар қалдырған.

«Осыныша әсем табиғаты бар жер көп сырлар мен хикаяларға толы. Олар жалғыз қазақтың ғана емес бүкіл әлемнің әйгілі адамдарымен ұштасып жатыр. Тобықты елінің осы мекенге орналасуы бекер емес. Біріншіден, бұл жер малға жайлы, жері шұрайлы, ал жайылымдағы жылқы қымызының сүті балдай тәтті. Екіншіден, осы таудың өзіндік ұлы тарихы бар. Бір деректер бойынша Темушин қара қытайдың Тюр ханын бағындырғаннан кейін осы таудың бөктеріне келіп орналасады. Сонда қазақтың он екі биі Майқы бидің басшылығымен Темушинді ақ киізге отырғызып осы таудың төбесіне хан етіп көтереді. Сол кезде киіз үстіндегі Темушинге қалың халық Шыңғыс хан, яғни Ұлы хан, Ұлы хан деп айқайлапты. Сол кезден бері Темушинді Шыңғыс хан, ал осы тауды Шыңғыс тауы атап кетіпті»... Құнанбай Янушкевичтің экспедициясына еріп Қарқаралы мен Шыңғыс тауының көп жерлерін көрсетеді. Осы кезден Құнанбайды жақынырақ тани бастаған Янушкевич; *«Минут сайын ақыл сұрап қазақтар оған келіп жатады. Қос қолын мықынына таянып ек-үш сөзінен кейін-ақ шаригаттан үзінді келтіріп ол абызша сұңқылдап кетеді. Оның жадында сақтау қабілеті таң қаларлық. Әкіметтің барлық указдары мен жарлықтарын кітаптан оқып отырған адамиа жатқа айтады»* дейді өз жазбаларында.

Шығармашылық мүйісі/Уголок творчества

Ясли-детский сад №4
города Хромтау

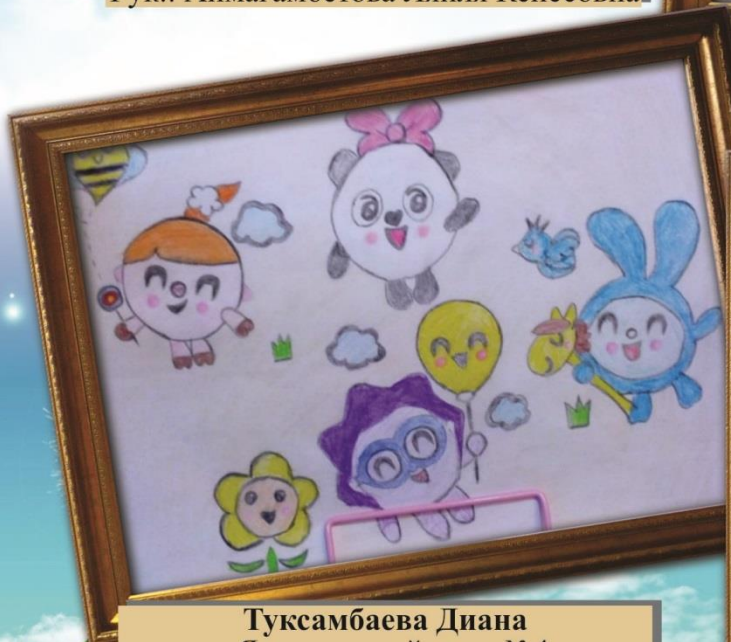
Коновалов Дима
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Аймагамбетова Ляйля Кенесовна

Азаматкызы Жасмин
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Аймагамбетова Ляйля Кенесовна

Аймулдаева Инкар
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Аймагамбетова Ляйля Кенесовна

Туксамбаева Диана
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Аймагамбетова Ляйля Кенесовна

Пимахин Даниил
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Аймагамбетова Ляйля Кенесовна

Спиридонов Ярослав
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Ковальчук Елена Дмитриевна

Тулеген Асанали
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Тинтул Любовь Ивановна

Щербаков Дима
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Ковальчук Елена Дмитриевна

Сансызбай Санжар
«Ясли детский-сад» №4
Актюбинская обл., г.Хромтау
Рук.: Тинтул Любовь Ивановна

Требования к содержанию и оформлению

Авторские права.

Высылая материалы, автор гарантирует, что

- по данной работе у автора нет обязательств перед третьими лицами, препятствующими размещению материалов;

- отправляя материал для публикации в журнале, Вы подтверждаете, что права на нее принадлежат Вам, и если возникнут проблемы с соблюдением авторских прав, то обязуетесь разрешать их самостоятельно;

Требования к содержанию и оформлению статей:

1. В структуру статьи должны входить: заглавие статьи; ФИО автора/ов; занимаемая должность; название учреждения; город/район; текст статьи; список литературы, который должен содержать лишь цитируемые в тексте работы.

2. Заглавие статьи должно быть информативным, лаконичным.

3. Статья предоставляется в редакцию журнала в электронном виде.

4. Объем статьи не должен превышать **4 страниц** формата А4, страницы должны быть целиком заполнены текстом. Шрифт 14 Times New Roman, интервал – 1,0. Поля: слева, справа, сверху, снизу – 2 см, включая таблицы, схемы, рисунки и список литературы.

5. Все формулы должны набираться в «Редакторе формул» в текстовом редакторе Word.

6. Все графики и диаграммы и прочие выстраиваемые объекты должны быть снабжены числовыми данными, обеспечивающими при необходимости их (графиков, диаграмм) достоверное воспроизведение, размер шрифта -12 пт.

7. Табличные сноски располагаются под таблицей.

8. Список литературы оформляется в конце статьи.

9. Статья сопровождается краткими аннотациями (5-7 предложений), содержащими информацию о тематике и проблематике статьи, цели ее написания.

10. Ответственность за содержание статьи несут авторы.

11. Редакционная коллегия оставляет за собой право публикации или отклонения статьи.

12. Материалы авторам не возвращаются.

13. Статьи, оформленные с нарушением требований, к регистрации не принимаются.

14. Фото не помещать в текст (сохранять отдельно в формате JPG с нумерацией от №1, №2). В тексте статьи указывать номер фото, выделяя жирным шрифтом.

15. В отдельном от статьи файле (Заявка) указываются сведения об авторе: ФИО, учёная степень, учёное звание, занимаемая должность, название учреждения, домашний адрес, контактные телефоны, e-mail.

16. Можно приложить качественную фотографию автора (в электронном виде).

17. Редакционная коллегия имеет право вернуть на доработку автору материалы при невыполнении предъявляемых требований, наличии орфографических, грамматических и стилистических ошибок, отрицательной рецензии.

18. Статья обязана сопровождаться Рецензией, с подписью автора и печатью учреждения, в которой работает рецензент (авторами рецензии могут быть, руководители МО, методисты, ППС института или вуза)

19. Материалы представляются на казахском или русском языках на электронный адрес ziat.journal@mail.ru

Требования к содержанию и оформлению методической разработки:

1. Представляемый материал (методическая разработка, конспекты) должен являться оригиналом, не опубликованным ранее в других печатных изданиях.

2. Первая страница должна содержать следующую информацию: заглавие, фамилию, имя автора, место работы (наименование организации) автора, далее следует текст.

3. В конце метод.разработки должен быть приведен список использованной литературы.

4. Материалы представляются на казахском или русском языках на электронный адрес ziat.journal@mail.ru в формате «Microsoft Word».

5. Объем текста не должен превышать **4 страниц** формата А4. Набор текста должен быть осуществлен с учетом соблюдения общепринятых стандартов (абзацные отступы, «одинарный» межстрочный интервал и тп.), тип шрифта «Times New Roman», шрифт 14, интервал – 1,0. Поля: слева, справа, сверху, снизу – 2 см.

6. Ответственность за содержание материала несут авторы.

7. Методические разработки, оформленные без соблюдения данных требований не принимаются к публикации.

8. При наличии редакционных замечаний материал так же возвращается автору на доработку.

Мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар

Авторлық құқық.

материалды ұсынғанда, автор кепілдік береді

- осы жұмыс бойынша авторда материалдарды орналастыруға кедергі келтіретін үшінші тұлғалардың алдында міндеттемелер жоқ;
- журналға материалды жариялауға жібере отырып, сіз оған деген құқық Сізге тиесілі екенін растайсыз, егер авторлық құқықты сақтауда проблемалар туындаса, оларды өз бетінше шешуге міндеттенесіз;

Мақалалардың мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар:

1. Мақала құрылымына: мақаланың атауы; автордың аты-жөні; атқаратын қызметі; мекеменің атауы; қала/аудан; мақала мәтіні; тек жұмыс мәтінінде дәйексөз келтірілетін әдебиеттер тізімі кіреді.
2. Мақаланың тақырыбы ақпаратқа толы, жинақы болуы керек.
3. Мақала журнал редакциясына электронды түрде ұсынылады.
4. Мақала көлемі А4 форматындағы 4 беттен аспауы тиіс, беттер толық мәтінмен толтырылуы тиіс. Қаріп 14 Times New Roman, интервал – 1,0. Өрістер: сол, оң, жоғарғы, төменгі – 2 см, кестелерді, сызбаларды, суреттерді және әдебиеттер тізімін қоса алғанда.
5. Барлық формулалар Word мәтіндік редакторында "Формулалар редакторында" терілуі тиіс.
6. Барлық кестелер мен диаграммалар және өзге де құрылатын объектілер сандық деректермен жабдықталуы тиіс, қаріп мөлшері -12 пт.
7. Кестелік сілтемелер кестенің астына орналастырылады.
8. Әдебиеттер тізімі мақала соңында ресімделеді
9. Мақала тақырыбы мен мәселесі, оны жазу мақсаты туралы ақпаратты қамтитын қысқаша аннотациялармен (5-7 сөйлем) сүйемелденеді.
10. Мақала мазмұнына авторлар жауап береді.
12. Редакциялық алқа мақалаларды жариялау немесе қабылдамау құқығын өзіне қалдырады.
12. Материалдар авторларға қайтарылмайды.
13. Талаптар сай келмейтін мақалалар тіркеуге қабылданбайды.
14. Суретті мәтінге орналастырмау (№1, №2 нөмірленген JPG форматында жеке сақтау). Мақала мәтінінде Фото нөмірін жазып көрсеті қажет.
15. Мақаладан бөлек файлда (өтінім) автор туралы мәліметтер көрсетіледі: аты-жөні, оқу дәрежесі, оқу атағы, атқаратын қызметі, мекеменің атауы, мекен-жайы, байланыс телефондары, e-mail.
16. Автордың сапалы суретін (электронды түрде) қоса беруге болады.
17. Редакциялық алқа қойылатын талаптар орындалмаған, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателер, теріс рецензиялар болған кезде материалдарды авторға толықтыруға, өзгертуге қайтаруға құқылы.
18. Мақалаға рецензия жазылуы керек, онда рецензия жазған автордың қолы және рецензент жұмыс істейтін мекеменің мөрі қойылуы қажет (рецензияның авторлары ӘБ жетекшілері, әдіскерлер, институттың немесе ЖОО-ның профессор-оқытушылар құрамы болуы мүмкін).
19. Материалдар қазақ немесе орыс тілдерінде электронды мекен-жайға ұсынылады **ziat.journal@mail.ru**

Әдістемелік әзірлемелердің мазмұны мен ресімделуіне қойылатын талаптар:

1. Ұсынылатын материал (әдістемелік әзірleme, конспектiлер) бұрын басқа баспа басылымдарында жарияланбаған болуы тиіс.
2. Бірінші бетте мынадай ақпарат болуы тиіс: материал тақырыбы, тегі, аты, жұмыс орны (ұйымның атауы), әрі қарай мәтін жазылады.
3. Соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімі келтірілуі тиіс.
4. Материалдар қазақ немесе орыс тілдерінде "Microsoft Word" форматында электронды мекен-жайға ұсынылады **ziat.journal@mail.ru**.
5. Мәтін көлемі А4 форматындағы **4 беттен** аспауы тиіс. Мәтін терімі жалпы қабылданған стандарттарды (абзацтық шегіністер, жоларалық "бір" интервал және т.б) сақтауды есепке ала отырып жүзеге асырылуы тиіс.), "Times New Roman" шрифтінің түрі, 14 шрифт, интервал – 1,0.
6. Материалдың мазмұнына авторлар жауапты
7. Осы талаптарды сақтамай ресімделген әдістемелік әзірлемелер жарияланымға қабылданбайды.
8. Орталық қойылатын талаптар орындалмаған жағдайда, орфографиялық, грамматикалық және стилистикалық қателер, болған кезде материалдарды авторға толықтыруға, өзгертуге қайтаруға құқылы.